

ביתך בו בברך

ביטחון
מדה

עם ששכי לפניו ונחם

בעהשי"ת

במחזו בו בבר ש"ד
ביטהוז
מדהו
עם שפכו לפניו להבנם

ליקטתי לזכות את הרבים בחמלת ד' עלי
מרדכי הכהן מלאכי
ביתר עילית

מהדורה שניה מתוקנת ומורחבת
תשפ"ג לפ"ק
נוסף עליו - שו"ת בענייני בטחון

"יקר בעיני ללמד עיקר מעיקרי הדת והאמונה יותר מכל אשר אלמדהו"

[רמב"ם פיה"מ סוף ברכות]

לעי"נ אאמו"ר הר"ר **יעקב**
ב"ר אהרן דוד הכהן זללה"ה
שהיה דבוק במידת הביטחון כל ימיו באופן מופלא
לב"ע כ"ט ניסן תשפ"א

ליקטתי לזכות את הרבים בחמלת ד' עלי

מרדכי הכהן מלאכי
ביתר עילית

טל. 052-7616477 | 5834817@gmail.com | פקס. 02-5003608

הערות יתקבלו בהכרת הטוב!

נעזרתי בספרים היקרים:

ילקוט בטח בה' ר"ד רוזן, הוד שמואל ר"ש קניגסהופר, אחת שאלתי רי"ז יוז'עף, בטחון איש ר"א גולדברג, רעה אמונה מו"ר הגרי"מ ארלנגר. בן מלך הגר"ל מינצברג, בד' בטחתי, חובת האדם בעולמו. הליכות והנהגות במידת הבטחון. פרקי מחשבה ר"ע טאובר. אגרת על הבטחון רי"ז בלאך. אוצר פסוקי ביטחון וישועה לייקווד, נשמת חיים, קונט' ביה אנא רחין, משנת הבטחון הר"א הומינר, מסייעין אותו לא"א לעזער. אתה מחסי. קונט' בענין השגחה ובטחון מ.ע. תשע"ה. שער הבטחון השלם הר"מ קאהן. האמונה למעשה - בטחון למעשה מוכן מים חיים.

אין מוקדם ומאוחר בתורה

א. שיטתו בעל חובות הלבבות: בוטח בחסדי ד' שייטיב לו – נושא נפשו לבטוח ולסמוך באילן גדול²

"כי אתה עמדי"

כתב המשך חכמה³: הבטחון היא מצוה פרטית, כוללת כל אנשי האומה כל אחד לפי ערכו, וזה מה שלא מצאנו בתורה רק רמזים עליה.

הסכמת רוב רבותינו - שזהו עיקר מצוות הבטחון – שנצטוונו במצוות עשה⁴ אשר כתוצאה משלמות האמונה – יהא האדם מפנה מחשבתי ותולה בטחונו במידת ההטבה של השי"ת וחסדיו התמידיים שהוא "ידיד נפש אב הרחמן" טוב ומטיב ודואג לו ויטיב עמו, וכל מה שעושה - עושה עמו לטובתו.

ולהרמב"ן ורבינו יונה נצטוונו על מצות הבטחון בפסוק "תמים תהיה עם ה' אלוךך".⁵

ועיקר עניינו, שבעת צרה תמלא את לבו של יהודי תקווה ייחול וציפייה שהקב"ה יעשה לו טוב אף

שלא הובטח לו, כבן המלך הבטוח וסומך על אביו, אף שלא הבטיחו ואף שאין ראוי לו,⁶ מפני בטחונו באלקים שלא יעשה לו אלא הטוב לו בכל ענין, כאשר תעשה האם החומלת לבנה ברחיצתו וחתולו וקשירתו והתרתו.⁷ ויחשוב שהקב"ה ירחם עליו מפני צרותיו בעבר, הכנעתו להשי"ת, ובשכר תקוותו אליו.⁸ ואף שיודע שיתכן שיקרה לו דבר הנראה כרע, שהלא יתכן שהשי"ת יודע שטובתו היא כך, מכל מקום יש לו תקווה חזקה לראות בטוב הנגלה גם בעולם הזה, כיון שיודע שהקב"ה טוב ומטיב, הרי ההשקפה הראשונה אצלו שיהיה טוב, כי השי"ת טוב. והצד שיקרה ההיפך, למרות שהוא קיים - הוא רחוק יותר מהלב ונתפס כצד מחודש, "וכי אבי שבשמים יעשה לי דבר שמצערני".⁹

וריא מצוות הדבקות¹⁰: שיצייר האדם שהוא דבוק להשי"ת, כי ד' דבוק לנבראיו ומרגיש עליהם

1. סידרתי הדברים בצורה של "שיטות", אמנם רבו הסוברים כי קרוב הדבר שאין כל מחלוקת בדבר וכל אחד מרבותינו כיוון למדרגה אחרת, וכדברי המשך חכמה שהובאו בסמוך, ואין כאן כמה "שיטות" אלא מדרגות, ראה בשו"ת בסוף הקונטרס. וכדברי הגר"מ ארלנגר "בלבול גדול נפל. הבטחון מדרגה היא, ונתבלבלו בין תחילת המדרגה לסוף המדרגה, ומתוך זה נסתבך העניין בקושיות וטענות, ולא מצאנו שום מחלוקת בדבר הבטחון האמיתי, והכל לדבר אחד נתכוונו", אך סוף סוף כל אחד כתב עפ"י דרכו, וכך סידרתי כאן כפי שנמצא בכתביהם.
2. והיא ההיסמכות באמת על כל החזק בעולם, ולא אופטימיות בעלמא שהיא מן קלות ראש וברירה מעול.
3. דברים י' כ'.
4. רבינו יונה שע"ת ג' ל"ב, רמב"ן דברים י"ח י"ג, משך חכמה דברים י' כ'. חרדים פ"א ממ"ע כ"א.
5. ס' חרדים א' כ"א.
6. חובות הלבבות שעה"ב ב'.
7. חוה"ל, פתיחה לשעה"ב.
8. רבינו יונה.
9. קונט' בענין השגחה פרטית ובטחון מודיעין עילית תשע"ה, עמ' 90 בעילום שם המחבר, עפ"י דברי רבינו יונה.
10. משך חכמה דברים י' כ'.

בפני סכנה, גם 'אופטימיות' שהיא סוג של קלות ראש אינה בטחון.¹⁷ אף איננו שטר, שבו אנו כאילו תובעים את השי"ת לעשות חפצינו וצרכינו,¹⁸ אלא ההיסמכות על משען חזק, הרגשת הבטחון והרגיעה בלבו בעת שהעתיד איננו ידוע,¹⁹ והיא מדרגה של אומץ לב בד' – עד כי תקוע בדעתו שאינו מעלה בדעתו כלל שפעולה שלו תגרום הצלחה, כי כל מחשבתו על רצון ד' והשגחתו בעולם.²⁰

ומועיל הבטחון בלי שום תפלה, כמו תינוק קטן שאין לו דעת לבקש רק בבחינת כגמול עלי אמו,²¹

אמנם - כשהבוטח מתפלל, חיצוניותו התפילה מחזקת פנימיותו הביטחון.²²

אין מעלת הבטחון בהצהרה בדיבור בעלמא, אלא מדובר במצב נפשי נעלה,²³ שגור על לשון הכלל - ונטוע בלב יחידי סגולה.²⁴

בעת צרה ר"ל אין אנו "מנסים לבטוח" כמי שעושה איזו סגולה להצלחתו אלא הוגים

וחושש לטובתם יותר מהם על עצמם, ואז האדם בטוח ונח ואינו דואג מאומה, כי מה יועיל יכולתו? והיא מצוה כוללת בבחינות שונות לכל אנשי האומה ללא הבדל, שבעניין שהוא בוטח - יושיענו ד' מצד החסד.

בטחון זה עצמו, סגולתו להביא על האדם את הישועה המקווה, כמ"ש שכל קוויץ - לא יבושו. ומתוך התעוררות על זה יהיה נשמר בלי ספק מכל נזק.¹¹ כי מדרך הבטחון להמשיך חסד חנים על הבוטח.¹² ואף כשמרגיש שאינו ראוי להצלחה, אל ימנע עצמו מהבטחון מצד החסד והחנינה,¹³ ונשמר ע"י הקב"ה בעצמו בענין נעלה מדרך הטבע, ולא ע"י מלאכים ושלוחים בענין קרוב אל הטבע.¹⁴ ולפי הבטחון מראים לו שהוא מושגח מד', ועי"ז תתחזק אמונתו בחוש, וכך מתדבק יותר בד' ומייחל לו.¹⁵ ומי שבוטח כראוי לא יוכלו כל בני אדם להרע לו.¹⁶

הבטחון איננו מבט שכלי אל העתיד וניחוש התוצאה, וודאי שאינו הטמנת ראש בחול

11. ס' החינוך מצוה תקי"ב.

12. ס' העיקרים ד' מ"ו.

13. דרשות ר"י אבן שועיב בהר בחוקתי.

14. מלבי"ם תהלים צ"א, יד הקטנה שער ח' פ"ג סק"ה.

15. משנת אהרן לר"א קוטלר.

16. זוה"ק פ"ר וארא.

17. ועי' ס' שערים בתפלה (קריאה פ"ג) בשם הגר"ז שמי שאינו משער גודל הצרה וע"כ אינו ירא וחושב שיהיה לו טוב לא יקרא בוטח, רק כאשר יודע גודל הצרה ובוטח בד' שברחמי יצילו אז נקרא בוטח.

18. הוד שמואל עמ' רכט, ועי"ש עמ' רצא: אם פורק עול יראת הצרה ומשקט מצפוננו באיצטלא של בטחון, אין זה אלא הפקרות ואדרבה יש בזה חטא, ועונשו שיוסיפו לו פרענות ח", עי"ש.

19. בית הלוי קונטרס הבטחון.

20. קונט' בזאת אני בוטח ממו"ר הגר"מ ארלנר.

21. ר"א בן רמון, מדרש פנחס עמ' כ' אות ג' וש"א מאמר הבטחון פ"ב בשם הבעש"ט.

22. המספיק לעובדי ה', ר' סעדיה גאון פ' קדושים.

23. הוד שמואל ש"ג א'.

24. המספיק לע"ה ריש ש' הביטחון.

הוא שרוי בשמחה תמיד, כמש"כ וישמחו כל חוסי בך לעולם ירננו³⁴ שמי שהוא טוב לב בטוח ביוצר - ולעולם הוא בשמחה.³⁵ והוא מלא שמחה³⁶ וחופשי מדאגת העולם³⁷ עד שכל ימיו נדמים לו כימי משתה ושמחה. ואינו מצטער - כי הוא מקוה תמיד, והתקווה מחיה אותו אפילו אם יתמהמה, ועליו נאמר כי אשב בחושך ד' אור לי.³⁸ מי שבוטח בו ית' - אין לו בו רק שמחה, ועם כל אמונה - שמחה ורצון, ומי שאינו מאמין ובוטח בו ית' בבטחון גמור - הוא בכעס ומכאובות.³⁹ ומי שמתעצב ומתאונן ומראה בעצמו שיש לו ייסורים וחסר לו איזה טובה, הריהו ככופר ח"ו, וע"כ הרחיקו מדת העצבות במאד חכמי האמת⁴⁰ ואעפ"י שאין בו מעשים טובים לא יבוש, כי יש לדל תקוה⁴¹ שנאמר, "וידעת כי אני ה' אשר לא יבשו קווי".

לשבר את האוזן - הבוטח בד' כמו "מוחזק" שהשי"ת יושיעו,⁴² וחזקה זו היא מכח שליבו נשען ונסמך על הקב"ה שיעזרו. שמבלי

ביסודות האמונה שעליהם נשען הביטחון וחיים איתם, ומחזקים את הידיעה הפנימית שזה מה שהקב"ה רוצה מאיתנו, שנבטח עליו.²⁵ כי הבטחון הוא מטרה ותכלית, לא אמצעי בלבד.²⁶ ובכל דרך ופעולה, זכור והשב אל לבך כי אין לך כח ויכולת ואין הדבר בידך, רק ביד ד', ותלה את תקוותך וציפייתך לחסד השי"ת, וזה ענין נכבד מאד, ועל ידי זה ההרגל הזה תקבל הנפש מתאוות אל הבטחון.²⁷ הנהגה זו מביאה לידי מנוחת נפש הבוטח²⁸ כיין השוקט על שמריו, שנזהרים מלנענעו בשעת התסיסה פן יתקלקל,²⁹ כך הבוטח יש לו מנוחת הלב מהדאגות העולמיות, ושלווה מנדנד הנפש וצברה על שלא השיגה תאוותיה הגופניות, והוא בהשקט ובבטחה ושלווה בעולם הזה.³⁰

ע"י הבטחון ישקטו עשתונותיו של האדם³¹ וכפי גדולת התקווה ואומץ הלב בתוחלת - תגדל מעלת הנפש.³²

המאמין בלב שלם ובוטח בצור, יסיר ממנו עי"ז כל עצב³³

25. אחת שאלתי עמ' 70.

26. ראה משנת הבטחון לד"א הומינר עמ' 104.

27. ר' יונה משלי ג' ו'.

28. חוה"ל.

29. רש"י ישעיה ז' ב-ד וראה רד"ק שם.

30. חוה"ל פתיחה לשער הבטחון.

31. צל"ח דרוש מ"א.

32. ס' העיקרים.

33. ספר הברית ח"ב מאמר ב'.

34. חכמה ומוסר לר אברהם ענתבי, ארחות צדיקים שער השמחה, דרוש הקייו לרמח"ל.

35. שבט מוסר פי"ד.

36. שפ"א תרנ"ה פר' ויקרא, לפסח ד"ה במדרש.

37. ארחות צדיקים שער השמחה, יש נוחלין פי"ד בשם המדרש.

38. רמח"ל דרוש הקייו.

39. מהר"ל גור אריה פר' חקת - מי מריבה.

40. ל"א תניא אגה"ק פי"א.

41. רמח"ל דרוש הקייו.

42. וככל חזקה שמכריעה את הספק, למרות שהמציאות לא ידועה ומוכחת..

זו בכל עת, בבחינת "ורעה אמונה" מלשון רעות וידידות, ונמצא ע"ז עוסק במצוות האמונה בכל עת - שהיא כוללת כל התורה, בלי להבטל מזה שעה אחת.⁵⁰

ועל האדם להתבונן על מעשיו ולעשות מה שהדעת תסכים עליו, ויתרחק ממה שהשכל מרחיק. אמנם כל זה לצאת ידי חובתו, אבל לגבי ההצלחה לא ישען על שכלו אלא על רחמי שמים, וגם כשעפ"י השכל לא תימצא דרך שיצליח, בכל זאת לא ישתנה גבורת בטחונו בד', ועליו נאמר בוטח בד' אשריו.⁵¹ ויש לאדם לקוות לחסד ד' בכל פעולה ומעשה גדול או קטן. ואם הצליח במעשה קטן בלי שישא עיניו לד', אם מפני שהיה קל בעיניו להצליח בו, או מפני שלא חשובה בעיניו ההצלחה הזו, הנה קיצר בחוק העבודה.⁵² ואל יחשוב שכל זה רק כשהוא כבר דבוק בדרכי ד' ומנהיג עצמו בדרך בלתי טבעי, רק אז ישליך על ד' יהבו, אבל כל זמן שלא הגיע לדרגה זו יחוש לנפשו, שהלא תיכף ביציאת מצרים אכלו אבותינו את המן, טרם קבלת התורה וקיומה. אלא כל אשר ידבנו לבו לקבל עול דרכי ד' ותורתו, אף כי לא הורגל עדיין בתורה, בל ידאג מאין יבוא עזרי', כי מטרת לבנו

ספק הממציאו - יקיימו, שהוא הבורא נפשות - וחסרונן, וכמאמר חז"ל, האומר מה אוכל למחר הרי זה מקטני אמונה.⁴³

בלשוננו אנו: הביטחון מוחק את החרדה וממיר אותה באמון המוחלט של ילד שנישא בידיו הבטוחות של אביו - אבא מושלם כל יכול ומלא אהבה אינסופית, שלעולם אינו טועה.⁴⁴ ואשר כל מעייניו ועסקיו הם לבניו, באשר הם חלק ממנו.⁴⁵

שורשה ויסודה של השענות זו לא כי העתיד מוכרע, אלא כי זהו רצונו ית' שכך נרגיש, כפי שגילה לנו בכמה וכמה פסוקים, שבעת צרה נתעלם מהצד שירע לנו מצד חטאינו, ונסמוך על מידת טובו, שיושיענו ישועה נגלית ונראית לעיני בשר. וכמו שבתפלה אנו מתפללים על ישועה כזו הנראית לעינינו טובה בהבנתנו הפשוטה.⁴⁶ והדברים הללו כמתגמלים, התקווה סיבת החוזק - והחוזק סיבת התקווה.⁴⁷ התוחלת האצולה מהבטחון - יחזק התוחלת, עד שלא יהיה שקול הפחד עם התקווה, אך תחזק התקווה ממנו.⁴⁸ וגם אם דל הוא במעשים יש לו תקווה - כי ד' מתגלה עליו ומעביר כל פשעים.⁴⁹ ויהיה מחובר לאמונה

43. סוטה מח:.

44. לישועתך קיוויתי ד' ר"מ סולומון עמ' 33.

45. העמק דבר דברים לב ז עה"פ שאל אביך ויגדך.

46. אחת שאלתי, ר"ז יוזעף.

47. ס' העיקרים פ' מ"ט.

48. ר' יונה משלי ג' כ"ו.

49. רמח"ל דרוש הקיווי.

50. כד הקמח לרבינו בחיי.

51. רבינו יונה משלי ט"ז כ'.

52. רבינו יונה משלי ג' ו'.

המשנה ומפקידם על אוצרו. ואין ספק שהעבד הזה יעזוב כל מה שבעולם לעשות רצון אדונו בשמחה ויקל עליו כל דבר.⁵⁹ ויש לבוטח להוחיל במעוף צוקתו כי יהיה החושך סיבת האורה.⁶⁰ וע"כ תהיה ישועת ד' בלבבו ויבטח עליה ולפיכך הוא בוטח בו שיענה אותו.⁶¹ ונשען ובטוח כמו שהוא תופס מגן ותריס.⁶² מגן וצינה וחומה בצורה,⁶³ ומראה הבטחון שיש לו בכל ענייניו שייטיב אליו,⁶⁴ וע"כ מאמץ בלבבו הצד שיזכר ענייניו לטובה.

ויהיה סמוך לבו על מי שבטח עליו, שיעשה הטוב והנכון לו בעניין אשר יבטח עליו, ויהיה לבו בטוח שיקיים ה' מה שהבטיחו, ויחשוב עליו הטוב במה שלא הבטיחו, שיעשהו בתורת נדבה וחסד.⁶⁵

ואפילו בדבר שהוא היפך דרך הטבע לגמרי, כמו שרה אמנו שנתבע ממנה להאמין שתלד בזקנתה המופלגת ולענות למברך "אמן כן יהי רצון", גם כשסברה שהוא קבצן ישמעאלי עובד עבודה זרה.⁶⁶

גלוי ליודע תעלומות כי כוונתו להתאמץ במעוז התורה, יחלצנו ד' ולא יעזבנו ויזמין פרנסתו מקדש.⁵³ ובשעה שבביתו אין לחם ושמלה, יהיה חזק בבטחונו יותר ממי שיהיה בביתו מזון שיספיק לו כל ימי חייו, כי בריבוי זה אפשר שישלוט הפגע, משא"כ בבטחונו.⁵⁴

וז"ל רבינו יונה: לבטוח באמת על רחמי ד' ורוב חסדיו... ויבטח בד' כי הוא יצילהו. ואינו ירא שמוא יגרום החטא, ונושא נפשו לבטוח ולסמוך.⁵⁵ **שהבטחון חזק מן פחד החטא כי חסדי ד' יתרים על כל עוון.**⁵⁶ ואי אפשר שיהיה כח החוטא לחטוא יותר מכח ה' למחול.⁵⁷ והבטחון הוא האמונה הברורה והתחזק הלב בישועת ד' והיסמך עליה באמת, ולא יתערב שום ספק בבטחונו, כמו שכיר הבוטח על המלך ועמל בכל כוחו לפניו בשמחה וטוב לבב, מרוב מבטחו על המלך כי יתן משכורתו שלמה,⁵⁸ שמכיר את המלך שהוא נדיב ועינו יפה, ובעת שהוא מכביד על עבדיו עבודה קשה, הוא מטיב להם טובות גדולות ומגדלם ומנשאים, ויהיו אנשי עצתו ואוכלים משולחנו ומרכיבם במרכבת

53. משך חכמה שמות ט"ז ל"ב.

54. רבינו בחיי כד הקמח פרנסה.

55. רמב"ן.

56. רבינו יונה משלי ב'. אמנם לשיטת חוה"ל שייך ביטחון רק אצל המשתדל במצוות, ויעזין בזה בחלק השו"ת.

57. ס' העיקרים ד' מ"ח.

58. רבינו יונה משלי ג' כ"ו.

59. ראשית חכמה שער האהבה פ"ב.

60. ר' יונה שע"ת ב' ה'.

61. תלמידי רבינו יונה ברכות ב:.

62. תדב"א י"ח.

63. ראשית חכמה שער האהבה פ"ט.

64. תלמידי רבינו יונה ברכות ו: מדפה"ר.

65. חובות הלבבות שם.

66. רמב"ן עה"ת שם, אור יחזקאל אמונה כ"ט.

חיי חיים והוא מבלה ימי חיי בטוב תמיד. כי כשהולך לו כראוי בוודאי טוב לו, ואפילו כשאנו כך גם כן טוב. כי הוא בטוח שאף על פי כן השי"ת ירחם עליו להבא ויטיב אחריתו, כי מאחר שהכל מאתו יתברך ודאי שהכל לטובה.⁷⁵ והבטח יזכה להיות כביכול כה' שהוא יפרנס אחרים משלו, ויהיו בני אדם בוטחים בו והוא מפרנסם.⁷⁶ ואין שמירתו ית מצויה ודאי אלא אצל הבוטח בשמו הגדול, כי הוא מתקשר תמיד עם הנקשר עמו במידת הבטחון, ומי יוכל להזיק אל השמור ממנו יתברך.⁷⁷ והוא פרקליט שעומד לעולם, ואין שכרו פוסק לעולם.⁷⁸ ואפילו נגזר עליו כמה גזרות רעות ח"ו, אי אפשר למידת הדין לשלוט עליו, והוא בדוק.⁷⁹

מאידך גיסא - מי שחלילה מחסר בבטחון, עבירה גדולה היא, ונשאר רחוק מד' ונענש על שאינו מקווה,⁸⁰ ומביא על עצמו ייסורים⁸¹ ובשעת הדין שואלים

כשם שמצוות האמונה היא להאמין שהשי"ת "בורא ומנהיג עשה ועושה ויעשה", כך מצוות הבטחון היא להאמין ש"בנים אתם לד' אלקיכם" ושאהבתנו להקב"ה - ממשיכה אהבתו ורחמיו עלינו.⁶⁷

ואפילו לרשע מועיל לו אם ירגיל לשונו לומר בך בטחנו ד' אלוקינו.⁶⁸ וע"ז אנו מתפללים 'ותן שכר טוב לכל הבוטחים, היינו אפילו אינם צדיקים,⁶⁹ שאמונה היא מלשון רגילות שמרגיל אדם את עצמו כמו אומן ש"מאמן" את ידיו.⁷⁰ וצריך להיות מלמד ומרגיל טבעו במידת הבטחון,⁷¹ כי פרי הבטחון - ההשגחה, וכל שיותר יחזק בטחונו יוסף עליו ההשגחה ושפע אלוקות.⁷² כי לא יבקש ה' מהאדם דבר, אלא שישען בו באמת - ואז יושיענו מכל צרותיו.⁷³ ומעלת הבטחון על כל המידות, כי על ידה יקנה האדם בנפשו הרגשת קרבת ד', והרגשה זו היא התכלית של כל לימוד התורה וקיום המצוות.⁷⁴ מי שיש לו אמונה

67. נתיבות שלום מאמר ב' (א"ה): אולי ניתן להגדיר בזה, שהאמונה היא הנחה כללית וברורה לכל אדם בשווה, ובכלל זה "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד" וכנפסק בשו"ע, ואילו הבטחון היא מעלה סובייקטיבית המחייב את כל אדם לפי דרגתו ויגיעת נפשו במעלה זו. האמונה היא ביכולת ד', הבטחון מתייחס לאישיות הבוטח, שנפשו רגועה ומשליך יהבו על ד'.

68. אגרות ר' סעדיה גאון, תורת האגונים עמ' 99 ועי' פ"ר ס"ג עה"ת ח"ג (לונדון תשכ"ג) פרשת עקב עמ' צ"ב. אמנם לשיטת חוה"ל שייך ביטחון רק אצל המשתדל במצוות, ויעוין בזה בחלק השו"ת.

69. לב אליהו ח"א שביבי לב אות מ'.

70. ל"א תניא פ' מ"ב.

71. רבינו בחיי פר' עקב.

72. סה"מ להמגיד מדובנא בטחון פ"ה.

73. רד"ק ישעיה י' כ'.

74. ר"ח פרידלנדר שפתי חיים מידות ועבודת ד' ח"א עמ' תקע"ה.

75. שיחות הר"ן נ"ג.

76. תוס' אנשי שם סוף פאה עה"פ והיה ד' מבטחו, וכן במלאכת שלמה שם.

77. רמ"ד וואלי תלמיד הרמח"ל, משלי כ"ב י"ט.

78. מד' תהלים קמו.

79. כתר שם טוב.

80. רמח"ל דרוש הקיוו.

81. גמ' ברכות ס.

לעולם לא תבוא ישועה על לב מפחד, ולא מפלה על לב שליו.⁹² כי הפחד הוא סיבה חזקה להביא על המתיירא את אשר הוא ירא ממנו, והוא הסיבה אל הנפילה, ומבוא הישועה הוא הביטחון⁹³ והחרדה מן האדם היא חטא, ונותנת לו מוקש ומקרבת הצרה אליו, כי ראוי לאדם שלא יירא מזרוע בשר ודם⁹⁴ ומידת היראה היא כמו אבן שואבת מגנט שיש לה סגולה להמשיך מיני מתכות, כך מדת היראה סגולתה להמשיך הדבר היראוי ההוא.⁹⁵ ואילו הסבלן נקל לו להיות בוטח. משל לאדם שמניח לוח צר לעבור על הנהר, שקרוב הוא אל הנפילה, וזאת משום שפחדו מהנפילה לנהר - היא הממהרת נפילתו, כי מחשבת היראה גורמת הנפילה, משא"כ אם מניח אותו העץ על הארץ, לא היו רגליו נשמטות, שאינו ירא ליפול על הארץ,⁹⁶ והמפחד הוא כמו כלי רעוע ביותר, ולכן הוא מוכן לשבירה לגמרי.⁹⁷ וגם אם אמנם טבע האדם הוא שהפחד והדאגה עולים מאליהם, כך הוא דרך

לאדם ציפית לישועה, פירוש אם חיכה לישועה ולא נתייאש ממנה, והתחזק בבטחונו בכל פרט שנתחדש עליו.⁸² ועבירה זו עצמה גורם לו ליפול,⁸³ ובוודאי אינו בגדר תלמיד חכם⁸⁴ ואין תורתו מתקיימת בידו.⁸⁵ ואפילו יהיה צדיק גמור אך חסר ממידת הבטחון, לא תועיל לו צדקתו להשמר מהמאורעות הקשות המתרגשות לבוא לעולם, ששמירתו ית' מצויה ודאי רק אצל הבוטח בשמו הגדול⁸⁶ ונמצא מפסיד בשתים, בעולם הזה לא ישיג מבוקשו, וגם ייענש בעולם הבא על העבירה של חוסר בטחון⁸⁷ כי שורש ומבוא הישועה - הבטחון השלם, ושורש הנפילה - הפחד, שיראת בשר ודם היא פחיתות הנפש וחיסרון גדול בחוק יראת ד'⁸⁸ ותמיד הוא עצב יומם ולילה.⁸⁹ והדאגה שאדם דואג על העתיד, כשימשול הציור הזה בלב - מנפש ועד בשר יכלה, והוא ביגון תמיד.⁹⁰ שהדאגה על דבר שחלף עבר - היא שיגעון, וגם הדאגה לעתיד בלתי ראויה כי ראוי שיבטח על השי"ת.⁹¹

82. קונ' הבטחון להבית הלוי.

83. בית הלוי קונטרס הבטחון, מקורו מר' יונה שע"ת ש"ג ל"ב שהוא מצוות ל"ת.

84. עי' חזו"א א"ב פ"ב שט"ח פטורים מנשירותא משום שמשליכים יתבם על ד' בוראם, ואינם נתונים תחת מקרי הטבע.

85. הגר"א אבן שלמה פ"ג.

86. רמ"ד וואלי תלמיד הרמח"ל, משלי כ"ב י"ט.

87. בית הלוי קונ' הבטחון.

88. רבינו בחיי פר' עקב.

89. שבט מוסר פי"ד.

90. מלבי"ם משלי י"ב כ"ה.

91. רלב"ג משלי יב כה.

92. ס' המידות להמגיד מדובנא פ"ה משעהב"ט.

93. ספר המידות.

94. כד הקמח ביטחון.

95. ערבי נחל ויצא.

96. מהר"ל ח"א ב"מ לג.

97. מהר"ל ריש ב' הבטחון.

בגלגול לנצח בארץ מלחה, ולא יהיה לו עילוי מדומם לצומח.¹⁰⁴ כמה סכלים אבדו עבור המורא, וכמה חסרונים גרם אות הפחד¹⁰⁵ ובהעדד ביטחון לא יספיקו לאדם חיי מתושלה, שכל ריבוי מחסורי האדם לפי עוצם תאוותו, ואינו מת וחצי תאוותו בידו וטורח ורודף להכין לזמן שלא יהיה אז בעולם.¹⁰⁶ ומי שהקב"ה רוצה להסיר השגחתו ושפעת ישועתו ממנו, מטמטס את לבו שלא יבטח בו ואז לא יתקיים בו הבוטח בד' חסד יסובבנו¹⁰⁷ אולם זה רק לפי שעה, אבל אם יתחזק מיד ויהרהר בתשובה יחזירו לו הבטחון באיזה מדרגה וינצל¹⁰⁸. ולעתיד - כשהקב"ה יתן הטוב, לא יתן לו אלא רק כפי האמונה שהיה מאמין, ומי שבעולם הזה מקטני אמנה, גם בעוה"ב יהיה שלחנו קטון, וכאשר דבק בו ית' במה שהוא מפרנס את העולם בלי חיסרון - יהיה לו דבר זה גם בעוה"ב.¹⁰⁹

אמנם, לבטוח בוודאות שיעשה ד' לו את הנראה כטוב, היא המדרגה הנעלה והנשגבה שבמעלות הבטחון ולא בנקל תושג, וזו מדרגת הנביאים והחסידים המשיגים זאת על ידי רוח הקדש או הבטחה

עבודת הבטחון – שעולה מורא בלבו - ומבטלו בבטחונם,⁹⁸ והן אמת שאין אדם שליט ברוחו, ואם יאמרו לו כל היום אל תפחד – הוא מתפחד, אבל יוכל איש לפכחי פחדא ע"י העמק במחשבות טהורות... כי מה יתן ומה יוסיף מה שיפחד, הלא אם נגזרה גזירה מוכרח שתבוא - כי אין מידו מציל, ואם לא נגזרה - פחדו נשאר לו, ולא עוד אלא אפשר שיבוא לו מה שלא נגזר ע"י פחדו, לכן יתחזק האדם ויהיה לבו כלב האריה בוטח בד' שלא תאונה אליו רעה.⁹⁹ ובזמן הצרה לא יעסוק במו"מ בהבנת מידת הבטחון - רק באמונה פשוטה, במעשים ומחשבות ודיבורים של ביטחון ושמוחה.¹⁰⁰ וכן היה אצל יעקב אאע"ה שפחד מאחיו עשיו מהכרח החומר, אך התאמץ והלך לקראתו מכח הבטחון אשר שכלו הגביר על הרגשתו.¹⁰¹ ומי שאינו בוטח - חסר לו את דרך ההשפעה שהוטבע בעולם, והוא צריך לחסד מיוחד לכל שפע שגיגע אליו, ואף יש עליו תביעה על שהוא כביכול מטריח כלפי מעלה לתת לו שלא בסדר הטבוע בעולם.¹⁰² והוא קרוב למדרגת הכופרים אלא שכפירתם נסתרת בפרהסיא.¹⁰³ וזה שהסיר בטחונם מקונו ונותנו בבשר ודם, ישב

98. מסייעין אותו פרק י'.

99. פלא יועץ ערך פחד.

100. מסייעין אותו עמ' קצו.

101. אברבנאל בראשית לב ז.

102. משנת רבי אהרן (קוטלר) ח"א עמ' י"ט.

103. המספיק לעובדי ד'.

104. האריז"ל ס' הליקוטים סי' י"ז.

105. חוה"ל הקדמה.

106. צל"ח דרוש מ"א.

107. תולדות י"י שופטים בשם הבעש"ט, אהל יעקב שלח, הדע"ה לבעל הלשם ח"ב קל"ה.

108. כ"ק אדמו"ר מתור"א שליט"א מוצש"ק בראשית תשפ"ד

109. מהר"ל סוטה מ"ח:.

נבואית.¹¹⁰ כמו"כ יוכל כל אדם לבטוח כזאת לענין השכר הנצחי בעוה"ב, או בדבר שהבטיח ד' על ידי נביאיו,¹¹¹ אך בענייני היומיום אין לו אלא לקוות ולייחל בתקוה חזקה

"התוחלת האצולה מהבטחון - גם היא נקראת בטחון", שה' יעשה עמנו טוב, ותקוה זו צריכה להיות חזקה מפחד החטאים ומידת הדין, כי חסדי ד' יתרים על כל עוון.¹¹²

110. המספיק לעובדי ד'.

111. רבינו יונה משלי ג' כו וכד הקמו בשמו.

112. ועי' שולח"ט לבעל שו"א שמשמע שקיבל המהלך של החוה"ל.

ב. הבטחון הוא מה שהנשים הזקנות מורגלות לומר: "בוודאי השי"ת יעשה לנו הטוב".¹¹³

שיטת רש"י,¹¹⁴ הרמב"ן¹¹⁵ הרמב"ם¹¹⁶ המאירי¹¹⁷, ספר העיקרים¹¹⁸ האלשיך¹¹⁹ הבית יוסף¹²⁰ הרוקח¹²¹, מהרח"י¹²², רמח"ל, מהר"ל, והתוספות יו"ט והיא שנתקבלה ונמסרה הלכה למעשה ע"י רבותינו שמימיהם אנו שותים: הבעש"ט¹²³ והגר"א¹²⁴ האוה"ח"ק, הבן איש חי¹²⁵ ותלמידיהם אחרים: הנוע"א, בעל התניא¹²⁶ הקדושת לוי, אוהב ישראל¹²⁷, חי' הר"ם ושפ"א, הצמח צדק, ר"ד מטאלנא¹²⁸ הבאר מים חיים¹²⁹ ר"א בן הגר"א, – הנפה"ח¹³⁰ המגיד מדובנא,¹³¹ ר' איצ'לה מזולאזין¹³² ר' זונדל מסלנט, הגרי"ס,¹³³ המקנה, הבית הלוי¹³⁴ הגר"ח¹³⁵ והגרי"ז, קב הישר, מדרגת האדם,¹³⁶ ר' איצ'לה בלאזער¹³⁷ החפץ חיים, ר' אלחנן ווסרמן¹³⁸, לשם שבו ואחלמה, מכתב מאליו, ורוב בעלי המוסר¹³⁹:

113. לשוננו של הגה"צ ר' שמואל הומינר זצ"ל בעל מצות הביטחון, מובא בהוד שמואל שער ג' אות א' והוסיף "שאסור לערער ע"ז", והו"ל ספרו "מצוות הביטחון" לאפוקי מדברי החזו"א באו"ב.
114. רש"י ישעיה ב' י', תהלים י"ח ג-ד, כ"כ גבי הלל "בטוח שתזדמן לו נאה לשבת".
115. האמונה והבטחון פ"א, מי שירא שמא יגרום החטא ומוצא עצמו חוטא כנגד חסדי הבו"ת וע"כ אינו נושא נפשו לבטוח בו שצילתו ושיתן לו רצון לבו ותאוותו, אינו נקרא בוטח. ראה מד' האדם שמוכיח כן מדבריו. ויל"ע בזה.
116. שמונה פרקים פ"ז, משמע שבהבטחה נבואית שייך שמא יגרום החטא, ולמרות זאת היה ליעקב לבטוח מצד מידת הביטחון.
117. ברכות ס.
118. פ' מ"ז "כי אלו היה מקוה כראוי, לא היה החסד נמנע מצד השי"ת".
119. מעשה ידוע בבב"א שמכר את חמורו הובא במדרגות האדם, במאמר או"ב לרח"ש ועוד.
120. מגיד מישרים משלי ר'.
121. פ' התפלה לרוקח ח"ב תשט"ז.
122. שערי קדושה ב' ד'.
123. צוואת הריב"ש דף ד. וראה לקמן דברי כו"כ ספרים מתלמידיו. אמנם ראה בעש"ט עה"ת פר' מקץ בשם "כתבי קדש" שמשמע להיפך, וצ"ע.
124. בכמה מחיבורי הגר"א ותלמידיו על הגמ' דהלל ברכות ס: מפרש כפשוטו, וראה ישעיה י"ב, משלי י"ד.
125. בן יהוידע ביצה טז הלל התפאר בביטחונו הוודאי ולא חשד שאחר עשר רגעים יבוש כשיראו שטעה.
126. ז"ל בביארי אגדות: "שלבו בטוח בד' שהוא טוב ונכון ומכוון השגחתו אליו לטובה כי טוב בעיניו לברך את עמו בשלום".
127. פר' נח.
128. אמרות טהורות ראה' שש"פ עמ' רע"ד.
129. פר' בהר - ועוד רבות.
130. נפה"ח ש"ג וש"א ס"פ ט', וראה בקו' הביטחון מהבית הלוי שסגולת אין עוד מלבדו היא בכח הביטחון.
131. ספר המידות וספר שוירי המידות לתלמידו מו"ה אברהם בערוש פלאה .
132. פה קדוש רות.
133. במכתב לבנו ר' אריה בשם רבו ר' מ"ז מסלנט תלמידו של ר"ח מזולאזין ומעשה עם הר"ש שטארשון שחלק על הגרי"ס והוכיח לו הגרי"ס צדקתו בכך שבטח בה' שיומן לו שעון זהב, ותוך רגעים מספר הגיע אדם לביהמ"ד ונתן לו שעון זהב והודה לו הרש"ש. סופר בקבלה ע"י הר' בלאך ורי"ד בן הגרי"ז. וההגר"מ בס' שר התורה עמ' רל"ה.
134. עה"ת ס"פ ויצא.
135. שהרי מוטו משמיה יגל לבי עוד לפני הישועה, ורק חיוב שירה בפה הוא אחרי הישועה.
136. רי"י הורוויץ מנובהרדוק, מאמר דרכי הביטחון.
137. ראה כוכבי אור ט'.
138. ראה' קו"מ מאמר בטחון, ונסתפקתי אם עומד בשיטת חוה"ל או בשיטה זו.
139. רח"ש, ר"י לוינשטיין אור יחזקאל אמונה קכ"ז, תורת אבות קמ"ט, ריא"ו.

"ה' אלקיך עמך – לא

חסרת דבר"

דרגת בטחון זו מוסיפה על שיטת החוה"ל, שלא זו בלבד שהוא מייחל ונשען על התקווה, אלא בטוח בוודאות שיייושע.

וכפי שאמר הלל "מובטחני שאין הצרה בתוך ביתי"¹⁴⁰ ופירש הגר"א¹⁴¹ כפשוטו, שהיה בטוח בד' שלא תבוא לו צרה בתוך ביתו¹⁴², ובירושלמי מפורש שהוא הוראה לכל אדם לומר כן¹⁴³ ומה שאמר הלל לא היה מחמת התגלות או הרגשה, אלא מחמת בטחונו השלם שלא תהיה לו פורענות.¹⁴⁴ ופירש הבן איש חי שהלל אמר כן ברבים כאילו עומד בביתו ורואה שאין שם צווחה, וכוונתו היתה ללמד גם שאר בני אדם להחזיק בביטחון האמיתי הזה שהוא כמי שמונח בכיסו עד שיאמר בפני בני אדם בטוח אני בדבר זה שיהיה לי¹⁴⁵ שלבו בטח בד' שהוא טוב ונכון ומכוון השגחתו אליו לטובה, כי טוב בעיניו לברך את עמו ישראל בשלום,¹⁴⁶ שבוטח בד' בלב שלם שלא תבואנו פורענות ואינו חושש מדבר. ו"אנשי אמנה",

הם הבוטחים בהקב"ה וסומכין עליו לעשות טוב, ואין דואגים לחסרון.¹⁴⁷

בטחון זה עצמו הוא סיבה להצלחו מכל רע וכדאמר רבא: האי קרא מרישיה לסיפיה מדריש: משמועה רעה לא יירא, מה טעם? נכון לבו בטוח בה'. מסיפיה לרישיה מדריש: נכון לבו בטוח בה', משמועה רעה לא יירא. ואליעזר עבד אברהם בטוח היה באברהם שתפילתו מתקבלת.¹⁴⁸

וכן בגמרא לגבי נחום איש גמז שאמר לתלמידיו פנו את הכלים ואח"כ פנו את מיטתי שמובטח לכם כל זמן שאני בבית אין הבית נופל וכיו"ב אצל רב אדא בר אהבה.¹⁴⁹ וכן מצינו לגבי העני שאכל אצל רבא תרנגולת פטומה ויין ישן מדכתיב ואתה נותן להם את אכלם בעתו, הרי שהיה בטוח שיקבל ממש את מזונו שהוא רגיל בו, והודה לו רבא.¹⁵⁰

ובזכות ההלל שיאמר על הישועה שבוודאי תבוא, - ייושע¹⁵¹

ובירושלמי, ישראל בר"ה לובשים לבנים וכו' מפני שבטוחים שיעשה להם נס¹⁵² "מובטח אני בהקב"ה

140. ברכות ס.

141. אמרי נועם ברכות ס. וביאורי הגר"א בכ"מ. אמנם יעוי' ערוה"ש או"ח ר"ל ס"ב בשם ר"י אייבשיץ שנראה שמדבריו שחולק ע"ז.

142. ומה שמצאנו כמה צדיקים שהיה להם צרות י"ל דהכל לפי אומץ הלב בבטחונו על ד' אמרי נעם שם.

143. ברכות פ"ט סוף ה"ג מובא בנשמת חיים עמ' י"ד היה בא מדרך מהו אומר בטוח אני שאין אלו בתוך ביתי. הלל הזקן אומר משמועה רעה לא יירא: ויפה מראה שם.

144. בי' אגדות לר"א בן הגר"א.

145. בן יהוידע ביצה טז.

146. בי' אגדות לר"א בן הגר"א.

147. רש"י סוטה מח.

148. אוהחה"ק פ"י וירא.

149. תענית כ:.

150. כתובות סז: ר' בחיי כד הקמח ע' פרנסה.

151. רש"י תהלים י"ח ד', הגר"א בהגש"פ.

152. הובא בטור או"ח תקפ"ד.

שיספיקו לכל ימי חייו¹⁶³ כיון שלבו בטוח בד' בוודאי יהיה ד' מבטחו, ויזמין לו פרנסה כאוכלי המן, כי כפי ערך האמונה כן יהיה מבטחו¹⁶⁴ "ורעה אמונה" ככבש במרחב שרועה ומאמין שההרים ימשיכו תמיד לצמוח חציר ועשב¹⁶⁵ כמו גמול היונק משדי אמו, כאשר ינק די שבעו אינו דואג ושם אל לבו אם יהיה לו מה לינק אחר שעה או שתים...¹⁶⁶ ומי שדבוק בהשגחה פרטית, לפעמים יותר חשוב בשמים ומושגח בהשגחה יתירה מצדיק גדול וירא שאינו במדרגה זו.¹⁶⁷ שזהו סגולת הביטחון, ויתחזק בבטחונו שבוודאי יעשה לו כל הנצרך לטובתו וישיג כל מה שחסר לו מהצטרפותו, כמאמר הכתוב לא ירעיב ד' נפש צדיק.¹⁶⁸ ויועיל לו אפילו אחר מותו כשיתגברו הדינים נגדו - הוא מתחזק בתקוותו ונקשר בד'.¹⁶⁹ ועייל בלא כיסופא להיכל המלך בזכות הבטחון והאמונה¹⁷⁰ ואפילו נכנס בגהינם יוצא, ותקוותו היא טהרתו מקווה ישראל ממש¹⁷¹ ותפלתו עולה

שיעשה לנו נס¹⁵³ ובטוח שיוושע¹⁵⁴ מן הצרה בשכר הבטחון אעפ"י שהיתה הצרה ראויה לבוא עליו¹⁵⁵ והוא מציאות ונטיעה העושה פירות כאן בעולם הזה,¹⁵⁶ ואינו תלוי בזכותים ובמעשים טובים¹⁵⁷ אלא בין צדיק ובין רשע,¹⁵⁸ ולא יתיימש ליראת עוונותיו, כי השגחתו תמיד אל המייחלים על צד החסד.

אשרי איש שלא ישכח, ושם בטחונו בה' כי אז ד' צילך, כמו שהוא בוטח בה' שהא-ל עושה כל צרכיו - כן הא-ל נותן לנו כל צרכינו¹⁵⁹

ענין הבטחון הוא שלבו חזק בבטחונו, כאילו הבטיחו השי"ת.¹⁶⁰ וכדרך האוהב שבוטח באוהבו שבוודאי יעשה לו טובתו הנראית לעינים¹⁶¹ שהשי"ת דרכו להיטיב בפרט לישראל עם קרובו הקרויים בנים, ובוודאי האב ממלא חסרונו ורצון בנו¹⁶² ובשעה שבביתו אין לחם ושמלה יהיה חזק בבטחונו יותר ויותר ממי שבביתו בר ולחם

153. פי' התפלה לרוקח ח"ב תשט"ז בשם המדרש.

154. רש"י יעשה נ' י', תהלים י"ח ג-ד, כ"כ גבי הלל "בטוח שתודמן לו נאה לשבת".

155. שם.

156. תולדות יעקב להסטייפלר.

157. הח"ח קונ' נפוצות ישראל פ"ח, בשם הגר"א וכ' שכן מוכח מפשטיה דקרא דאפי' אינו עדיין בכלל כת יראי ד' וכו'.

158. לשם שבו ואחלמה בשם הרמב"ן באו"ב פ"א.

159. קדושת לוי פר' בשלח בשם הבעש"ט.

160. כד הקמח רבינו בחיי.

161. ס' מסייעין אותו עמ' לו.

162. קדושת לוי שופטים ד"ה תמים.

163. כד הקמח לרבינו בחיי ערך פרנסה.

164. ס' המקנה סוף קידושין וכי"ב במאור עינים פר' בשלח.

165. מלבי"ם תהלים ל"ז ג.

166. הגר"א תהלים דברי אליהו.

167. שומר אמונים קונט' הביטחון.

168. בית הלוי קונ' הבטחון.

169. אוצרות הרמח"ל דרוש הקיווי.

170. קב הישר פ"ה.

171. רמח"ל מאמר הקיווי.

אפשר שאין רצונו להיטיב לו, זהו אמונה ללא ביטחון.¹⁷⁹

הבוטחים בד' בוודאי נושאים עיניהם בחדד עליון בהקב"ה, ובטוחים שיבוא העת פתאום, וקיימא להם שעתא ויהיה להם ישועה בהיתר ובכשרות,¹⁸⁰ שהקב"ה עושה רצונו של אדם הבוטח בו בלב שלם, ומספיק לו כל צרכיו בכל מקום ובכל עת, ואפילו אינו צדיק.¹⁸¹ והבטיח שיגאלהו בעולם הזה במשובחת שבהצלחותיו והיא אשה משכלת ובנים הגונים¹⁸² כי השי"ת טוב ומטיב חסיד ורחום, ולהבוטח ידו פתוחה בכל עת וזמן,¹⁸³ וודאי יתן לו כלבבו¹⁸⁴ כי כאשר בוטח ולא נשען על תבונתו - יעשה ה' בקשתו,¹⁸⁵ ע"כ יהיה לו תמיד אמונה וביטחון באמת בהשי"ת שבוודאי ימציא לו כל צרכיו ברוחניות ובגופניות מה שצריך,¹⁸⁶ וגדולה מידת הבטחון עד שכל הדברים נעשים לו לטובה, וכאשר שם בטחונו בו אז על השי"ת להציל אותו,¹⁸⁷ וכל איש ישראל יכול להתחזק בבטחונו,¹⁸⁸ אף הפשוטים

בלי אמצעי או מלאך, כי הוא קו בוקע ונוקב עד ד' ממש והקב"ה יורד לשמוע התפלה מפיו.¹⁷² וצריך לזה התחזקות הלב ואמונה גדולה, כי כן מידתו ית"ש להושיע ברגע האחרון וכהרף עין, ולא תתראה ישועת ד' עד גמר הענין.¹⁷³ ובשעה שנראה כי אין שום תקוה ולא נראה כל אפשרות לישועה, באותה שעה דייקא מתרחשת הצלת השי"ת¹⁷⁴ כי מנסהו ד' אם חזק באמונתו, ואותו הזכות היא תעזרנו, כאשר היה בקריעת ים סוף שלא נקרע הים טרם נכנסו למים עד חוטמם,¹⁷⁵ וכשאדם חושב שהישועה יבוא לו באופן מסוים, על פי רוב הקב"ה מהפך הדבר ומושיעו באופן אחר.¹⁷⁶ והשגחתו ית' דבקה בבוטחים בו באופן שלא ישיגם שום צער ונוק.¹⁷⁷ אמנם מדרכו ית' לסייע לבוטחים בו גם קודם הישועה להראות להם אות לחיזוק לבם, כמו אצל אסתר שהקדים הרכבת מרדכי על הסוס קודם מפלת המן, וזהו "משען" ואח"כ מבטח" לצדיקים, והוא חסד גדול ונפלא.¹⁷⁸ ומי שיש לו אמונה במלך אך אינו בטוח שייטיב לו - כי

172. שם.

173. אהל יעקב להמגיד מדובנא, וכ"ה בקדושת לוי.

174. אור יחזקאל אמונה עמ' טז, ויעוי' אג"ק רי"צ ח"ו ע' שצח..

175. תו"מ אלשיך ויקרא ט' ה'.

176. שולחן הטהור, מבוא השער.

177. ר"א בן רמון.

178. אב"ע אסתר ה' ח', אבני אליהו לר"א בן הגר"א ביאור לתפילת י"ח, ותהלים ק"ל ה'.

179. ס' שער גן עדן לר' יעקב קאפלי בהסכמת הרה"ק בעל קדושת לוי.

180. קב הישר פ"ח.

181. מכתבי רי"ז מסלנט א'.

182. מאירי תהלים קכט.

183. ר"א בן הגר"א באר אברהם תהלים סב ט'.

184. מגיד מישרים להב"י משלי ו'.

185. מהר"ל ריש נתיב הבטחון.

186. בעש"ט עה"ת פר' מקץ.

187. מהר"ל נתיב הבטחון וראה בחלק השו"ת דברי ראיית הח"ח לזה מלוט.

188. זרע קדש יגש.

שיהיה לו - נקרא בוטח ומקויים תמיד בטחוננו¹⁸⁸ והבטחון המובחר הוא שיהיה בעיניו כמזומן, כאילו כבר הזמין לו ד' כל הצטרפותו¹⁸⁹ ואז התורה יותר מתקיימת אצלו, ויהיה בטוח שלא תשוב תפלתו ריקם²⁰⁰ ויראה פלאות גדולות בעיניו פרנסתו, כמובא במדרש: מה גאולה פלאים אף פרנסה פלאים²⁰¹ ולא בצמצום, אלא כמה שצריך כפי הרגלו ולימודו²⁰² והוא יעניק לך בשפע מכל מה שתצטרך בזמן הנכון²⁰³ לאכול לשובע בלי צמצום ודקדוקי עניות²⁰⁴ ולא יהא חונק עצמו במאכלו יותר מדי להצניעו ליום מחר²⁰⁵ וינהיג עצמו בסעודתו מנהג נאה²⁰⁶ ולא יקמץ וידאג כלל²⁰⁷ בלי לדאוג דאגת מחר כלל, אלא לאכול לשובע ולשבת בבטחון חזק²⁰⁸ וכן כל מה שחסר מהצטרפותו²⁰⁹ ואפילו תפנוקים.²¹⁰ שהבוטח כמי שנמצא במגדל עוז שהוא בנין חזק ותקיף שיש בו כל דבר: מעינות, ומאכלים דשנים

שאינם משיגים להכין הלב לבטוח ביטחון שלם, בגלל המשכם אחר הגשמיות, עם כל זאת הם מקווים לד', שנאמר כל קוויך לא יבושו.¹⁸⁹ ואפילו אם אינו ירא אלא על טובת העולם הזה, כיון שביראתו זו בטח בה' - ה' ימלא לו תאוותו וישען באלקיו שוודאי יתן לו כלבבו.¹⁹⁰ והבוטח - אם אינו חכם הקב"ה מחכים אותו¹⁹¹ וע"ז הדרך ראוי שתהיה התקווה - כשיהיה בוטח בטחון שלם, שישלים ה' תקוותו בלי ספק אחר שיכולת בידו, ולא כמי שמסופק אם יגיע או לא יגיע.¹⁹² והוא מזומן לקבל חסד¹⁹³ וראוי לאושר רב וגורל נאה וחסד בשפע מאת ד'¹⁹⁴ ומובטח שלא יחסרו מזונותיו, בתנאי שיהיה באמת בכל לבו ללא שום פקפוק¹⁹⁵ שמי שברא יום ברא פרנסתו¹⁹⁶ ומי שיביא יום מחר ויוציא חמה מנרתיקה - הוא יזמין פרנסתו ואכלו בעתו.¹⁹⁷ וכח בטחון הוא מגזירת "בטח", כי מי שבוטח וברור בעיניו בלי שום ספק

189. ר"א בן רמון.

190. מגיד מישרים להב"י משלי סי' ו'.

191. מנורת המאור הראשון פי"ד.

192. ס' העיקרים.

193. ארחות צדיקים שער השמחה.

194. תיקון מדות הנפש לר"ש אבן גבירול ח"ג ש"ג.

195. שערי קדושה ב' ד'.

196. מכילתא בשלח.

197. כד הקמח פרנסה.

198. ס' קול מבשר בשם הר"ב מפשיסחא וס' אורה ושמחה פר' וישלח משמו.

199. אהבת שלום פר' שלח.

200. משנת חכמים ר"מ חגיז תשכ"א.

201. שו"א מאמר הבטחון פ"ג, מד' תהלים קל"ו.

202. רש"י כתובות סז.

203. תוספות יו"ט בפ' לאורחות חיים להרא"ש אות ס"ט.

204. מדרגת האדם בטחון עפ"י הפ' ואכלתם לחמכם לשובע.

205. ס' החינוך מצוה קמג.

206. של"ה שער האותיות קדושה ח"א ש"פ.

207. מכתבי רי"ז מסלנט א'.

208. מדרגת האדם בטחון.

209. בית הלוי קונטרס הבטחון.

210. מצודת דוד עה"פ ויתן לך משאלות לבך.

ד' צפון שכר גדול בעולם הבא, אך על ידי הבטחון זוכים לקבל ממנו גם בגלוי בעולם הזה, ועל זה נאמר מה רב טובך, בלי גבול ומידה, ולא בבחינת צמצום והסתר כלל.²²² והבטחון בזה לא יהיה רק מצד החיוב בלבד, רק לבו יאמין באמת שהקב"ה ימהר ויפיג דאגותיו, ובאמת ואמונה אנחנו עם ד' ומונהגים מאתו יתברך בדרך זה העומד לנס עמים מימות אבותינו ועד עתה, בעינינו ראינו ובאוזנינו שמענו כי יש א-ל חי בקרבנו העושה לנו ניסים ונפלאות בכל עת ושעה, ולא כחטאינו עשה לנו, ואז ישמח לבך באמת בבטחונך על ד' ותחשוב שיעשה לך כמו שעשה והרבה להיטיב בזמנינו זה לחוטאים כמותך, שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך כמה ניסים גלויים שנעשו בדורותינו גם לנו²²³ ומה' בוודאי אין יוצא לישראל שום רעה חלילה, אדרבה הכל הוא טובות גדולות ישועות ונחמות - ואם האדם יעמוד בניסיון זה שיתחזק עצמו באמונה שלימה וחזקה באמת, שכל מה דעביד רחמנא ודאי לטב עביד... אזי בזכות האמונה - יתהפכו הצירופים ויעשו ויתהוו צירופים הקודמים הטובים, כמו שהיו קודם

ומתוקים²¹⁴ ושיג חפציו, ויהיה נחת שולחנו מלא דשן ככתוב ובוטח בה' ידושן,²¹² ואינו ירא משום דבר. שהאהובים לפניו יתעלה משיגים משאלותיהם וכל צרכיהם יותר בנחת בלי טורח או ביגיעה מועטת בזכות בטחונם בו²¹³ והיא גזירת ד' לבטוח כזאת אף ללא סברא כמו שציווה להניח תפילין,²¹⁴ שהסיבה והמסובב כאן אחד.²¹⁵ והבוטח בה' שתכלית ומגמת פניו אל השי"ת, הניצחון תמיד עמו.²¹⁶ ורק שצריך האדם להאמין בזה באמונת אמת, ובוודאי יעשה לו המצטרך לו.²¹⁷

וכשארם רוצה באמת להאמין ולבטוח ממציא השי"ת האמונה בלבו ואין הוא זקוק לאותות ומופתים, וצריך לקיים מצוה זו ככל המצוות ויש בחירה ע"ז.²¹⁸ שמי שמבין שדרכי שמים עמוקים יותר מהבנת השכל, ויבטח בזה שיש רצון למעלה להיטיב בסבר פנים יפות ושזה עמוק יותר מדרכי המשפט, ומעמיד עצמו בתמימות בדבר זה כנגד השכל - נוהגים עמו מידה במידה.²¹⁹ ועל זה נאמר בפסוק²²⁰ מה רב טובך אשר צפנת ליראיך, פעלת לחוסים בך, כלומר²²¹ ליראי

211. תורת המנחה, מתלמיד הרשב"א ר"י סקילי דרשה י"ג לפר' ויצא.

212. רלב"ג משלי כח ה.

213. המספיק לע"ה תחילת הפ' בענין השתדלות.

214. הגה"צ ר' שמואל הומינר זצ"ל מובא בהוד שמואל שער ג' אות א'.

215. ח"א מהרש"א ברכות ס.

216. עקדה בראשית א.

217. באר מים חיים פר' בהר.

218. קונט' אני מאמין ב' למו"ר הגרי"מ ארלנגר בשם צדיקי בעלזא זיע"א.

219. יראת חיים לר"א וינטרוב רפ"ח, אגרו"ק רמ"מ מליובאוויטש ו' א' תרס"ג.

220. תהלים לא כ.

221. אגרו"ק צ"צ טו.

222. תניא אגרת הקדש יג.

223. יוסף אומץ הקדמון פ' הבטחון.

מאמין בו ית' שבכוחו כל, ובשביל זה כשיגיע הזמן שהוא ית' יתן הטוב, אז יתן לו כפי מה שהוא היה מאמין בגודל כוחו ויכולתו.²³² ויהיה ברור בעיניו בלי שום ספק שיהיה לו.²³³ ואדם שיש לו אמונה כזאת בהבורא שבוודאי ימלא לו חסרונו, אז בוודאי ממלא חסרונו.²³⁴ ובזה לא שייך לדאוג שמא יגרום החטא, דמ"מ יש לבטוח בחסדי ד', שאם לא כן לא משכחת לה כלל למדת הבטחון.²³⁵ כי חסדיו קיימים תמיד ועל כן הוא בטוח ש"אל תטשנו ה"א לנצח",²³⁶ וע"כ ראוי לכל מאמין להיות בטוח בד' שיתגלה הטובה עכ"פ, ולא ישתנה מפני כל, מאחר שיש כמה פסוקים שרצונו שישים האדם בטחונו בד', ומבטיח הכתוב כי ד' מבטחו, הוי' כל זה ג"כ מכלל ההבטחות המפורשות על הטובה.²³⁷ והוא כמי שיש לו שטר בידו.²³⁸ וההסבר לזה, שהבטוח זוכה להנהגת חסד עליון למעלה מהמשפט.²³⁹ ורחמים שייך אפילו במי שאינו ראוי לישועה.²⁴⁰ ואף דבר שנראה רע, והוא בוטח - יתנו ד' לטובה.²⁴¹

הקטרוגים, ויתגלה הטובה לעין כל, ואף יתגדל הטובה יותר ויותר ביתר שאת, שאף מן הרעה בעצמה יתהווה טובה וגדולה מקמייתא.²²⁴ וכן בכל דבר הבוטח יותר מושגח בפרטיות משאר בני אדם.²²⁵ וזה שרמזו²²⁶ כדרך שבא לראות כך בא לראות²²⁷, ואינו חושש מדבר, ובוטח בד' בלב שלם שמשמרו מכל מיני פורעניות, וממילא עי"כ ה' שומרהו מכל רע, ובטחון זה עצמו סיבה להצלחתו.²²⁸ וכ' החי' הרי"ם כי כפי בטחון האדם בו יתברך - כן יש לו מובטח באמת, ובמידה שאדם מודד מודדין לו.²²⁹ וכל שיש לו בטחון יותר יש לו פרנסה יותר, וככל שהאדם שם מגמתו לאמצעי - הסיבה הקרובה יותר, מצטמצמת ירידת השפע, וככל שרואה יותר את הסיבה הראשונה - הבורא ית' - מפשיט הדבר מצמצומיו וגשמיותו וניזון יותר בכבוד ובהרחבה ובמעלה יותר.²³⁰ אם יבטח בבטחון גמור - תבוא ההצלחה גמורה, ואם ישים חסרון בבטחונו - כך יבוא חיסרון בהצלחתו.²³¹ כי עיקר האמונה שהוא

²²⁴. בעש"ט מקור מים חיים מקץ אות ד'.

²²⁵. דברות שלמה.

²²⁶. חגיגה ב א.

²²⁷. דברות שלמה.

²²⁸. פה קדוש רות.

²²⁹. שפ"א תרומה תרל"א על הפסוק ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו.

²³⁰. רב ייבי תהלים יד, מאור עינים פר' ואתחנן.

²³¹. דרשות ר"י אבן שועיב פר' וישב.

²³². מהר"ל סוף נתיב האמונה.

²³³. חי' הרי"ם ליקוטים שע"ד.

²³⁴. קדושת לוי שופטים.

²³⁵. ר"א ווסרמן קובץ מכתבים.

²³⁶. הגר"א משלי כה.

²³⁷. ספר הדעה לבעל לשם שבו ואחלמה ח"ב דרוש ה ענף ד סימן ה.

²³⁸. הגר"א"ל שטינמן ס' בטחון ואמונה עמ' כו.

²³⁹. מהר"ל נתי"ע.

²⁴⁰. שו"א מאמר בטחון פ"ב.

²⁴¹. שם פ"א מאהבת ד'.

מתיירא משום דבר ולא יזיקנו שום דבר, והוא ענין ענני כבוד שזכו אבותינו לחופף עליהם ולשמרם מכל נזק בזכות האמונה²⁴⁸ ואפילו להוריד מן בדורותינו²⁴⁹

ואמיתת מידת הביטחון היא, שאף כשאין רואים כל דרך בטבע, הרי נעלה מכל ספק שבוודאי יהיה הכל טוב הנראה ונגלה לעיני בשר ממש,²⁵⁰ כי הבוטח בה' בבטחון גמור צריך לבטוח בה' ולא להיות אפילו בספק ספיקא כי יעזרוהו השם יתברך.²⁵¹ ואפילו אם מאחר - יהיה בעיניו כאילו כבר בא, כי נאמן הוא השי"ת²⁵² וכמו אדם שעומד למשפט ורואה שהשופט מראה לו פנים שוחקות, והריהו סמוך ובטוח שיעשה עמו אך טוב "כי ד' דיבר טוב על ישראל".²⁵³

ואין די בבטחון בלב אלא ראוי לעשות מעשה בפועל המורה על הבטחון, כשם שמצווה לאכול ולשתות מאכלים מתוקים בר"ה.²⁵⁴

והתקווה והבטחון מצויים לפני האדם בכל מקום ובכל זמן בחינם, ויד כל אדם שווה בהם. וכל מושל אף אם יבער כאש חמתו

והשגחת ד' על המייחלים הוא על צד החסד ולא על צד הגמול²⁴² כי במקום שמתגלה הוי"ה מתגלה חסד בלי הגבלה ואין פגם מעכב²⁴³ והטוב הבא מחסד השי"ת שלא עפ"י המשפט ומעשיו הטובים, הוא יהיה לעולם, כי חסד ד' לא ישתנה.²⁴⁴ ומידת החסד מקיפה אותו מכל צד והוא המפרנס²⁴⁵ וכעץ שתול על מים - האדם הטוב אשר יבטח בד' לא יסור טובו לעולם, ואפילו בשעה ששאר בני אדם בצרה הוא יהיה בטוב.²⁴⁶

ולשון הזוה"ק: תא חזי... האי עלמא - לא יהיב ליה אלא כגוונא דאיהו קיימא. אי איהו קיימא בנהירו דאנפין מתתא - כדן הכי נהרין ליה מעילא. ואי איהו קיימא בעציבו יהבין ליה דינא בקבליה. העולם הבא לא נותנים לו אלא כמו שמכניס את עצמו מלמטה. אם הוא תמיד בפנים שמחים מלמטה כך מאירים לו מלמעלה, אבל אם הוא מצוי בעצבות ובמורה שחורה, אזי ממשיך על עצמו דינים.²⁴⁷

וע"י האמונה יכול האדם להחיות מתים, ולהפוך כסף לזהב ולשנות כל דרכי הטבע, ואינו

²⁴². עיקרים מ"ד פ"ו.

²⁴³. רמח"ל דרוש הקיווי.

²⁴⁴. מלבי"ם עה"פ בטחתי בחד א' עולם ועד.

²⁴⁵. ר' בחיי ערך בטחון.

²⁴⁶. רד"ק ירמיהו י"ז ז'.

²⁴⁷. זוהר תצוה קפד: וכ"כ בעה"ת בשם המגיד, צמח צדק אג"ק ד' ע' שכב.

²⁴⁸. מאור ושמש דברים רמז א' דסוכות בשם הרה"ק מנעשכ"ז.

²⁴⁹. כתנות פסים לבעל תו"י פר' שמיני.

²⁵⁰. אגרת אדמו"ר רמ"מ מליובאוויטש כה סיון תשי"ב.

²⁵¹. אג"ק מהר"צ ח"ו ע' שצח - שצט.

²⁵². אלשיך תהלים כז יד.

²⁵³. דרכי נועם לאדמו"ר מסלונים שליט"א או"ב מאמר ד'.

²⁵⁴. חכמת שלמה ס' תקצ"ו.

שיש לו מנוחת הנפש מטרדות עוה"ז, עוד יש לו גדולה מזו - שדרכו דרך הבטחון, הולך ושמח בחלקו, שמרגיש בנפשו שאם יש לו בטחון יש לו הכל, דבוק במקור החיים ושורש ההצלחות, כמו מי שיש לו עסק גדול וקבוע שאין לו שום דאגה גם אם יזדמן יום אחד ללא פדיון. ומי שיש לו דרך זו, כל ימיו במנוחת הנפש בלי טורח ובלבול, ובטוח בדרכו שהיא דרך החיים.²⁶¹

ואם מגיעו נסיונות גדולים מדברים המעיקים על הלב ואין רואה שום מבוא להינצל ח"ו, עד שלבו מתגבר על שכלו, ומתיירא ואינו יכול לשקוט ועי"כ נגרם לו ספיקות בענין הבטחון, העצה לזה היא רק להתחזק באמונה גדולה ופשוטה בלי שום סברות כלל, וזהו העזר שהקב"ה עוזר לאדם בכל יום נגד היצר, בהשפעתו לאדם את האמונה זו להתחזק בו ית', ועל ידה יקום על משענתו.²⁶² ויאמר לעצמו "הן יקטלני לו אייחל, בלי סברא וטעם, אחר שיעבור הנסיון ניישב כל השאלות, כעת אין לי אלא אמונה בהשי"ת."²⁶³ שלכל עילוי שרוצה הקב"ה לתת לאדם או לעולם, הנה כל זמן הזדמן הטוב - אינו מזדמן ובא אלא מתוך עומק עצה נסתרת, ועל כן יקרה קודם לו

בעבדו, גם אם יתנהו בכלא ברזל, הכין הבורא בעולמו שלא יוכל לשלול ממנו אוויר לנשימה, כך לא יוכל ליטול הימנו את כח התקווה והבטחון כל עוד נשמה באפו, לבל ירף ממנו אפילו שעה אחת, באשר הוא הכרחי לחיי נפש האדם בכל עת ורגע.²⁵⁵

וכדברי המדרש²⁵⁶: כשם שאתה הווה עמי כך אני הווה עמך... ה' צילך על יד ימינך, כצילך, מה צילך - אם אתה משחוק לו הוא משחיק לך, אם אתה בוכה לו, הוא בוכה כנגדך, אם אתה נותן לו פנים זועפות, אף הוא נותן לך כך, ואם פנים מסוברות אתה נותן, אף הוא נותן לך. וסוד זה נתגלה להחת"ס בחלום על הפסוק אהיה אשר אהיה, פ' שאהיה תמיד בהשגחה - עם מי שרוצה להיות עמי.²⁵⁷ כן אמר הצמח צדק לחולה מסוכן: "טראכט גוט וועט זיין גוט"²⁵⁸ וראיה לזה מדברי המשנה²⁵⁹ "מי שבא בדרך וחשכה לו, והיה מכיר אילן או גדר, ואמר... שביטתי בעיקרו, הולך ממקום רגליו ועד עיקרו אלפיים אמה ומעיקרו ועד ביתו אלפיים אמה". בגלל שחשב לשבות בעיקרו של אילן מסוים, נחשב לו כאילו שבת שם במציאות, עד שמשנתה דינו הלכה למעשה!²⁶⁰ והבוטח - מלבד מה

²⁵⁵. יד המלך על הרמב"ם לנכד הנובי" מאמר או"ב בהקדמה לח"ד.

²⁵⁶. בלשון זו מובא במד' הגעלים - ראה נפה"ח שער א' ז'.

²⁵⁷. שער הבטחון להר"מ קאהן.

²⁵⁸. חשוב טוב ויהיה טוב.

²⁵⁹. עירובין מט:.

²⁶⁰. הגר"י ענגיל.

²⁶¹. מדרגת האדם בטחון.

²⁶². פרי הארץ פר' וירא.

²⁶³. ס' מסייעין אותו עמ' קה, וראה שם מס' בוציא דנהורא מעשה בהר"ב ממעזבוז ששלח לו הס"מ שדה בדמות אדם כדי להוציא התקווה מלבו ולשבור אמונתו התמימה.

את סוגיית הבטחון על בוריה ובאמת אינו בוטח, ומאידך ימצא מי שאינו יודע כלל הסוגיה אולם יודע שהנשען על ד' נושע בוודאי ומשליך על ד' יהבו, הוא יהיה בעל בטחון אמיתי,²⁷⁰ שכשהאדם קטן בתחילת העבודה הוא בוטח על בוראו מאד, וכשנתגדל בוטח בעצמו ואז נתמעטת ההשגחה מעליו.²⁷¹ ואין האמונה ענין הנאמר בפה אלא ענין המצויר בנפש²⁷² ודומה למשכיל כאילו רואהו בעיני בשרו²⁷³ איך בא ונושא ונותן עמו ית' ולפניו הוא מתחנן ומאתו הוא מבקש, והוא ית"ש מאזין לו ומקשיב לדבריו כאשר ידבר איש אל רעהו ורעהו מקשיב שומע אליו²⁷⁴ ויהיה שלם בבטחונו בד' ולא יאמר כלל מזה יאכל, ואז תלך השפעת תמיד לא יחסר כל,²⁷⁵ ואין להקשות מי הבטיחו ולמה מובטח - שמי שיודע שאין מגיע לו כלום והכל מתנת חנים בחסד גמור - הוא מובטח על הכל, כי אין חילוק בין רב למועט.²⁷⁶ ובטחון שכזה אינו רק ליחיד סגולה אלא ביד כל אחד ואחד לעמוד חזק בדעתו וסמיכות לבו ונפשו בבטחונו ולהשביע נפשו במנוחה שלמה,²⁷⁷

צער.²⁶⁴ וכ' ר' צדוק הכהן²⁶⁵ שכשהקב"ה רוצה להיטיב לאדם מזמין לפניו צער או פחד מעין זה כדי שיתפלל, או מראה לו אדם אחר שמצטער בכעין זה כדי שיבקש עליו רחמים ויהיה הוא נענה תחילה, שכשמתעורר זו המידה לטובה - מתעורר גם ההיפך חלילה, וכשמרגיש פחד ומתפלל, בא הטוב עם כל מיני טובה שבענין זה.

וכשהוא להיפך, שמתירא ממידת הדין והעונש, אז הוא מתדבק עצמו בדינים, וח"ו יהיה לו רעה כמש"כ ומגורותם אביא להם, שבכל מקום שאדם חושב שם הוא מתדבק, אם מחשב בדין מתדבק בדין, וכשהוא בוטח בחסד ד' - שם ידבק נשמתו, והחסד יסובבנו, וזה כלל גדול שתמיד יטמין את עצמו כולו בד' יתעלה.²⁶⁶ וכל זמן שסובר כי ברור שה' ימלא רצונו הוא הטוב לו, צריך שיהיה ברור לו שהשי"ת ימלאנו.²⁶⁷

וצריך שישים עצמו כבהמה²⁶⁸ כי מקור הבטחון בלב ולא בשכל, ואי אפשר להגיע לבטחון ע"י חקירה והתבוננות.²⁶⁹ ויש שידע

²⁶⁴. רמח"ל דעת תבונות קמ"ו.

²⁶⁵. צדקת הצדיק ק"ע.

²⁶⁶. המגיד ממעורטש, ליקוטים יקרים אות ר"ז.

²⁶⁷. הגש"פ מכתב מאלהו.

²⁶⁸. הגר"א ביאורי אגדות דרב"ח.

²⁶⁹. דרכי נועם סלונים א"ב מאמר ד' עמ' קנז, וראה כוכבי אור בסוף ספר אור ישראל סי' ג'.

²⁷⁰. אגרת על בטחון רי"ז בלאך עמ' קמ.

²⁷¹. הגר"א ביאורי אגדות ב"ק צ"ב:.

²⁷². רמב"ם מו"נ ח"א פ"ג.

²⁷³. ס' חרדים מצות ידיעת ד' פ"א.

²⁷⁴. מסילת ישרים פ"ט.

²⁷⁵. נוע"א פר' בהר בשם אחיו הר"ו, וכיו"ב בספורנו, מלבי"ם וש"ך עה"ת שם.

²⁷⁶. ח"י הרי"ם ליקוטים שע"ד בשם הר"ר בונים.

²⁷⁷. מדרגות האדם ד' הבטחון פ"ב, ודלא כד' המספיק לע"ה בעמ' פ"ב.

להרחיב ולהגדיל עבודת הבטחון לעניינים היותר קשים עד שיגיע למעלה העליונה²⁸³ אבל צריך למסור עצמו לעמוד בנסיונות לסמוך על הקב"ה בזמני הקושי, שאם לא כן דומה הדבר למי שמתלמד לשחות במים, אך מניח תמיד יד אחת מחוץ למים לשמור את עצמו על ידה, אבל בדרך זו יעברו כל ימיו ולא ידע לשחות, כל שלא מסר את עצמו להניח ידיו ורגליו על המים. ואם הוא נבער מדעת, עוד יוסיף להכחיש לגמרי את האפשרות לשחות...²⁸⁴

וע"כ יש לבקש מהקב"ה שיזכה למדת הבטחון בשלמות, ועל תפלה כזו אין מקטרגים.²⁸⁵ וההתחזקות בזה היא סיבה גדולה לטהרת המחשבה.²⁸⁶ ומי שקטן בעיניו מלהיות בוטח - העצה, שיבטח בהשי"ת שהגם שאין לו מדת הבטחון כראוי, אעפ"כ יושיענו השי"ת בוודאי... שהלא הקב"ה טוב ומטיב כ"כ שייטיב עמי גם כשאין לי בטחון.²⁸⁷ ויקיים בעצמו דברי הרדב"ז²⁸⁸:

אֲבָרַח מִזֶּעֶמְךָ אֵלַיִךְ וְאֶל רַחֲמֶיךָ, מִתּוֹכָהּ מוֹסְרֶיךָ אֶל נְחוּמֶיךָ, וּמֵאֵימַת דִּינְךָ אֶנְסָה אֶל חֲמִלְתְּךָ, וּמִפְחָדְךָ אֶל חֶסֶדְךָ, עַד אֲשֶׁר תֵּאֱמַר סִלְחָתִי בְּרַבְרֶיךָ!

ואמר הגר"א לרח"ו ש"לא נאמר בפסוק אליהו ולא חיים" אלא כל החוסים בו, כולם ממש! אין מסך חטאת ואשמה מבדיל לאיש החוסה בו בתם לבבו באמת.²⁷⁸ ובאמת הוא מפורש במדרש, אשרי אדם בוטח בך, אברהם אין כתיב כאן אלא אדם, כל אדם!²⁷⁹ שאין הקב"ה מדקדק על האדם לומר "אושיעך רק אם תהיה צדיק" רק אומר לו אושיעך אם לא תהיה מורד ח"ו, וכל שאדם אינו מורד בכוונה, לעקור מצוותיו, יוכל לקוות לכל טובו.²⁸⁰ וביטחון הוא יוצא מהכלל, שיכול וראוי לבקש עליו שכר, כי זה עבור קידוש שמו ית' שיצליח הבוטח.²⁸¹ וכפי ההתעוררות שמתעורר אליו ית"ש, כן יהיה שיעור העזר שיעזרנו אם מעט ואם הרבה. ובוטח בד' אשריו!²⁸²

אמנם גם מידת הבטחון נקנית בהדרגה, שלא ייטרף דעתו ולא יצליח ח"ו. בתחילה יעלה בידו לבטל מעצמו היראה מדברים קלים, ויקיים בזה מצוות הבטחון, ואז צריך

278. כל הכתוב לחיים, הליכות חיים, - תיקון המידות עמ' קס"ט אות ח'. ס' אמרי יעקב לתלמיד הגר"ח שאל להדיא שהגר"א חולק בזה על בעל חוה"ל שכ' שאצל רשע לא שייך בטחון. אבי הישיבות עמ' רל"ד. וכ"כ בקובץ דוגמא מדרכי אבי לרא"ל בן הח"ח. בשם הח"ח.

279. מד' שוחר טוב תהלים א'.

280. שמירת הלשון פר' שלח, וכ"ה באמרי פנחס ו' פ"ח.

281. מתנת חיים פורים מ"ט בשם ר"א לאפיאן, אמנם ראה בכך הקמח שהזהיר מהיות תולה עצמו בבטחון ומצפה לשכר, כמו בעיון תפלה.

282. רמח"ל סוף ספר דרך ד'.

283. ס' מסייעין אותו עמ' עה ו.

284. מדרגת האדם נקודת האמת פ"ד.

285. תולדות יעקב יוסף פר' משפטים.

286. ראשית חכמה שער הקדושה פ"ז.

287. רבי רפאל מבערשיד תלמיד ר"פ מקוריץ, הובא בשיעור הגר"מ רייזמן ט"ו טבת ע"ח ור' דברי יואל פר' ויצא.

288. הובא בשבט מוסר ח"א קט"ז.

ג. ודאי שיתמלאו משאלותיו

בדברי רבותינו שזיבאו להלן נתפרש בפרטות וביתר שאת, לא זו בלבד "שבוודאי יהיה טוב נראה ונעלה", אלא שיתמלא משאלתו המדויקת מאת הבוית"ש.²⁸⁹ מהלך זה מציעו בעיקר אצל הגר"א ובעלי המוסר, הגר"ז מסלנט ותלמידו הגר"ס, ותלמידיהם ממשיכי דרכם.²⁹⁰

ההשפעה ומקור הברכה, ומי שיש לו בטחון מקבל לפי הסדר שהוקבע.²⁹⁸ וכתב הגר"ז²⁹⁹ שע"י מדת הבטחון יכולים להשיג כל דבר – כל משאלות לבו בהרחבה. וכן היתה שיטת הגר"י סלנטר.³⁰⁰ ומעשה שנתווכח הרש"ש עם הגר"ס בענין זה, והוכיח לו הגר"ס צדקתו בכך שבטח בה' שיזמן לו שעון זהב, ותוך רגעים מספר הגיע אדם מיוצאי הצבא לביהמ"ד ונתן לו שעון זהב, והודה הרש"ש להגר"ס.³⁰¹

ועל ידי הבטחון האמיתי יוכל לבקש מהקב"ה שימציא לו את הנצרך

ד' צילך – אם אדם בטוח בהש"ת שיעשה לו כל צרכיו, גם מלמעלה ממלאין לו כל משאלותיו,²⁹¹ שבמקום שאדם חושב שם הוא מתדבק, וכשהוא בוטח בחסד ד' – שם ידבק נשמתו והחסד יסובבנו.²⁹² ובטחון כזה מועיל אפילו לרשע, מטעם "הואיל ובי בטח הניחו לו"²⁹³ ומובא מהגר"א²⁹⁴ וכ"כ בתולדות יעקב יוסף²⁹⁵ ור' חייקא מאמדור²⁹⁶ עפ"י הגמ', שיועיל אפילו לגנב שיצליח בגנבתו,²⁹⁷ שהוא מציאות שהוטבע בבריאה שהבוטח נושע, יהיה מה שיהיה. והוטבע בבריאה שכך סדר

289. גב. חלק מהמקורות שהובאו בשיטה ב' נראה ג"כ שסוברים כשיטה זו שאפשר לבטוח שה' ימלא בקשתו הספציפית במדויק, וחלקם לא מוכח דעתם, ולא מצאתי לע"מ מי שדן בבירור בשאלה זו אם היא שיטה אחת או דעות חלוקות.

290. אמנם יש בכמה מתלמידי הבעש"ט בדומה לזה וכדלקמן, מאידך ציוו בכו"כ מקומות שאדם יבקש רחמים בלי לפרט משאלה מדויקת, יעוי' צוואת הריב"ש אות ד', קדושת לוי ר"ה, פרי הארץ מכתבים, שהשואל בפרטות זו הסיבה לדוחק הפרנסה, לבושי יו"ט בשם ר"י מסאטמר פר' בשלח. כל זה מס' נשמת חיים בתחילתו. ויעוי' תורת המגיד אות ע"ג בשם הוזה"ק. ויעוי' הדעה והדיבור פר' ויחי בשם הרה"ק שנינאווא שמדרגה זו היא עיקר הבטחון לבטל עצמו להנהגת הבוית"ש שיזמין לו כל מחסורו שצריך לעבודת ד', ולא שיבטח שאם צריך אלף דינר לנדוניה יקבלם ע"י ביטחון. ומהרה"ק מקאברין שמה שאינו בהבנת האדם הוא בערך הנסתר מהשגה, ובוודאי הוא יותר טובה. (אור הנר אילנא דחיי).

291. קדושת לוי בשלח בשם הבעש"ט עה"פ אז ישיר, וכיו"ב בכו"כ ספרים מתלמידי הבעש"ט.

292. ליקוטים יקרים ר"ז, וכעני"ז בראשית חכמה פי"ב משי' האהבה.

293. מדרש שוחר' ט תהלים כה.

294. בשיעורי דעת ח"א נט, ח"ח קונ' נפוצות ישראל פ"ח רי"ל בלאך ועוד מקורות מתלמידי הגר"א, וכ"מ בר' יונה משלי ג' ו'.

295. פר' שופטים.

296. חיים וחסד תורת המגיד ממעזריטש.

297. אמנם יעוי' ליקוטי עצות לר"נ אות ביטחון נ' שחולק ע"ז.

298. משנת ר"א מא' ח"א עמ' י"ז כ'.

299. עה"ת עמ' נ"ג.

300. קונט' פלך השתיקה להגר"ש וולבה, שאף שבכתביו לא נמצא ענין זה, מכמה עובדות שנמסרו נראה שכך שיטתו.

301. סופר בקבלה ע"י הגר"ז בלאך ורי"ד בן הגר"ז. וכן בשם האגרו"מ בס' שר התורה עמ' רל"ה.

שהוא בטוח שיציל אותו, לכך על ד' להצילו כאשר שם בטחונו. וכאשר בוטח ולא ישען על תבונתו אז יעשה ד' בקשתו, ואפילו אם אינו ראוי מצד רוע מזלו, מי שבוטח הקב"ה עושה לו מחסה לגמרי,³¹³ ומאמין בד' בדבר שאינו יודע שכך הוא, רק מאמין בו ית' שיעשה לו דבר זה.³¹⁴ הכל טוב בתכלית רק שאינו מושג, ובאמונה זו באמת - שהכל טוב, נעשה הכל טוב, גם בגלוי, וזהו עיקר האמונה שבשבילה נברא האדם.³¹⁵ וע"י הבטחון יכולים להשיג כל דבר,³¹⁶ שע"י שהוא מאמין בה' ובטוח בו באמונה שלמה על שום איזה דבר, אז נמשך הדבר ההוא ובא בשלמות.³¹⁷ וגם כשבאמת אין זה לטובתו, מ"מ הקב"ה עושה מבוקשו.³¹⁸

ורחוב לבטוח שד' ימציא פרנסתו אפי' ע"י עורבים³¹⁹ ואפילו שיפלו לו דינרי זהב מכותלי ביתו,³²⁰ ולא להיות אפילו בספק ספיקא כי

לו אפילו על הרצפה הסמוכה למקום שעומד - וכך יהיה!³⁰²

כל הבוטח בשמי אני מצילו אף על פי שאין ירא שמים³⁰³ ואין לך דבר העומד נגד הבטחון³⁰⁴ ואפילו בדברים שנאמר עליהם שהיא תפלת שווא, מועיל בטחון.³⁰⁵ וזה רק לבוטחים בו ומסתופפים בצלו בלי להתחכם ולדאוג להכין לעצמם.³⁰⁶ בטחו אל ד' שיתן משאלותיכם,³⁰⁷ וכל משאלה שאדם ישים בטחונו בד' ישיג אותה³⁰⁸ וכל יהודי יכול לברך בשם ומלכות³⁰⁹ "ברוך השולח ברכה בכרי הזה" ע"מ שתתרבה התבואה בנס גמור יש מאין, כי בטוח בנפשו שישלח לו ה'.³¹⁰ והוא מדינא דגמ' לכל יהודי לא רק בעלי מדרגה, וכי יהרהר איש ע"ז הוא כופר בדברי חכמים ובתושבע"פ ולא מ' ישראל הוא.³¹¹ והבעש"ט הק' אמר שבכח בטחונו יכול לזון את העולם כולו.³¹²

ואין לחוש שמא יגרום החטא, דמ"מ יש לבטוח, שמפני

302. הגר"ל שטינמן ס' בטחון ואמונה עמ' ג'.

303. מדרש שוח"ט תהלים ל"א ילק"ש ישעיה תע"ג.

304. לשם שבו ואחלמה ח"ב דרוש ה' ענף ד' סי' ג'.

305. פי' ר"י מלזיל ברכות נ"ד, מאירי ברכות ס'.

306. מדרגת האדם.

307. ספורנו תהלים ד' ו'.

308. ר"י מסלנט במכתב לבנו ר' אריה בשם רבו ר"ז מסלנט תלמידו של ר"ח מוואלוזין.

309. לכמה שיטות.

310. אלשיך הק' דברים כ"ג כ', שיחות מוסר לר"ח שמואלביץ מאמר כ'.

311. אלשיך שם.

312. דברי ישראל בסופו.

313. מהר"ל נח"ע נתיב הבטחון.

314. מהר"ל ח"א סוטה מח:.

315. ל"א תניא אגה"ק, י"א.

316. הגר"ז תהלים ל"ז.

317. אהב ישראל פר' נח.

318. תולדות י"י שופטים בשם הבעש"ט הק', הגר"ז סטנסיל על תהלים.

319. אור יחזקאל.

320. מובא בתולדות הגר"ז מסלנט משמו שהיה חוזר ע"ז תמיד, ול' רבינו ישעיה מקערסטיר: אז מ'האט ביטחון קומט איינער אויפ'ן קאפ און בריינגט געלט (מופת הדור).

וכ' הרה"ק ר' יעקב אריה מראדזימין³²⁸ שהטעם לזה שהאחים טבלו כתונת יוסף בדם היה כדי שיתייאש מלהתפלל עליו, שאם לא כן יבטח יעקב בה' שיוסף יחזור, ומי שיש לו בטחון בוודאי יעזרהו ד' שלא יחסר הדבר ההוא שבטח בו.

והטעם לבטחון הזה הוא ענין סגולי מדרכי הנהגת השי"ת³²⁹, שמתנהג עם האדם כפי מחשבתו ובטחונו, שאין הקב"ה מאכזב את הבוטח בו אף אם אין סיבה מיוחדת לבטוח שכך יהיה. ומלכותא דרקיעא כעין מלכותא דארעא, שכך היא המדה וסדר העולם, שלב המלך מתעורר להגן ולהציל את הנמלט אליו מרודפיו, גם אם הצדק עם הרודפים, וכענין המצוה "לא תסגיר עבד אל אדוניו", וכן מצינו אצל רבינו הק' שנענש על שלא ריחם על העגל שתקע ראשו בכנף מעילו ובכה, וא"ל רבי: לכך נוצרת, למרות שכן הוא האמת, מ"מ ממידת הרחמים, כשנמלט אליו - עליו להצילו.

יעזרהו ד'³²¹ כאילו הישועה נמצאת כבר לפניו³²² וינתן לו כלבבו כל אשר תשאל נפשו³²³ שע"י הבטחון יכול להשיג כל דבר, וישיג כל משאלות לבו בהרחבה, אך צריך שיהיה בטחונו חזק כ"כ עד שתתענג עי"ז, ואז יתן לך משאלות לבך.³²⁴ אמנם כ' הקה"י שזו מדרגה גדולה מאד,³²⁵ וצריך לזה חיזוק הלב ואמונה גדולה, יען כי לא תתראה ישועת ד' עד גמור הענין, כי כן היא מידתו ית' להושיע ברגע האחרונה וכהרף עין³²⁶ ומ"מ כשאין בטחונו חזק דיו, ומשאלתו לא התמלאה, מ"מ כל עבודה שיעבוד בעבודת הבטחון עבודת ד' היא, ומקצת בטחון אינו לבטלה - אלא נשאר עכ"פ מקצת בטחון, והשכר שישגי על עבודה זו גדול לאין ערוך מהטובה אשר אליה שאף וביקש, גם אם לא השיג את הטובה - השיג את שכר בטחונו.³²⁷ ויש מקום אף להתחזק בבטחון בענין אחד מסויים בלבד, כלשון רבינו אברהם בן הרמב"ם: ויבטח בה' בכל עניניו או באחד מעניניו.

321. מכתב הרי"צ.

322. אור יחזקאל אמונה קכ"ז.

323. עיקרים.

324. הגרי"ז תהלים כז יד.

325. ברכת פרץ שופטים.

326. אהל יעקב להמגיד מדובנא בראשית י"ד י"ח.

327. אגרת על הבטחון בלאך עמ' קמ"ב בפירוש דברי ר' יונה.

328. ביכורי אביב.

329. בן מלך בטחון עמ' עב.

ד. אמון מלא בהשגחה עליונה והנהגת ה', וממילא – באפשרות ההצלה בכל מצב. אך אין מובטח שיהיה טוב הנראה לעין

שיטת החזו"א בקונטרס אמונה ובטחון,³³⁰ [וכעין זה] המספיק לעובדי ד'³³¹
והפלא יועץ:³³²

וממילא אין מקרה וסיבה בעולם או בריה אשר כווחה להזיקו, בבחינת מה יעשה לי אדם, שהרי "הרבה חורגים יש לו למקום", וכמ"ש כלב ויהושע "כי לחמנו הם" שהיראה מאדם משולה ליראה מפת לחם.³³⁵ ואין שום בריה בעולם יכולה לשנות גזירתו, להעדיפה או לחסרה אפילו כחודו של מחט, ולא להקדימה או לאחרה אפילו רגע אחד, כמאמר הכתוב והוא באחד ומי ישיבנו.³³⁶ ויהא נשען ונסמך על ה' יתעלה בהשגת משאלותיו להשמר מן ההיזק או להשיג איזו תועלת.³³⁷ ויתלה את לבו בד' יתעלה, ויבטח בו שירחיק מעליו ההיזק ויצילנו מן הפורענות.³³⁸ וצריך שיהא דבר זה חוזר ונשנה בדעתו של אדם בשעת מאמציו ומחווור לו היטב היטב³³⁹ וע"כ עליו להאמין בכל מצב

הבטחון הבסיסי והמחויב לכל שומרי הדת³³³ הוא שלב עליון ומרומם בשלמות האמונה, והבאתה לביטוי מעשי בחיי היומיום - התלות בד', והידיעה וההכרה החושית - רגשית שהכל אך ורק ממנו, הבורא והמפרנס, מחיה וממית, מחליא ומרפא, מעשיר ומרושש, בפקודתו ורשותו פועלים הגורמים הטבעיים על רוב בני האדם בדרכים שנקבעו מראש, וברצותו חורגים הם לפעמים מהמסלול הרגיל ופועלים בצורה הפוכה מטבעם.³³⁴ אמון מלא בהנהגת ד' עמו לטב ולמוטב, לפי מעשיו וזכויותיו, בלי פקפוק ותערומת. הידיעה שבכל מצב ומאורע אין נטיה לרעה יותר מלטובה, ואף שייתכן שנכוננו לו ייסורים, כי מי יודע משפטי ד' וגמולותיו, אך הכל מאתו ית' -

330. אמונה ובטחון פ"ב, רבים תלו את דברי החזו"א בדברי ר' יונה, אולם ראה דברי ר"י בשע"ת ג לב: עה"פ כי תצא למלחמה, - שיש ציווי גמור "שאם יראה האדם כי צרה קרובה תהיה ישועת ד' בלבו ויבטח עליה" ולפ"ר אין הדברים עולים בקנה אחד.

331. עמ"ק ק". אמנם ראה בספר מסייעין אותו עמ"פ"ג שמישיב גם שיטת רבא"ה כשיטת רוב רבותינו שוודאי יהיה טוב, ומש"כ שזה רק למי שהובטח, היינו לענין לפוטרו לגמרי מהשתדלות. כמו"כ עפ"י החזו"א אין הבטחון כלל בחסדי ד' אלא בהנהגתו, ובדברי רבינו המספיק לא משמע כן.

332. ערך הבטחה אמנם צ"ע ממש"כ בערך פחד וז"ל: ויהיה לבו כלב האריה בוטח בד' שלא תאונה אליו רעה.

333. לשון המספיק לעובדי ה'.

334. ר"א בן הרמב"ם המספיק לע"ה בטחון פ"א.

335. דעת תורה לר' ירוחם, שלח.

336. בית הלוי קנ"ו' הבטחון.

337. המספיק לע"ה.

338. המספיק לעובדי ד'.

339. ר"א בן הרמב"ם המספיק לע"ה בטחון פ"א.

להעביר הגזירה³⁴⁸ יפנה יהבו אך ורק להשי"ת להצילו, וימעט בפעולות השתדלות גשמיות, וימנע מפעולות הנובעות מיירוש, שהמיואש עושה כל מה שיכול, אף דברים רחוקים מכל תועלת, אבל אין לבטח לעשותם, ויש בהם משום זריית חול על זוהר האמונה והביטחון, ומשאנה חובה היא אסורה.³⁴⁹

וחובת ההשתדלות היא אך ורק במעשה, לקיים הוראת הרופא או המומחה, ואילו את מוחו לבו ומחשבתו יעסיק בחיזוק הבטחון. ואינו מעניין האדם כלל להתעמק ולהתאמץ במחשבות השתדלות במקום הרופאים שזה תפקידם, ויזכור שגם המחשבה וההחלטות שלו אינם בעלי השפעה אלא כלים בידי ההשגחה העליונה להביא את התוצאה שנגזרה.³⁵⁰ וכשאי מי התבטא בפני החזו"א: "לאו בכל יומא מתרחיש ניסא", ענה לו החזו"א: לא כן הפשט, אלא, לאו! בכל יומא מתרחיש ניסא.³⁵¹ כי אין עניינו תלוי במנהגו של עולם כלל, אלא בהשגחת אדון כל העולם בנו, שהיא כפי האמונות הטובות אשר נקבע בנפשותינו, וכפי המצוות

באפשרות ההצלה, ולא להתייאש מהישועה,³⁴⁰ וגם כי צרה קרובה אליו – ישועת ד' קרובה לבוא, וגם כי יראה החרב על צווארו אין ראוי לו שתהיה ההצלה נמנעת מלבו.³⁴¹ ולא יבהל מקרבת הצרה כי ידע כי ד' רב להושיע כשהצרה קרובה ומוכנה – כמו לפני הצרה, לו נתכנו עלילות והרבה רווח והצלה לפניו, וכפי גדולת התקווה ואומץ הלב בתקוה זו – תגדל מעלת הנפש.³⁴² ויתרצה בכל הבא עליו, ויקבלו בשמחה ובטוב לבב בהיותו בטוח שאין רע יורד מהשמים רק טוב.³⁴³ וקמי שמיא גליא דטב ליה ועבדי ליה.³⁴⁴ והיא מצוות עשה לחשוב ולומר שכל מאורעותיו – לטובתו הן.³⁴⁵ אך אינו שיבטח בד' שיעשה לו כל צרכו כרצונו ושלא תאונה אליו רעה, שאם כן לפעמים תכזב תוחלתו.³⁴⁶

וכשיירא – לא יירא את הדברים המפחידים מוכח עצמם, אלא יירא מד' שמעניש באמצעותם על חטאו, ולא מהסיבה שנסתבבה מולו, ויבטח בחסדו יתעלה.³⁴⁷ וע"כ יחזק את האמונה בלבו כי לא נעשה דבר בעולם במקרה, ויתאמץ בתפילה

340. בביטול מוחלט של הענין הסטטיסטי של סיכויי ההצלה.

341. כד הקמח לר' בחיי מדברי רבינו יונה.

342. רבינו יונה משלי ג' כ"ו.

343. תניא אגה"ק, רמ"ד וואלי ס' הליקוטין ח"א עמ' ש"ח.

344. פלא יועץ ע' הבטחה.

345. ארחות צדיקים שער השמחה.

346. פלא יועץ ערך הבטחה. אמנם צ"ע ממש"כ שם ערך פחד] ויהיה לבו כלב האריה בטוח בד' שלא תאונה אליו רעה, ונראה כסתירה בדבריו. וע"ע דרשות ר"י אבן שועיב בהר בחוקתי שכ' "שלא יחשוב שתבוא ההצלה על כל פנים, כי יצא מזה לקרוא תגר וכו'".

347. ר"א בן הרמב"ם המספיק לע"ה בטחון פ"א.

348. קו"א חזו"א ב' קל"ב.

349. חזו"א או"ב ב' ו'.

350. אג"ק הרמ"מ מליבאוויטש ט"ז סיון תשי"ט, ח"ח עמ' תח, ובכו"כ.

351. מעשה איש.

מהרופא שיש 10% אחוזי הצלחה לניתוח שעליו לעבור, ונפלו פניו. אמר לו הרופא: מה לך חושש, אגלה לך כי תשעה חולים שלפניך מתו, וא"כ מבחינה סטטיסטית אתה בוודאות תישאר בחיים...³⁵⁹

הגדר הפחות בביטחון – לא לעשות שום דבר שהוא נגד הדין או רוח התורה. ויהיה לבו סמוך ובטוח כי אי אפשר שיגיעו שום היזק והפסד ע"י עסקו בתורה או שמירת הדין, וצריך להתחזק לפחות במדרגה זו.³⁶⁰

הערה: מדברי החזו"א נראה שדי באמונה באפשרות ההצלה והעדד הפחד מהמקרים, ובזה מתקיים החיוב הבסיסי של מצוות הביטחון, אמנם מדברי המספיק והפלא יועץ נראה שנכלל בזה גם החיוב לקוות ולייחל שייצל בחסדי ד' ורחמיו וישועתו הקרובה לבוא, וכך מפורש ברבינו יונה:³⁶¹ והתחזק הלב בישועת ד', והסמך עליה באמת ומראה הביטחון שיש לו שייטיב לו.

אמנם לית מאן דפליג כי זוהי רק המדרגה הבסיסית והמינימלית בביטחון, שבלא זה אינו בגדר ביטחון,³⁶² ואם כי כל מדרגות הביטחון ראויות לשבח

שנקיים,³⁵² ואין מעשיו ותחבולותיו של אדם מעלין ומוורידין כלל, כי לא לקלים המרוץ ולא לחכמים לחם.³⁵³

ידיעה זו אמורה להביא לאדם שלווה בלבבו,³⁵⁴ כי אין מעצור לד' מלהושיע בכל מצב שהוא, כי הטוב וגם הרע כולם הנהגת הקב"ה, ולטובת האדם.³⁵⁵

אם נבוא להגדיר בקיצור, כלשונו של החזו"א: **האמונה בבחינת הלכה** – והביטחון בבחינת מעשה.³⁵⁶ האמונה היא מה שאנו חושבים, הביטחון – איך אנו מגיבים!³⁵⁷

לשבר את האוזן: חולה ל"ע, שלפי הסטטיסטיקה העולמית רק 10% מבריאים במצבו, אינו אמור להתייאש כלל, כי הסטטיסטיקה היא תוצאה, לא גורם משפיע על העולם ועל האדם. לא מקריות כלשהיא מכתיבה מי יהיו ה-10% שמבריאם, אלא הקב"ה בלבד הוא המחליט מי יחיה! אין כאן כלל שאלה סטטיסטית – אלא החלטת הקב"ה לטב או למוטב, והספק המכרסם באדם הוא כי עדיין לא יודע מה גזר הקב"ה, וא"כ ההשתדלות שלו היא שהקב"ה ירצה בנו, ואז לקוות לד' שבוודאי יבחר בנו לחיים טובים³⁵⁸ ולהמחשה: מעשה בחולה ששמע

352. דרושי הר"ן סוף דרוש ו'.

353. שערי קדושה ח"ב ש"ד בד"ה החמדה.

354. ביאור הענין ראה ספר בטח בד' עמ' ל"ד שמבאר עפ"י ס' חכמה ומוסר ח"ב קע"ד, בית יחזקאל עמ' קע"ג. ס' בד' בטחתי עמ' ז', בטחון איש פ"ב, אחת שאלתי פ"ג, בן מלך מאמר א'.

355. ראייה חזקה לשיטה זו מדברי לוליינס ופפוס, תענית יח: הרבה הורגים למקום, ולא היו בטוחים שינצלו.

356. או"ב פ"ב.

357. לישועת קיויתי ד' – ר"מ סולומון דרום אפריקה, עמ' 32.

358. הג"ר מתתיהו סולומון חובת האדם בעולמו – ביטחון, עמ' 444.

359. חובת האדם בעולמו – ביטחון, עמ' 443.

360. משנת ר"א מאמרים קצ"ו.

361. משלי ג כו.

362. נפש אליהו לר"א ויינטרויב, ועי"ש שכ' שאל לנו להשלות עצמינו שאנו במדרגה הגבוהה.

ממש, בחסדים גלויים ונראים לעין בשר, שזהו שכר הבוטחים בו ית' המובטח בתורה נביאים וכתובים.³⁷⁰ ולאיש הבוטח בבטחון גמור נדבק חוט של חסד המשוך עליו תמיד ממנו ית', לחמו ניתן ומימיו נאמנים, ואינו מסור אל הנהגת הטבע והמזל כלל ועיקר.³⁷¹

א"ה: יש להדגיש את העיקר הגדול הזה, באשר רבים נבוכו אם נכון לבטוח שבסופו של דבר יהיה בוודאי טוב, או שמא כד' החזו"א באמונה ובטחון, וא"כ מנקר בהם הספק, האין יוכלו לבטוח שמא דברי החזו"א עיקר? ולהאמור אין כאן בית מיוחש, היות וגם לדעת החזו"א שכר הבטחון הוא ישועה שלמה, יראה בעיני רוחו את השכר המובטח, ובנקל יתחזק לבו לראות במהרה בטוב הנראה והנגלה.

אמנם אם כי כפי שנתבאר, ברוב ספרי רבותינו נקראת מדרגה זו "אמונה" ולא בטחון,³⁷² אך

ותהילה³⁶³ ומפאת הקשר ההדדי ביניהן תשמשנה בצוותא, אך הבטחון הרצוי הוא הבטחון הגמור כמו שנתבאר לעיל, כמפורש בדברי המספיק באורך,³⁶⁴ וכלשונו של החזו"א בסיום דבריו: "יש עוד ממידות הבטחון, כי על הבוטח [כל בוטח!]³⁶⁵ שורה רוח קדש ומתלווה עמו רוח עוז המבשרו כי אמנם יעזרהו ד'... וזה ענין מתחלף לפי מעלת הבוטח ורב קדשו".³⁶⁶ "יש דרך בדרכי ד' לדלג על הטבע וכל שכן על רב השתדלות בה, מ"מ צריך לפלס מאד... אם לבטוח יותר ממדרגת הבטחון שהגעתי אליה באמת, או להאמין בהשתדלות יותר מדי".³⁶⁷

גמול על הבטחון:

השגחתו ית' היא לפי מדת הבטחון שמשליך ית' על ד'.³⁶⁸ ומי שמקיים כל זאת באמת, מובטח ל³⁶⁹היושע מצעריו גם נגד הטבע

³⁶³. המספיק לעובדי ד'.

³⁶⁴. אמנם בדברי המספיק מפורש שזו דרגה גבוהה "לעתים יארע לעבד ד' כי מגודל אמונתו תבואנו הרגשה מקדמת באיזה ענין, ומכח הרגשה זו יבטח בדבר ההוא כפי המעלה השלישית, כמו שמוספר על הלל וכו'".

³⁶⁵. לכשתיוק הוא מפורש בדברי מרן, ורבים וטובים שיברו קולמוסיהן בהבנת דבריו, הבינו שכל ענין זה הוא לבעלי מדרגת רוח"ק יחידים בדורם, וכיו"ב, ולענ"ד מש"כ הוא הפשט הפשוט.

³⁶⁶. או"ב ב' ד'.

³⁶⁷. ק"א חזו"א ח"א קל"ו:.

³⁶⁸. חזו"א ב"ב ה' י"ח.

³⁶⁹. שמעתי מאממור"ר ע"ה שפשוט שכן הוא, שהרי ודאי אין החזו"א חולק על כל הבטחות המפורשות בפסוקים, בוסח בד' ישוב, חסד יסובבנהו, בטח בד' ויתן לך משאלות לבך, שעליך אנו בטוחים שאתה מציל אותנו, אתם לאכול ולשמוח שנא' הבוטח בד' חסד יסובבנהו, בטחו בשמי והוא עומד לכם שכל מי שבוטח בשמי אני מצילו (יל"ש ישעיה תעג) ובאו"ב לא נחית לדון בנקודה זו, אלא דן במהות החיוב, מה צריך הבוטח לחשוב בעת צרתו. ואחר העיון נ"ל שאין חולק בדבר. וראיה גמורה ממש"כ בחזו"א או"ב פ"ב שתי"ח פטורים מנזירותא משום שמשליכים ית' על ד' בוראם ואינם נתונים תחת מקרי הטבע, מכאן שאנו מניחים שתי"ח הם בעלי ביטחון, ומשכך הרי בחזקת וודאי שיועיל להם בטחונם, עד שמוציאים ממון עפ"י זה! וכ"כ בספר "האמונה וי"ג עיקריה" לרא"מ הוכמן, אח"כ מצאתי שכ"כ הגר"י זילברשטיין ווי העמודים וחשוקיהם ניסן תש"פ. וע"ע לקמן בחלק השני"מ מס' 19.

³⁷⁰. המספיק לעובדי ה' עמ' פ"ח, צ"ה.

³⁷¹. מרפא לשון לרמ"ד וואלי ירמיה י"ז.

³⁷². וכד' הרמב"ן כל הבוטח מאמין ולא כל המאמין בוטח, ושהבוטח אינו ירא שמא יגרם החטא, וכן מפו' בראשית חכמה שער האהבה פ"ב, ושמעתי מכ"ר בשם אדמו"ר מוהרי"מ מראחמסטריווקא וצוק"ל שמד' הר"ח משמע דלא כהחזו"א.

נמצאו שני החלקים של הבטחון משמשים בערבוביה תמיד, לפעמים מתחזק בצד התקווה ולפעמים בצד קבלת הייסורים, וכנראה דבר זה הוא בגדר "נשמת שד-י תבינם", והדבר מסור לכל אחד ואחד לפי מצבו ועניינו.

וצריך כל אחד למצוא את הדרך שמרגיש בה יותר שמתדבק לד', לא הרי זה כהרי זה, וגם באותו אדם עצמו יתכן שלפעמים ישתנה.

הרחמן הוא ישים חלקנו עם הבוטחים בו באמת, ולא נבוש כי כך בטחנו.³⁷⁵

ודאי שזוהי המדרגה הראשונה וההכרחית, בלעדיה אין מקום לדרך על מפתן הבטחון.

פלאי הדבר שרבינו החזו"א נהג בעצמו וגם הורה לתלמידיו ושואליו שרצו להחזיק בבטחון, כפי השיטה שבוודאי יהיה טוב.³⁷³

וכ' המשך חכמה: **הבטחון היא מצוה פרטית, כוללת כל אנשי האומה כל אחד לפי ערכו, וזה מה שלא מצאנו בתורה רק רמזים עליה.**³⁷⁴

ובקונטרס בענין השגחה ובטחון סיכם הענין במילים אלו:

³⁷³. החזו"א אמר לשואל, שלמרות שהרופאים אמרו שהריון הוא עבור אשתו בגדר פיקוח נפש, אם אתם רוצים לבטוח בד', יהיה לה ילדים. שערי אהרן או"ח ח"ג, והרבה כיו"ב. ועי' "חזון איש" ארח חיים סי' נ"ט ס"ק ד', שהורה להקל בספק פיקוח"נ עפ"י מדרגת הביטחון שבלב האדם.

³⁷⁴. דברים י' כ'.

³⁷⁵. קונט' בענין השגחה פרטית ובטחון מודיעין עילית תשע"ה, עמ' 111 בעילום שם המחבר.

ה. המדרגות העליונות – מעלת ההפקדה³⁷⁶

יתאווה כי אם לרצונו. וכמאמר דהע"ה "אם אמצא חן בעיני ד' והשיבני ואראה אותו ואת נווהו. ואם כה יאמר ד' לא חפצתי בך, הנני, יעשה לי כאשר טוב בעיניו".³⁸¹

וזאת העליונה שבמדרגת הבוטחים מהנביאים וחסידים, והיא נחלת יחידים, ומדרגה זו כבר איננה בגדר 'בטחון' אלא למעלה הימנה³⁸²

אולם הבטחון נחלק לעניינים לפי הזמנים ולפי האנשים³⁸³ והנה כל מדרגות הבטחון ראויות לשבח וכרוכות זו בזו³⁸⁴

בני! דע כי בטחון הצדיקים הוא הטוב הגנוז, מבחר תבל ארצו, והוא מקום גנוז ומסתור אין כל בריה יכולה לעמוד באותו מקום – זולת הרוחות הקדושות הטהורות המזומנות לכנס לאותו מקום. והמקום ההוא מטע שעשועים של הקב"ה, ונברא קודם שנברא העולם ואינו מן העוה"ז.³⁸⁵

שמתוך שאינו הולך לקראת נחשים לידע העתידות אלא בוטח בהקב"ה, הקב"ה מגלה לו רזי עולם שאינם גלויים למלאכי השרת.³⁸⁶

"רצה, באשר ירצה יוצרך"³⁷⁷ מבטל רצון עצמו, ואין לו שום רצון, רק אשר יעשה ד' הוא רצונו,³⁷⁸ ומוסר את נפשו ביד ד' וכדברי הכ' "נפש כי תקריב", "אליך ד' נפשי אשא",³⁷⁹ משליך עצמו לגמרי על השי"ת ואינו מקווה אלא לקיום רצונו ית' וכפי דעתו ית'. – מבטל עצמותו ומוסר רצונותיו ולבו להקב"ה, **"הטוב בעיניך עשה"**, והוא מדרכי האהבה השלימה באדון ב"ה,³⁸⁰ ויש בזה כמה מדרגות הגבוהות מהשגתנו הדלה, וכלשון בעל חוה"ל:

ירצה במה שיהיה מגזירת ד', וישמח בכל אשר עשה לו, ד', לא יכסוף לזולת מה שבחר לו, ולא ירצה אלא מה שרצה לו, ונמסר אל ד' ומשליך נפשו וגופו אל דינו... ולא יבחר על זולת מה שהוא בו מענייני עולמו.

וכאשר תחזק הכרתו בד' יותר מזה... ימאס בעולם הזה ובסיבותיו, וימסר במחשבתו ובנפשו וגופו אל ד' ית', וישתעשע בזכרו בבדידות, וישתומם מבלתי המחשבה בגדולתו. ואם יהיה במקהלות, לא

376. ר' יונה משלי ג כ"ו, המספיק לע"ה, חו"ה המדרגות העליונות, ר' בחיי כד הקמח, צוואת הריב"ש, ביה"ל קונטרס הבטחון.

377. א"ח להראש יום ד'.

378. בית הלוי אגרת הבטחון.

379. רבינו יונה משלי ג' כ"ו.

380. האוה"ק בספר חפץ ד'.

381. שמואל ב' ט"ו כ"ה.

382. בן מלך ביטחון עמ' קי"ח.

383. שו"ת הרשב"א ח"א תי"ג.

384. המספיק לעובדי ד'.

385. צוואת ר"א הגדול ס' אורחות חיים ס"ו, הובא בשבט מוסר.

386. ר"ן (נדרים לב, א).

שש ושִׁמְחָה בְּאַמוּנָתוֹ בִּיְחֹד ה' תְּבָרֵךְ בְּכָל בֹּקֶר וְלֹמֶר: "אֲשֶׁרֵינוּ מִה טוֹב חֲלָקֵנוּ וּמִה יָפָה יִרְשָׁתֵנוּ". בְּלֹמֶר, כְּמוֹ שֶׁהָאָדָם שֵׁשׁ וְשִׁמְחָה בִּירְשָׁה שֶׁנִּפְלָה לוֹ הוּן עֵתָק שְׁלֹא עָמַל בּוֹ, בֵּן וְיוֹתֵר מִכֵּן לֵאמֹר מִזֵּי יֵשׁ לָנוּ לְשִׁמְחָה עַל יִרְשָׁתֵנוּ שֶׁהִנְחִילָנוּ אֲבוֹתֵינוּ, הוּא יְחֹד ה' הָאֱמֵתִי, אֲשֶׁר אִפִּילוֹ בְּאֶרֶץ מִתְחַת אֵין עוֹד מְלַבְדּוֹ וְזוֹ הִיא דִּירְתוֹ בְּתַחֲנוּנִים.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר "בְּאַמוּנָתוֹ יְחִידָה", יְחִידָה דִּיקָא, כְּתֻחִית הַמֵּתִים דְּרֵדָּה מִשָּׁל, כִּךְ תְּחִידָה נִפְשׁוֹ בְּשִׁמְחָה רַבָּה זֶה. וְהִיא שִׁמְחָה בְּפוֹלָה וּמִכְפָּלָה, כִּי מִלְבָּד שִׁמְחַת הַנֶּפֶשׁ הַמְשֻׁבָּלָה בְּקִרְבָּתָהּ ה' וְדִירְתוֹ אֶתוֹ עָמוּ, עוֹד זֹאת יִשְׁמַח בְּכַפָּלִים בְּשִׁמְחַת ה' וְגִדְלָה נַחַת רֹחַ לִפְנֵי יְתָבָרֵךְ בְּאַמוּנָה זו.³⁸⁷

יִשְׁמַח יִשְׂרָאֵל בְּעִשְׂיוֹ – יִשְׁמַח ד' בְּמַעֲשָׁיו !

וְעַל זֶה תִּקְנוּ לָתֵן שִׁבְחָה וְהוֹדָיָה לְשִׁמּוֹ יְתָבָרֵךְ בְּכָל בֹּקֶר וְלֹמֶר: "אֲשֶׁרֵינוּ מִה טוֹב חֲלָקֵנוּ וּמִה יָפָה יִרְשָׁתֵנוּ". בְּלֹמֶר, כְּמוֹ שֶׁהָאָדָם שֵׁשׁ וְשִׁמְחָה בִּירְשָׁה שֶׁנִּפְלָה לוֹ הוּן עֵתָק שְׁלֹא עָמַל בּוֹ, בֵּן וְיוֹתֵר מִכֵּן לֵאמֹר מִזֵּי יֵשׁ לָנוּ לְשִׁמְחָה עַל יִרְשָׁתֵנוּ שֶׁהִנְחִילָנוּ אֲבוֹתֵינוּ, הוּא יְחֹד ה' הָאֱמֵתִי, אֲשֶׁר אִפִּילוֹ בְּאֶרֶץ מִתְחַת אֵין עוֹד מְלַבְדּוֹ וְזוֹ הִיא דִּירְתוֹ בְּתַחֲנוּנִים.

וְזֶהוּ שֶׁאָמַר רַבּוֹתֵינוּ זְכוּרִים לְבִרְכָּה: "תְּרִי"ג מְצוֹת נִתְּנוּ לְיִשְׂרָאֵל. בָּא חֲבִיקוֹק וְהֶעֱמִידֵן עַל אַחַת, שֶׁנֶּאֱמַר: 'וְצִדִּיק בְּאַמוּנָתוֹ יְחִידָה'."

בְּלֹמֶר, בְּאֵלּוֹ אֵינָה רַק מְצוּה אַחַת, הִיא הָאֱמוּנָה לְבָדָה. כִּי עַל יְדֵי הָאֱמוּנָה לְבָדָה יָבֵא לְקוּיִם כָּל הַתְּרִי"ג מְצוֹת. דְּהֵינּוּ כְּשִׂידָה לְבוֹ

הרחבת דברים בדרך שאלה ותשובה³⁸⁸

- א. שאלת השאלות: איך יבטח במה שלא הובטח?
- ב. האם ייתכן שהבטח לא יושע?
- ג. איך אפשר לבטוח באופן מוחלט – בדבר שאינו מוחלט, שהרי יתכן שלא יקרה, מסיבות הנ"ל?
- ד. האם ראוי ונכון "להכריח את הקב"ה" לתת מה שלא מגיע לי בדין?
- ה. ישנם כ"כ הרבה צרות וקושי בעוה"ז, מדוע שנחשוב שהם יפסחו עלינו?
- ו. הלא ראינו קדושי עליון שוודאי היו בעלי ביטחון, שסבלו בעוה"ז?
- ז. השתדלות, למה וכמה? והאם מי שמתפרנס מאחרים הוא סתירה לביטחון?
- ח. האם יש לבטוח בנס גלוי?
- ט. "הכל לטובה" – מול הביטחון ש"יהיה טוב" הנראה והנגלה?
- י. האם הבטח נזקק גם לתפלה?
- יא. איך אפשר לצוות על אדם שלא לפחד?
- יב. בטחון בעד אחרים – האם מועיל?
- יג. האם שייך ביטחון למותרות ועשירות?
- יד. האם שייך ביטחון ברוחניות?
- טו. האם מועיל בטחון גם לרשע?
- טז. האם הבטחון שיהיה טוב, אינו סותר ליראה ולעונשי התורה?
- יז. ייסורים של אהבה – או למירוק עונות?
- יח. האם שייך להתאמץ בבטחון שלא לשמה, רק כדי להרוויח השכר והתועלת של בעלי הבטחון?
- יט. מה היחס של רבותינו לדברי החזו"א המפורסמים בס' אמונה ובטחון, והאם הם השיטה הרווחת והמקובלת?
- כ. האם החזו"א חולק בביכול על ענין ההבטחות שנאמרו לבטח?
- כא. הבטחון האמיתי, הוא לבעלי מדרגה או שייך גם לפשוטי עם?
- כב. האם יש להצניע את מידת הביטחון או לפרסמה?

³⁸⁸. אין כאן יומרה לתת תשובות מלאות ומקיפות ולהציג את כל השיטות, כי אם על קצה המזלג לשבר את אוזן השואף לעסוק בענין הביטחון. בחי' תן לחכם ויחכם עוד.

ג. האם כאשר אדם בעל בחירה עומד להזיקו, יכול להזיקו יותר ממה שנגזר עליו?

כד. מהו הסימן לדעת שאוחז במידת הבטחון?

כה. אימתי עיקר מצוות הבטחון, בעת שיגרה או בעת צרה?

כו. האם בטחון מזעיל גם כשאנו בשלימות?

א. שאלת השאלות: איך יבטח במה שלא הובטח?

ת. כתב בספר העיקרים³⁸⁹, שחומרה של קושיה זו, היא היא הגורמת רפיון בבטחון האמיתי: להיותו משער בעצמו שאינו במדרגה שיעשה עמו חסד חנים, חושב שלא ירצה האדון לתת שאלתו, ובעבור זה איננו מקוה כראוי.

ולזה לא באה לו החסד. כי אילו היה מקווה כראוי לא היה החסד נמנע מצד השי"ת, כי תמיד הוא רוצה להשפיע למקווה כראוי.

מצות הבטחון חידוש היא ולא סברא, ואחר גילוי התורה - סברא רבה אית בה, שרצה השי"ת בחידוש הגדול הזה, שבעת צרה יסמכו בניו על חסדו ולא יחששו להנהגת הדין.³⁹⁰ זהו מעין 'מעגל קסמים'. האדם יודע כי אם הוא יאחז בדרגת הבטחון הקב"ה אכן יקיים את בטחונו, ועל סמך זאת הוא בוטח; הקב"ה רואה את בטחון האדם ואכן עוזר לו; האדם רואה שאכן הבטחון מצליח, וממשיך לבטוח; הבטחון מביא למימוש שלו עצמו, וכן הלאה.

החסבר לזה, כי מידת חסדו ית' היא טוב ומטיב, יש לו להיטיב והוא רוצה להיטיב.³⁹¹ יכולתו ית' ומידת טובו היא מעל הכל, ומשפיע רב טוב למי שבטח ונשען עליו.³⁹² והשגחתו הוא רחמים תמיד - רק שהוא לפי הכנת המקבל;³⁹³ ובכוח הבטחון מעוררים את מדת החסד, כדברי המדרש: א"ל הקב"ה לדוד באיזו טורמיסא (עזות) אתה אומר דברים הללו, א"ל שאני בוטח בחסדך.³⁹⁴ והוא מפורש בגמרא ש"הסיבה והמסובב כאן אחד".³⁹⁵ והדברים הללו כמתגמלים, התקווה סיבת החוזק - והחוזק סיבת התקווה³⁹⁶ כי הגדול שבאוצרות הוא אוצר מתנת חנים, ונותנים ממנו למי שיודע שאינו ראוי לכלום רק למתנת חנים, ואז הוא מובטח על הכל, כי מהו החילוק בין רב למעט?³⁹⁷ וה' המנהג עולמו בחסד שיעבד כביכול את מידת חסדו לבטחונם

389. מ"ד פמ"ז.

390. אחת שאלתי עמ' 100.

391. לשון הגרמ"י לפקוביץ זצ"ל.

392. ביאור על ס' דרוש הקיווי לרמח"ל עמ' י"ח ב"ב תשפ"א.

393. ערבי נחל פר' נח.

394. ילקוט שמעוני תהלים י"ג.

395. ח"א מהרש"א ברכות ס.

396. ס' העיקרים פ' מ"ט.

397. ח"י הרי"ם ליקוטים שע"ד בשם הר"ר בונים מפשיסחא ושם פ"ר ואתחנן.

של ישראל³⁹⁸ ואפילו בענין שלא הובטח להדיא שיוושע, הנה מאחר שישנם כמה פסוקים בתורה שרצונו ית"ש הוא שישים האדם את בטחונו בד' תמיד, הרי הוא ג"כ מכלל ההבטחות המפורשות על הטובה... כי אין דבר העומד נגד הבטחון.³⁹⁹ ולעולם הטובה באה בדרך של מידה כנגד מידה, ומי שבוטח ואמונתו היא ברורה וחזקה, הרי כשם שאצלו ענין זה גלוי וברור, כך גם הנהגתו ד' עמו היא גלויה, ונראה לעין שהקב"ה מטיב עמו, והוא מתעלה בזה.⁴⁰⁰ שהוא מציאות שהוטבע בבריאה שהבוטח נושע, יהיה מה שיהיה. שכך סדר ההשפעה ומקור הברכה, ומי שיש לו בטחון מקבל לפי הסדר שהוקבע⁴⁰¹ כי זהו כבוד המלך - שבוטחים בו.⁴⁰²

בעלי הביטחון הם מבחינת ימין, חסדם וטובם הוא ג"כ בבחינת גילוי והתפשטות – ולא בבחינת צמצום והסתר כלל, מבחינת חסד עליון הנקרא רב חסד, ואין כנגדו מידת הדין כלל לצמצם את רוב חסדו מלהתפשט בלי גבול ותכלית.⁴⁰³

הוי אומר: הבוטח יודע שיש בעולם כאב וייסורים. אלא שבהשקפתו שלו, לאחר שהתייגע והתאמץ במחשבתו כדי להתרומם ו"להגיע" אל אותה דרגה שלפני כל ההעלמות והצמצומים, נתפסים מושגים אלו של "היפך הטוב הנגלה" כחידוש מפתיע ש"צריך עיון גדול" כיצד מיישבים אותו. מה ש'מונח' אצלו בפשטות הוא המצב כמו שהוא אצל הקב"ה עצמו, כביכול, ואילו העולם עם הגבולותיו – זהו היצור המוזר שדורש הסבר. וממילא, דרכו של עולם הוא לסמוך ולבטוח על המהלך הפשוט, מבלי חשש למצבי קיצון.

טעם נוסף להיותנו בטוחים בהשפעת הטובה לבוטחים, היא מחמת שעצם הבטחון גורם שכך יהיה. מדרכו של עולם שאפילו בן תמותה, כשמישהו בוטח בו לגמרי ומסתמך רק עליו, אינו מאכזב את הבוטח "הואיל ובי בטח, הניחו לו"⁴⁰⁴ וכמו שאנו מבקשים בתפילה "ולא נבוש כי בך בטחנו". וז"ל ה"חפץ חיים":⁴⁰⁵ מצינו בלוט שמסר את נפשו להגן על אורחיו המלאכים באמרו "רק לאנשים האלה אל תעשו דבר, כי על כן באו בצל קורתך", והיינו, שהם בטחו בי שאוכל להצילם מידכם, ואם כן שומה עלי לעשות כל אשר בידי להצילם. הבין לוט שהוא מחויב להגן ולהציל את הסומך עליו, ואף נכתב זאת בתורה לשבחו, ואם כן, ק"ו בן בנו של ק"ו, כאשר יבטח האדם בה' שהוא מקור הרחמים והחמלה – בוודאי יעזרהו להינצל מכל רע. וכן מצינו אצל רבי שנענש על שלא ריחם על העגל שתקע ראשו

398. אחת שאלתי לרי"ז יוזעף עמ' 103.

399. לשם ש"ו דרוש ה' ענף ד' סי' ה'.

400. משנת ר' אהרן ח"ד ס"ב ואילך.

401. משנת ר"א מא' ח"א עמ' י"ז כ'.

402. רמח"ל דרוש הקיווי.

403. תניא אגה"ק פי"ג.

404. מד' שוח"ט מזמור כ"ה.

405. (זכור למרים פ"ב).

בכנף מעילו ובכה, וא"ל רבי לכך נוצרת, למרות שכן הוא האמת, ממידת הרחמים, כשנמלט אליו - עליו להצילו.

יצויין: גם לשיטת החזו"א באו"ב כדלעיל, שהבטחון הבסיסי הוא ללא הבטחה על העתיד, גם הוא ז"ל כתב שיש ממידת הבטחון שבטוח בישועה, אלא שזה תלוי במעלת הבוטח, וכך הם גם דברי ר"א בן הרמב"ם במעלה הגבוהה יותר. ומעתה, לכל הדעות שוב לא נמלט מהקושיה ה"לוגית" איך יבטח במה שלא הובטח... ועל כרחנו נזדקק לאחד מהמהלכים הנ"ל.

כ' רש"ר הירש עה"פ וישימו באלקים כסלם:

"כסל" מבטא את הסיכלות המחזיקה בעקשנות בדעתה אף כי אין טעם חיצוני משכנע לדעה זו. הבטחון בד' - ההחזקה העקשנית באמונה בו למרות התנאים החיצוניים הנראים כסותרים אותה. בטחון כזה והמחשבה והמעשה הבנויים עליו בהכרח שיראו כסכלות גמורה בעיני השכל החושני שאינו מביא בחשבון אלא את הדברים המעשיים והמוחשיים, אמנם סכלות כזו של בטחון - היא ההנחה הראשונה באמונה היהודית!⁴⁰⁶ ובהיותנו בעולם השקר ששם הדמיון המכזב רואה היפוך האמת, ומראה לנו כי הבריאה מלאה סיבות ומתנהגת על פיהם, החובה עלינו לשרש כזב זה מלבנו ולקבוע בפשיטות האמונה הנ"ל שהיא ההיפך מכל הנראה לעיני בשר.⁴⁰⁷ וכ' בשם ר' ליב מדוקאר,⁴⁰⁸ כי מאמונת המוח עד אמונת הלב המרחק הוא יותר ממרחק שמים לארץ.⁴⁰⁹

ובנותן טעם לצטט את דברי הרמב"ם:⁴¹⁰ כאשר תמצאו מאמר נבון בתורה או בספרי החכמים אשר לא תבינוהו ולא תדעו מסתרו ונראה כסותר... או דברי הבאי, - אל תזיוו מאמונתכם ואל יתבלבל שכלכם... הניחוהו בקרן זוית, ואל תשקצו כל אמונתכם על חסרון הבנת דבר חכמה. אלקים הבין דרכה והוא ידע את מקומה".

וכ' האדמו"ר רמ"מ מליובאוויטש,⁴¹¹ שעיקר הבטחון אינו "להאמין" שיהיה טוב, אלא העבודה והיגיעה בנפשו, שעל האדם לסמוך ולהאמין עד שישליך כל גורלו על ד' כלשון החוה"ל "כעבד האסור בבית הבור ברשות אדוניו", וממילא לא יוכל אדם בעולם להזיקו או להיטיבו פרט למה שירצה הבורא אודותיו, מה שמייתר את כל המחשבות והתחבולות על כל כח אחר בעולם, והדאגה אינה מעלה או מורידה בהעדר האפשרות לשנות הגזירה. (והקב"ה אינו מוגבל בחוקי הטבע, כך שאין נפקא מינה כלל המצב הטבעי). הסמיכה הזו על הקב"ה באמת ובעומק נשמתו שייטיב עמו - התעוררות זו

406. ביאור רש"ר"ה תהלים ע"ח ה-ז.

407. אגרות דעת ר"א וינטרויב עמ' קיד.

408. תלמיד המגיד ממעזריטש, מובא ביסוה"ע.

409. יסוד העבודה מכתב כה.

410. קובץ אגרות הרמב"ם.

411. ליקו"ש שמות א.

גופא פועלת שהקב"ה מתנהג עמו באופן זה, שמטיב עמו מידה כנגד מידה, על ידי שמגביה עצמו מן הארץ משהו, ופועל בעצמו ע"י האמונה להיות בטוח בתכלית שאין בעל בית עליו זולת השי"ת, ביכלתו להמשיך שגם למטה בארץ לא יוכלו ענייני הטבע לנגוע בו שלא לטובה ח"ו.⁴¹² וכשמתחזק בבטחונו שהשם יתברך יתן לו סיבות צו זיין "פרייליך מוטיג און אויפגעלייגט" להיות שרוי בשמחה, עליונות ואומץ הלב ומתחזק בזה באופן שזה משפיע על חייו היומיומיים, אז ממשיך מלמעלה שיתנו לו כן.⁴¹³

בבואנו ללמוד ולהבין ענין הבטחון, עלינו להשריש בלבנו שבוודאי יהיה טוב, ולעסוק בעומק הדברים.

אמנם בעת ניסיון וקושי מעיק חלילה, כאשר האדם אינו רואה שום מבוא להצלה, ומחמת פחדו ודאגתו קשה ליישב על הלב את הבטחון האמיתי, לעת כזו אין לעסוק במו"מ וסברות וראיות, אלא להתחזק באמונה פשוטה כפתי המאמין לכל דבר בלי שום טעם וסברות כלל, וזהו העזר שהקב"ה עוזר לכל אדם בכל יום נגד היצר, בהשפעתו לאדם את האמונה הזו להתחזק בו ית' ועל ידה יקום על משענתו.⁴¹⁴

ובאמת יש רובד נוסף בזה, הרי כשאנו ניגשים למקרה להוציא משם את כד החלב אנו בטוחים בוודאות שנמצאנו שם, וגם כשאנו יוצאים לרכוש חלב בחנות אנו בטוחים שמבוקשנו יתן לנו... ואין אנו מרגישים שיש בזה עזות או יומרה ויוהרה. אבל האמת שדבר גדול וקטן שווים לפניו ית', ומי שעומד לפני הקב"ה ובטוח באותה הבנה פשוטה שברוב רחמיו יתן לו ה' מבוקשו גדול כקטן, "כבן המתחטא לפני אביו ועושה לו רצונו" ואומר לו אבא הולכני לרחצני בחמין, שטפני בצונן, תן לי אגוזים, שקדים אפרסקים, ורימונים, ונותן לו,⁴¹⁵ אזי הקב"ה נוהג עמו באותה מידה, וינתנו לו כל משאלותיו.⁴¹⁶

ב. האם ייתכן שהבוטח לא ייושע?

ת. כ' בספר העיקרים, והרחיב בזה טובא בלשם שבו ואחלמה, שאין לך דבר העומד בפני הבטחון, ואם הבטחון הוא כראוי - אי אפשר שלא ייושע. "ולא ישתנה מפני כל". והבוטח יבוא לו ישועת ד' בוודאי גמור!⁴¹⁷ ואם לא נושע - מזה עצמו נדע שלא בטח כראוי.

תשועת ד' קרובה לבוא אל המאמין השלם... ברוב הייחול, ומה שיקרה לפעמים כי תעמוד מרחוק - היא אך מסיבת כי המבקש לבו בל

412. אגרת הרמ"מ מליובאוויטש כה סיון תשי"ב.

413. אגרת הרמ"מ מליובאוויטש י"ג מנ"א תשי"ב.

414. ס' מסייעין אותו עפ"י פרי הארץ פ' וירא.

415. גמ' תענית יט - כג לגבי חוני המעגל.

416. עפ"י בן מלך בטחון עמ' פג.

417. קונט' בזאת אני בוטח ממז"ר הגרי"מ ארלנגר.

עמו במבטח עוז להשליך על ד' יהבו, וכאשר רמז המשורר האלקי יהי חסדך ד' עלינו כאשר יחלנו לך, כלומר כפי ערך עוצם בטחוננו ותוחלתנו כן יהי חסדך עלינו.⁴¹⁸ והוא ממש כמי שמביט במראה, ככל שיתקרב אליה תתקרב אליו גם הצורה הנראית בה, וכאשר יתרחק ממנה תתרחק ממנו באותו שיעור, ולכאורה נראה כי שניהם מתרחקים, אבל האמת שהכל תלוי באדם המביט בה, כשיתקרב תתקרב אליו, וכן להיפך.⁴¹⁹

כ' רבינו יונה⁴²⁰ וכ"נ ברמח"ל⁴²¹ שיש מצבים שהבטחון יסבב תועלת גדולה **שלא על פי תקוות הבוטח**, בעוה"ז או בעוה"ב, לטוב לו להעביר עוונותיו⁴²² ולקרבו אל ד' ולהאדיר חלקו בעולם הגמול⁴²³ ואם לא יגיע הענין שמייחלים אליו, יזכו לתועלת וחסדים גדולים רבים ונכבדים מהענין שביקשו, וכל מה שמתאחרת תוחלתם - הם מתענגים על העבודה לאלקים בתוחלת ובטחון.⁴²⁴ וזה דבר מופלא במעלות הבטחון, שכאשר יראה הבוטח שאינו מצליח... יחזק ויאמץ בביטחון, וידע כי הוא לטובתו יותר מההצלחה בעושר ושלום, כי רצה ד' לזכותו ולנקותו מכל עוון ולהגדיל שכרו בעולם הגמול, ואין אדם יודע מה טובו, וד' יודע בתקנתו ותועלתו אם השלווה או הייסורים.⁴²⁵

וכ' ר"י אייבשיץ⁴²⁶ שבטחון בעניינים גשמיים להנאת חמדת הבלי העולם הזה, **לפעמים אין כוונתו נגמרת**, אבל "הנפש המשתוקקת ומקווה ובטחת בד', ודאי לא לשוא תקוותו ותוחלתו".

אמנם י"א שגם דברים אלו מכוונים על האיש שבטחון אינו מושלם, וע"ז **כ' רבינו יונה שבכל אופן לא יפסיד** כי יקבל שכר הבטחון, כיון ש"מקצת בטחון אינו בטל וגם הוא ביטחון" לענין שכר. משא"כ בבטחון כראוי, **בוודאי יקבל בקשתו**.⁴²⁷

מי שיעשה את הבטחון עצמו סיבה לזלזל ביראת ד' ולעבור עברות, לא יועיל לו.⁴²⁸

הבטחון – הבטחה גמורה שאינה תלויה בשום דבר, אלא שלשית ר' יונה והרמח"ל יתכן שלא יהיה בדיוק באופן שביקש אלא טוב ונכבד מזה.

ומהגר"ח מבריסק⁴²⁹ מפורש שתפלת הצדיק פועלת גם אם באמת אינה לטובתו.

418. וכע"ז במלבי"ם ירמיה יז ה.

419. אהל יעקב להמגיד מדובנא, מובא בהקדמת סידור אוצר התפלות פט"ז.

420. משלי י" כ"ח.

421. דרוש על הקיזוי, אוצרות רמח"ל.

422. ולכאורה כ"מ בזה"ק ריש פר' וארא דף כב. הובא בקונט' נתיב שמואל וזה"ק תולדות קכ"ג.

423. ר' יונה משלי ג כו.

424. ר' יונה משלי י כח.

425. ר' יונה משלי ג' י"א.

426. אהבת יהונתן איכה דף קי.

427. אגרת על בטחון רי"ז בלאך עמ' 151.

428. לשם שבו ואחלמה שם.

429. גרי"ז סטענ' תהלים עה"פ רצון יראיו יעשה ואת שוועתם ישמע וישעם.

במקרים מסוימים שמשאלתו של האדם היא להיפך מתפקידו ותיקונו בעוה"ז, ומילוי משאלתו יזיק לאדם, כגון מי שמבקש לישא דווקא אשה פלונית, והקב"ה יודע שאין זה זיווג ויצטרך לגרשה אח"כ, י"א שהקב"ה ברחמיו ימנע ממנו השגת משאלתו זו.⁴³⁰

ג. איך אפשר לבטוח באופן מוחלט – בדבר שאינו מוחלט, שחרי יתכן שלא יקרה, מסיבות הנ"ל?

ת. הבטחון הוא ענין רגשי, "קנין הלב".⁴³¹ אחרי השלב של "וידעת היום" מגיע "והשבות אל לבבך", כמאמר הכתוב: בו בטח לבי ונעזרתי. כשהאמונה חזקה דייה עד שהיא הופכת לרגש – זהו ביטחון.⁴³²

ל'אור זאת, אפשרות בעל סיכוי קטן לשלילה – לא אמורה להשפיע על רגש בטחונו, וכעין אדם שעובר תחת גשר: במבט שכלי – קיים בהחלט סיכוי קלוש שהגשר יקרוס ח"ו. למרות זאת, אדם בריא בנפשו שיעבור תחתיו מרגיש בלבו בטוח לגמרי, ולא כמי שעובר למרות חששותיו. מאידך – מי שליבו חלוש, יפחד להיכנס למקום חשוך, למרות ששכלית אין כל חשש.⁴³³ כך בענייננו – כשהאדם מרגיל עצמו להאמין שהכל לטובה מהקב"ה שהוא תכלית הטוב, אז כל מה שהיפך הטוב הוא בעיניו המחודש והחריג, בגדר "צריך עיון גדול ודבר תימה שאבי שבשמים ימנע ממני טוב חלילה". וענין שולי וחריג – אינו גורע מהרגשת הבטחון של הבוטח.

זו גם הסיבה שאין לנו דרך ברורה מחז"ל לגבי ההגדרות של דיני הבטחון והנהגת הבוטח, כי אין אפשרות לצוות על הרגשות באופן שיהיה דבר השווה לכל נפש.⁴³⁴ אלא הוראה כללית. מה שאדם אינו מרגיש – אין טעם להורות לו, כי יקיימנו כקוף ולא יגיע לתכלית הנרצה.

א' הבטחון אפשר להגיע מתוך אמונה תמימה ופשוטה דווקא, ולא ע"י ההכרה וחשבונות שבשכל. כשמדברים לרבים בענין ביטחון יש לעורר בדברים פשוטים אל החוש ולא דברי חכמה עמוקים,⁴³⁵ דברים אלו קשים לביאור, וידיעת סודם בשלמות נשגבת מבינתנו, מפני שכרוכה היא בחסד שאפילו הנביאים נמנע מהם לעמוד על סוגלתו.⁴³⁶ ואין המעלות הללו נקנות אלא ע"י חינוך רב והרגל תמידי עד שיגיע למדרגה של הרגשה ממשית בכל חושי השכל וכוחות הנפש את מציאותו יתברך אשר הוא האלקים ואין עוד

430. חובת האדם בעולמו – ביטחון, עפ"י הגמ' ר"ן והריטב"א מו"ק יח:.

431. חזו"א או"ב ב' ה'.

432. המספיק לעובדי ד' עמ' קכ"ח, יסוה"ע מכ"כ"ה, ר' איצ'לה בלאזר, הגר"ש בשם ר' ירוחם שיחות מוסר תשל"ג מא' ט"ז ר' צדוק הכהן דובר צדק עמוד פו בית הלוי קונטרס הבטחון וראה רבינו יונה משלי ג' ו' שע"י ההרגל תקבל הנפש את הבטחון, ארחות צדיקים ש' השמחה 433. חובת האדם בעולמו – ביטחון, עמ' 66 בשם הגא"צ ר' משה איינהורן.

434. משך חכמה דברים כ' י'.

435. הגר"ח שמואלביץ שיחות מוסר, כוכבי אור בסוף ספר אור ישראל סי' ג'.

436. המספיק לע"ה פ' הבטחון ד"ה ולאחר.

מלבדו, ומתוך הרגשה מוחשית זו יבטח בו ית' ובישועתו, ושוב לא יירא משום כח בעולם.⁴³⁷

ד. האם ראוי ונכון "להכריח את הקב"ה" לתת מה שלא מגיע לי בדיון?

ת. השי"ת אינו כביכול כבשר ודם, אשר חסר דבר כשנותן, ומצטער על הנתינה או שעינו צרה במקבל. הנביא מעיד: "כי חפץ חסד הוא"⁴³⁸ אדרבה, "רוצה ד' את המייחלים לחסדו!"

הקב"ה יש לו בלי גבול, הוא משפיע כל העת שפע רב, והמניעה היא רק מצד המקבל. וכשבוטח כראוי מאפשר ירידת השפע ללא צמצום והגבלה,⁴³⁹ כי תמיד הוא רוצה להשפיע למקווה כראוי ואין כילות מצד הנותן, וכפי מה שיכין המקבל את עצמו לקבל החסד מצד התקווה – כן תגיע ותושלם תקוותו [יחד] עם התפלה⁴⁴⁰ וזוהי שבוטח מקיים גזירת ד' לבטוח בו, והוא יתברך הישר בעיניו יעשה⁴⁴¹ ואמנם מדרך בני אדם קרוצי חומר לומר "ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם"⁴⁴² אבל השי"ת חפץ חסד הוא, וימינו פשוטה לקבל שבים בכל עת ועת.⁴⁴³

וז"ל הירושלמי⁴⁴⁴ רבי פנחס בשם רבי זעירא אמר בשר ודם יש לו פטרון. אם הטריח עליו ביותר הוא אומר אשכח פלן דקא מטרחא לי. אבל **הקב"ה אינו כן, אלא כל מה שאת מטריח עליו הוא מקבלך**. הה"ד⁴⁴⁵ השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך. ופירושו הוא בנחת ובכבוד, לא בצער וביזוי.⁴⁴⁶ ובזמן שאין מטריחין לבקש ממנו צרכם, הוא ית"ש כועס ומתערם מהם.⁴⁴⁷

ואלו דברי מרן אור שבעת הימים הבעש"ט הקי'⁴⁴⁸ אמות שמן השם יתברך הטוב והמטיב, בוודאי אין יוצא לישראל שום רעה חלילה, אדרבה הכל הוא טובות גדולות ישועות ונחמות, רק שאם האדם זוכה - אזי באה לו הטובה **באתגליי**, אמנם יש לפעמים שהאדם אינו זוכה חלילה, מחמת שמעשיו אינם טהורים - כל אחד לפי מדרגתו, ואזי יש מקטרגים עליו ואינם מניחים שתגיע אליו הטובה. ואזי הפסק דין למעלה הוא כך, שלעת עתה יגיע הטובה

437. לקט שיחות מוסר רי"א שר ח"ג עמ' קל"ח.

438. מיכה ז יח.

439. מאור עינים פ' ואתחנן בשם הר"ר זושא.

440. ס' העיקרים ד' פמ"ז.

441. לשונו של הגה"צ ר' שמואל הומינר זצ"ל מובא בהוד שמואל שער ג' אות א'.

442. שופטים יא ז.

443. ספר העקרים בענין התפלה.

444. ברכות דף סג. פרק ט הלכה א.

445. (תהילים נה).

446. כד הקמח פרנסה.

447. מנורת המאור הקדמון ע' טחון.

448. מקור מים חיים מקץ ד'.

הזו אל האדם בצירופים אחרים, מלובשת ברעה חלילה. ואם האדם יעמוד בניסיון זה שיתחזק עצמו באמונה שלימה וחזקה באמת שכל מה דעבד רחמנא ודאי לטב עבד... אזי בזכות האמונה שיאמין ויבטח כל כך בהשם יתברך יתהפכו הצירופים ויעשו ויתהוו צירופים הקודמים הטובים כמו שהיו קודם הקטרוגים, ויתגלה הטובה לעין כל, ואף גם זאת, שאז בזכות האמונה והבטחון יתגדל הטובה יותר ויותר שאת, שאף מן הרעה בעצמה יתהווה טובה וגדולה מקמייתא.

ביון שהאדם למטה מעמיד עצמו ומגביה את עצמו על כל פנים משהו מן הארץ, היינו כשפועל בעצמו שעל ידי זה שהוא יהודי מאמין, בטוח בתכלית שאין בעל הבית עליו חוץ מהש"ת, ביכלתו להמשיך גם פה למטה, שגם למטה לא יוכלו כל ענייני הטבע לנגוע בו שלא לטובה ח"ו.⁴⁴⁹

הביטחון מועיל מדין ערב, בההיא הנאה דקא מהימן ליה, גמור ומשעבד נפשיה!⁴⁵⁰

ה. הרי ישנם כ"כ הרבה צרות וקושי בעוה"ז, מדוע שנחשוב שהרע הזה יפסח עלינו?

חלק מהקושי שלנו לבטוח שיהיה טוב נובע מהתחושה הזו המלווה אותנו. אולם זו טעות אופטית!

כשנהרגים כמה מאות אנשים בתאונת מטוס, אנו נוטים לרטון על "ריבוי הצרות בעולם", תוך התעלמות מהעובדה הפשוטה שמליוני טיסות שלפניה הסתיימו על מי מנוחות... הסיכוי להאכל ע"י כריש בים גבוה פי כמה מהסיכוי למות בתאונת מטוס, ומעולם לא נכתב בעיתון כלשהו על כך ששבע מליון טיסות נחתו אתמול בשלום... או על כך שלחמשה מיליארד אנשים יש בית וילדים ופרנסה. בחידוש הנפלא הזה אנחנו לא עוסקים - לרוב הרגלנו!⁴⁵¹ כילד שאינו מכיר בטובת הוריו - מגדליו, וכתוצאה מזה שלאדם קשה להרגיש "חייב" הוא נוטה לשכוח את מקור הטוב.⁴⁵²

כנ"ל לגבי אינסוף האנשים הבריאים, ורוב עצום של האיברים הבריאים, גם של אדם שחלה כבר... נזכור ונשנן שהקב"ה "ידיד נפש אב הרחמן" מיטיב עד בלי די, על ניסיון שבכל יום עמנו, ועל נפלאותיו וטובותיו שבכל עת, ערב ובוקר וצהריים! וע"כ עלינו לדון את העולם אחרי רוב הנהגת הבורא, ולא אחרי רוב מקרי של ענין מסוים.

449. יראת חיים לר"א וינטרוב רפ"ח, אגרו"ק רמ"מ מליבוויטש ו' א' תרס"ג.

450. הגר"ח ברים זצ"ל בשם הגר"י.

451. האריך בזה הרמב"ם מו"נ ח"ג פ"ב.

452. בד' בטחתי ב"ב תשע"ז עמ' לא.

בדרך העברת השפע מהבורא אל העולם, יש העלמות והסתרים המצמצמים ומכסים על הטוב הגדול. אך אלו דברים שוליים וחסרי ערך לגבי החסד הגדול עצמו.

כאשר מעמיקים את הדעת בנקודה זו, מבינים כי אדרבה: זה שלא כל פרט בעולם נראה לנו טוב ושמח, זהו הדבר המוזר והחריג, בעוד הטוב והחסד – הם הדבר הפשוט וההגיוני, שאינו צריך להסבר מיוחד.⁴⁵³

ו. הלא ראינו קדושי עליון שבודאי היו בעלי ביטחון, שסבלו בעוה"ז?

ת. מה שמצינו כמה צדיקים שהיה להם צרות, כתב הגר"א דהכל לפי אומץ הלב בבטחונם⁴⁵⁴ מהם שביקשו לחיות דווקא בהנהגה של 'דין' ולא של צדקה⁴⁵⁵ מהם שקיבלו ייסורים באהבה ואמרו להם 'אחי ורעי בואו',⁴⁵⁶ וכמובא במדרש שיצחק אע"ה ודוד המלך ע"ה תבעו ייסורים⁴⁵⁷ ומהם שלא רצו להטריח על קונם⁴⁵⁸ והיו במדרגה החמישית הנ"ל, שהיא מדרגת ההפקדה.

וכ' מהר"ל⁴⁵⁹ דאילו חפצו הצדיקים לא היו מתים כלל. וכ"כ ביערות דבש, שאין צדיקים מתים עד שיסכימו, ואין הקב"ה עושה דבר בעל כרחם. והקב"ה מראה להם שכרם לעולם הבא כדי שיתבעו מיתה בפייהם!⁴⁶⁰

ופעמים הקב"ה מסלק הבחירה כדי לקיים גזירתו ולאפשר תיקון שהוא הכרחי עבור האדם, ולוקח מהצדיק את האפשרות לאחוז במידת הבטחון, והוא מכבשי דרחמנא⁴⁶¹ ומאידך – כשרוצים לענוש מי שראוי נוטלין ממנו מדרגת הבטחון⁴⁶² ורק אח"כ יכול העונש לחול עליו. ומי שד' רוצה להסיר שפעת ישועתו ממנו מטמטם לבו שלא יבטח בו.⁴⁶³

כמו"כ הבטחון איננו בר קיימא מרגע אחד למשנהו. גם אצל בעלי הבטחון לא כל העיתים שווים ופעמים שאדם אינו במדרגה זו, וגם מדרגת הבטחון של הנביאים לא היו להם בכל הזמנים.⁴⁶⁴ וכדברי הרמב"ם שענייני אמונה צריך לחזור עליהם הרבה, לא פעם אחת או עשר פעמים⁴⁶⁵.

453. העתק מספר של חכ"א שנמצא בכתובים.

454. ח"י הגר"א אמרי נועם ויעוי' ביאורו"ג ישעיה יב בקל ישועתי שהוא מצד מידת החסד אבטח ולא אפחד שמא יגרום החטא.

455. גר"א משלי כה ט"ו, רא"ו קו"מ, דרך או"ב להגר"ח פ' שיינברג מדברי הספורנו, רא"ו קו"מ מאמר בטחון.

456. ב"מ פד'.

457. משנה ברורה סי' רכב סק"ד.

458. לשם שבו ואחלמה הדע"ה ב' דרוש ה' ענף ד ס"ג.

459. גבורות ד' הגדש"פ.

460. מד' תנחומא ויחי ד' עה"פ יקר בעיני ד', וכע"ז בתורת משה חת"ס בראשית מ"ה.

461. לשם, דרושי ע"ה, כתר שם טוב סי' שפב, וראה עבד המלך יהשע כב ע"ב, פיה"מ להרמב"ם סוף ברכות. בירת מגדל עוז להיעב"ץ ע' עליית הודן לכף זכות.

462. תו"י בשם הבעש"ט משפטים, כתר שם טוב שפב, שירי המידות לתלמיד המגיד מדובנא שעה"ט פ"ה.

463. אהל יעקב להממ"ד פ' שלח.

464. המספיק לע"ה.

465. פה"מ סנהדרין ספ"י.

לפעמים עקב מעלתם הצדיקים יראים ביותר מן החטא, כנאמר אצל יעקב אאע"ה, היינו שיראים שבגלל חטאם לא יזכו להרגיש גודל אהבתו ולא יוכל להמשיך הישועה⁴⁶⁶ כמו"כ היו צדיקים שגודל השגתם הגדילה יראת חטאם, עד שזה עצמו הקשה עליהם יותר את שלמות הבטחון.⁴⁶⁷

ובצמח צדק⁴⁶⁸ שמי ששורש נשמתו מבחי' החכמה דאצילות [דרגתם של יעקב אאע"ה ומשרע"ה] לא שייך שם בחי' הבטחון כלל, עיי"ש.

ופעמים שנעשה כן כדי שתתקשט מידת הדין בעולם ויראו עמי הארץ ויאמרו אם לעושי רצונו כן.⁴⁶⁹

וכ' ר"א בן הרמב"ם⁴⁷⁰ "ויש שהעוונות מסתירים או מעכבים חסד אלו-ה מאיזה טעם כמוס שלא יבינהו איש מבלעדיו יתעלה, ויפול גם הצדיק למיתתו, ואין סיבת הדבר קוצר יד אלא סיבות נסתרות בחכמתו האלה-ית, ועונש משמים שלא ישיגם איש מבלעדיו יתעלה".

ז. השתדלות, למה וכמה?

ת. כ' בתורה בזיעת אפך תאכל לחם, כן גזר המלך העליון, והרי זה כמוס שפורע כל המין האנושי. לא שההשתדלות מועיל אלא שהוא מוכרח, וכיון שהשתדל יצא ידי חובתו, וכבר יש מקום לברכת שמים שתשרה עליו.⁴⁷¹ וכ' וברכך ד' אלקיך, יכול בטל? תלמוד לומר בכל אשר תעשה⁴⁷² כי בכל הדברים הזריות משובחת והעצלה מגונה⁴⁷³ ויש לאדם לעשות מה שבידו שלא לסמוך על הנס, והמקצר מהכין עצמו לקבל עזר אלקי במה שאפשר בידו, גורם לקצר השפע והעזר אלקי ממנו.⁴⁷⁴ והיא כסות עינים להנהגת ד' לאפשר לנו את הבחירה.⁴⁷⁵

שיעור ההשתדלות:

"הנהג בהם מידת דרך ארץ".⁴⁷⁶ לרוב בני אדם שיעור ההשתדלות הוא לפי הסדר הרגיל במקומו ובדרכו של עולם⁴⁷⁷ בלי התאמצות יתירה.⁴⁷⁸ וימצא לו עסק כזה שעל ידו יכול להרוויח הצריך לו במידה ממוצעת, ובהכינו

466. נתיבות שלום יסודי התורה מאמר ב', פה קדוש לר"י מוואלוז'ין ליקוטים רות א' כ'.

467. אגרת על בטחון רי"ז בלאך עמ' עה.

468. ביאורי הזוהר פר' וארא.

469. מהר"א אזולאי תהלים מ ד.

470. המספיק לעובדי ד'.

471. מסילת ישרים פכ"א.

472. ספרי ראה ע'.

473. מאירי משלי יט כא.

474. ענף יוסף ריש אסת"ר בשם יפה מראה.

475. בית הלוי קונ' הבטחון.

476. ברכות לה:.

477. המספיק לע"ה.

478. אבן ישראל להגרי"י פישר קצט בשם הגרי"ס.

לבוש זה ישלח לו ד' ברכתו.⁴⁷⁹ וככל שאדם מרגיש שלבו שוקט ובטוח בד' אחר השתדלותו, די לו בזה, ואין ההשתדלות אלא סיוע לבוא למידת הבטחון, כמו הלומד שלא לשמה.⁴⁸⁰ אך צריך להיזהר שלא יחליף עצלות בביטחון, וישער בנפשו כפי ערך מדרגתו את השיעור שיוכל לעמוד בו, באופן כזה שגם אם ינסהו ד' ולא ישפיע לו פרנסתו ע"י ההשתדלות הזו, שיוכל שאת ולעמוד בניסיון. ומשקל זה צריך להיות בדקדוק עצום ודיוק רב, כי משני הצדדים היצר יארב עליו, אם ירבה בהשתדלותו מכפי ערך אמונתו – הרי יכפור, ואם ימעט מכפי ערכו, יבוא לתהות על הראשונות. והיצר לפעמים מסית אותנו להרבות בהשתדלות בשעת רפיון רוחינו, ולפעמים יסיתנו לקצר בה, וא"א להגיע אל הנקודה האמיתית אלא מתוך יראת שמים טהורה.⁴⁸¹ ויהיה תמיד חרוץ במלאכתו כפי יכולתו, ואז ישגיה ד' עליו ויצליח בחריצותו.⁴⁸² ואם עסק בהשתדלות בשיעור הרגיל והממוצע ולא השיג מבוקשו, יאמין שמלמעלה מנהיגים אותו באופן שלא ישיגנו עתה, ויניח עצמו להנהגת השי"ת, ולא יתעקש ויתחכם להשיגנו על ידי ריבוי השתדלות.⁴⁸³ שיעור ההשתדלות הנרצה אינו שווה בכל אדם, רק כל אחד לפי ערכו, מי שיוכל ולהגיע לבטוח במעט מלאכה, אזי מה שירבה להשתדל יותר כבר יחשב לו חטא נגד מידת הבטחון, כי הרבה להלך אחרי ההשתדלות ולא בטח, ומי שבטחונו עדיין קטן יוכל לעסוק במלאכתו יותר עד שגם הוא יוכל להשקיט רוחו ולבו ולבטוח בד', דעיקר בחינת בטחון הוא השקטת רוחו ולבו ולהשליך על ד' יהבו.⁴⁸⁴ וכ' מהרי"ל דיסקין⁴⁸⁵ שדרך הממוצע בהשתדלות הוא "גול על ד' דרכך" אדם צריך לעשות פעולה קלה כמו הגלגול הראשון שדוחף להגלגל שרוצה לגלגלו, ואח"כ מתגלגל מאליו. כי הגזרה אמת והחריצות שקר.⁴⁸⁶ ויסתפק בדרך אחת להשתדלות, כי להבוטח הקב"ה יכין לו גם הדרך שבו יגיע אל מחוז חפצו.⁴⁸⁷ הלוא ברצות ד' דרכי איש יקנה בשעה אחת יותר על זולתו המסחר בשנתיים, כי אין הרווח מחמת ריבוי היגיעה והזמן.⁴⁸⁸ ומי שמרבה בהשתדלות, הרבה פעמים מניחים אותו מן השמים להצליח, רק שלעומתו יפסיד כמות הנאה זו ממש במקום אחר.⁴⁸⁹ והדרך האמיתי הוא הממוצע, יבטח בד' ויבקש להינצל ע"י ענייני העולם, רק בתנאי שלא בוטח שוודאי ע"י אלו העניינים שבוחר – נימצא תשועת ד', אלא שבוחר בהם אולי ישלח על ידיהם עזרתו לו.⁴⁹⁰

479. דרך מצוותיך לבעל הצ"צ מצות תגלחת מצורע.

480. בית הלוי קונט' הבטחון.

481. מכתב מאליהו ח"א 188.

482. עקידת יצחק שער כו.

483. בן מלך ביטחון עמ' קא.

484. בית הלוי קונטרס הבטחון.

485. פר' מקץ.

486. רמב"ן בראשית לו טז.

487. מלבי"ם תהלים לו ה.

488. אלשיך שמות טז ד.

489. ברכת פרץ לבעל הקה"י פר' שמות.

490. ערוך לנר סיום מס' סוכה.

גדר השתדלות הוא להשתדל למה שצריך מיד, אבל לא למחר ולאחר זמן, **שהלכה כהלל: ברוך ד' יום יום**.⁴⁹¹ וזה היה הטענה על יוסף שדיבר עם שר המשקים ע"ז ג' ימים לפני שחרורו.⁴⁹² ומי שעושה השתדלות במידה הראויה, אך טועה לחשוב שהיא מועילה או מזיקה מצד עצמה, הרי פגם במידת הביטחון.⁴⁹³ ומ"ש אין לסמוך על הנס - היינו דוקא בשעה שהוא צריך לאותו דבר, אבל אם אינו צריך עכשיו רק לאחר זמן - מי שבטחונו חזק אין לו להשתדל בטבע, רק אם בעת שיצטרך ולא שלח הקב"ה נס, אז ישתדל בטבע.⁴⁹⁴ והמהרש"א כתב⁴⁹⁵ שיראה בנערותו להותיר מומן לעת זקנותו כשלא יוכל להרוויח.⁴⁹⁶ ועל העתיד הקרוב מותר לחקור ולהשתדל.⁴⁹⁷ אבל לא יעשה פעולות שרחוקות מתועלת שנראות כנובעות מתוך ייאוש, שיש בהן כעין זריית אבק על זוהר האמונה והביטחון, ופעולות השתדלות שאינה חובה - אסורה.⁴⁹⁸ והשי"ת הותיר לכל אדם הבחירה במה יעסוק תחת השמש, אם במלאכה קלה או כבדה, שאילולא המשתגעים נעדר הביטחון היה העולם חרב ולא היה מי שיעשה המלאכות הכבדות, אבל למה תהיה אתה האיש המשוגע?⁴⁹⁹

הבוטח שטעה והרבה בהשתדלות, יסבבו מן השמים שלא יצליח, כדי להחזירו בתשובה לסמוך רק על השי"ת, ואילו השם בשר זרוע, אז מטעין אותו מן השמים באופן שיחשוב שכוחו ועוצם ידו הביאה לו הצלחה, בחי' העיטוהו לרשע וימות.⁵⁰⁰

וכ' הבני יששכר: "מי שמבין באמת... בהולכו בשוק למסחר לא ישים מגמתו שע"י הדבר הזה ישיג מבוקשו, רק כפי השתדלותו בתורה ובמצוות כן השיג מבוקשו ע"י המסחר וכיו"ב, הנה איש כזה אין צריך כלל להתהלך בשווקים למסחר, כי הגם שרצונו ית' שיתנהג הכל מלוכש בטבע, עם כל זה יזמין לו השי"ת הענין הנרצה גם בביתו, וכזה היה הענין באוכלי המן... ועיקר הטרדות והיגיעות באים לאדם מצד שהוא מאמין עדיין בטבעיות וחכמות חיצוניות, בהתחכמו שע"י פעולתו יבוא לו מבוקשו זה... הוא האיש הצריך להשתדלות ויגיעות". ומי שבוטח בד' אינו משתדל בהסיבה שתהיה עצה"ט.⁵⁰¹ ולא יבטח על הסיבה שעוסק בה ואינו צריך שיתן מחשבתו לדקדק בה מאד, כי הדקדוקים עניות הוא, כידוע שהפרט

491. מכתב מהרה"ק ר' משה מקאברין מובא בשענהב"ט לר"מ קאהן קנ.

492. ר"ש קלוגר בס' קהלת יעקב מועדים מאמר ג' דרוש ו'.

493. אגרת הרמ"מ מליובאוויטש ב' כסלו תש"ז.

494. אמרי שפר לר"ש קלוגר מקץ.

495. גידה סה.

496. [א"ה, ייתכן שזה משום שאין לבטוח ע"ח בניו או הציבור שיוזקקו לפרנסו, וכן הורה הגר"א קוטלר לגבי ביטוח חיים שראוי לעשותו מטעם הנ"ל.

497. אגרות חזו"א ח"א כ"ט.

498. חזו"א או"ב ב' ו'.

499. ס' המידות להמגיד מדובנא ש' הביטחון פ"ד.

500. שפת אמת פ' מקץ תרל"ב.

501. בשם הרה"ק מפרשיסחא, שענהב"ט לר"מ קאהן עמ' רנ.

נקרא דין והכלל נקרא רחמים, ראיתי הרבה שואלין ודורשין מאד בפרטיות הסיבה, וזהו הסיבה לדוחקם, אהובי ידידי אין להשגיח רק דרך כלל, השלך על ד' יהבך אז יצליח וישכיל.⁵⁰²

והגם שנא' וברכתך בכל אשר תעשה, אמר הרה"ק מנעשכ"ז שמצינו שעקימת שפתיים הוי מעשה לענין מלקות, ודאי מידה טובה מרובה שעקימת שפתיים בתורה הוי מעשה לענין זה, שיתברך פרנסתו ע"י עקימת שפתיים בתורה ותפלה⁵⁰³ וכן נהג למעשה הרה"ק בעל נועם אלימלך שאמר שאם הקב"ה רוצה שיהי לו אדם זהב, יגיע לכיסו בלי לשחות להגביהו⁵⁰⁴

ובשמדבר ומבקש דבר מבני אדם, בעת דיבורו ישים מחשבתו להקב"ה **שמבקש מאתו**, והאדם יסבור שמאליו הוא מדבר ומבקש.⁵⁰⁵

אם היו משכילים שאי אפשר לשום אדם לידע סך הקצוב לו, לא היו דואגים לעולם בהגיע להם גירעון, ולא היו צריכים לטרוח טרחות עצומות להרבות הון, רק היו עוסקים מעט במו"מ, ובאותו העסק מעט היה הקב"ה מזמין להם קצבתם ופרנסתם... ופי הכ' משמע "בכל" אשר תעשה – אפילו מעט בעסק משא ומתן. לאפוקי מדעת כמה אנשים שאומרים על איזה עסק שמנוסה אצלם שבעסק זה מפסידים ממון ובעסק אחר מרוויחים, והנה דעת שוטים הוא, כי הנה הקב"ה שולח ברכה לאדם בכל מה שיעסוק, כדכ' וברכתך בכל אשר תעשה, כי כמו כן ירוויח אדם בעסק תבן – כמו בעסק אבנים טובות ומרגליות⁵⁰⁶

וכ' הבאר מים חיים בפר' נח: "ומה שנגזר עליו שישתכר ביום זה, לא ימלט מהיות לו, אפילו אם היה מתחבא בחדרי חדרים, היה זאת רודפת אחריו ומשיגו ע"י סיבות שונות המתגלגלות ובאות מסיבת כל הסיבות... שאנו רואים בחוש, אשר דבר המוכן לאדם – ממילא יבוא אליו לתוך ביתו ע"י גלגולים שונים אשר לא יבוא כלל בשכל האדם. וכמאמר החכם:⁵⁰⁷ אילו היה אחד בורח מטרפו פרנסתו כאשר בורח מן המוות, היה טרפו רודף אחריו יותר ממנו". וכדברים האלה ממש כ' ר"י תלמיד הרשב"א.⁵⁰⁸

אם ימעט בעסקיו ויתחזק בבטחונו, כן תמעט ממנו היגיעה. וכל מה שהאדם מרבה בהשתדלות ומרבה בהם ועושה אותו במחשבתו לעיקר, כן אין מזמין לו פרנסתו רק אחרי יגיעה רבה.⁵⁰⁹ וזה עונשו שמן השמים שיוסיפו על הצטרכותו להשתדלות, ולא יוזמן לו פרנסתו רק ע"י יגיעת בשר הדרך

502. פרי הארץ אג"ק כה.

503. מאור ושמש בשלח בפר' המןמאור.

504. ברכת טוב רא"ל מאחורב זאת חנוכה.

505. דברי שלום קוידניוב מקץ, דרכי צדק לר' זכריה מנדל מירוסלב תלמיד הנוע"א, הגר"א במגילת אסתר עה"פ איש צר ואויב.

506. עמוד העבודה לר' ברוך מקאסוב ד' הבטחון יא – יג.

507. רבינו ידעיה הפניני. מבחר הפנינים שער האמונה אות ד' הובא גם במאור עינים.

508. תורת המנחה דרשה מד.

509. בית הלוי קונט' הבטחון.

שבחר לו.⁵¹⁰ ומי שמתפתה ויערב עליו פקחת עיניו, הקב"ה מוליכו בדרך זה ונאמר בו בכל אשר תעשה, והוא צריך לעשות כדי שתבוא לו ברכה. אבל אם מניח זו הפקחות עין ומשליך יהבו על ד' זהו שאמרו עליו מלאכתו נעשית על ידי אחרים.⁵¹¹

אפילו בענייני בריאות הנוגעים לפיקוח נפש אין להשתדל יתר על המידה, והגר"מ פיינשטיין כשהיו תקלות בקוצב שהושטל בלבו, תלה בכך שטרח להשיג את המומחה הכי גדול, ואמר שכדי לצאת י"ח השתדלות א"צ ברופא הגדול ביותר.⁵¹² אמנם מובא בשו"א⁵¹³ בשם המגיד ממעזריטש לילך לרופא הגדול יותר, שאליו מתלווה מלאך גדול המתלווה אליו, וכך הורה מהר"א מבעלזא זיע"א.

תלמיד חכם - צריך למעט בהשתדלות, "ואנשי חיל אבירי לב בשלמות הבטחון להגות בתורה יומם ולילה, לא להשגיח על בניו ובנותיו הצועקים ללחם... ומה עושה הקב"ה, מזמן לו אדם להחזיקו כמו יששכר וזבולון.⁵¹⁴

יש נשמות אשר שורש תיקונם להיות מטולטל להיות מהמקבלים דייקא, יש שנגזר לזמן קצוב ויש לכל ימיו, ולא בחינם הוא,⁵¹⁵ ומי שנגזר עליו להיות בחינת מקבל הנה יסכים לגזירתו ית' שכך גזר לתיקון העולם, ומי שכך נגזר עליו ורוצה לדחוק את עצמו ואינו רוצה לקבל, ע"ז אמרו חז"ל שאסור לרחם עליו.⁵¹⁶ ומובא בשם הרה"ק משינאווא לגבי המעשה המובא בפתיחת חוה"ל שעהב"ט באותו פרוש שהלך בדרך רחוקה לבקש פרנסה וכו' שאם אותו חסיד היה לומד כתבי אריז"ל לא היה חוזר לעיו.⁵¹⁷ אמנם יל"ע שמעשה כעין זה יש במדרש⁵¹⁸ לגבי כהן שרצה לצאת לחו"ל ואמרה לו אשתו מה כל שער ושער ברא לו הקב"ה מעין, וכו'.

ח. האם יש לבטוח בנס גלוי?

ת. שורש הבטחון בנס נסתר ולא בנס נגלה הניכר לכל⁵¹⁹ שאינו מצוי כל כך לרוב בני אדם שיזכו לנס גלוי, אבל יועיל לו בטחונו להנהיגה של ברכה, שלפי האמת הוא ענין ניסיון אך לא ניכר לכל.⁵²⁰ כי התורה תצווה בדרך ארץ,

510. בית הלוי ריש פר' מקץ.

511. אדיר במרום לרמח"ל.

512. מגד גבעות עולם ח"א עד.

513. מאמר הבטחון וההתחזקות פ"ה בהוספות.

514. אבן שלמה להגר"א פ"ג ד'.

515. שער הבטחון להר"מ קאהן רלו בשם שולחן הטהור.

516. הוספות מהרצ"א ע"ס סור מרע ועשה טוב סור מרע אות ט'.

517. שער הבטחון להר"מ קאהן רלו בשם ספר י"ג אורות, וכע"ז באוהב ישראל ליקוטים תהלים קא.

518. תנחומא תזריע ו'.

519. הגר"ח מוואלוז'ין הובא באגרת על בטחון רי"ז בלאך, ח"ח נפוצות ישראל פ"ח, בשם הגר"א, דרכי נועם סלונים ח"א עמ' קע. כאן תוך כדי כתיבה אירע לי העני המלקט באמרים נס מלושש בטבע באופן נפלא. הודו לד' כטכ"ח.

520. ח"ח בקונט' נפוצות ישראל פ"ח, וראה אור ישראל סי' כד.

ותעשה ניסים ליראיו בהסתר, ואין החפץ לפניו לשנות טבעו של עולם.⁵²¹ והמגיד מדובנא⁵²² האריך להוכיח שאין להקשות "וכי יעשה לי ד' ארובות בשמים", שלעולם לא תקצר יד ד' מלהושיע באופן שיהיה מלובש בתוך הטבע, עיי"ש דברים נפלאים.

אבל מי שבעיניו שווין נס וטבע ממש ויקבע במחשבתו שהוא שינוי טבע ואין בעל הנס מכיר בניסו, אזי עושין לו ומסייעין לו.⁵²³ ורק מי שצדקותיו ועבודתו מחוץ לטבע הוא ממשיך לעצמו הנהגה של השגחה מחוץ לטבע אפילו שלא בעת הצורך.⁵²⁴

בדבר הסמוי מן העין ואין יודעים בו אפשר שיהיה הנהגת נס מחוץ לדרך הטבע לכל בר ישראל.⁵²⁵

בעל תוי"ט⁵²⁶ כ' בשם הרמב"ם שאילו היו בזמננו בעלי אמונה ובטחון כבדור המדבר היה יורד מן לישראל גם בזמננו, ומוכיח זאת מהכתובים.

וכ' ביוסף אומץ הקדמון: "אל ישיאך לבך להסיר ביטחונך ולחזק דאגותיך לומר שאין אנחנו בדורותינו ראויים לכך, ויבוא ביותר בטענה זו אל איש ההמוני, שיבוא היצה"ר להתחסד עמך שיפתה לבך לחשוב איך תבטח בד' שיעשה לך נס, הלא אין אתה ראוי... אל תאבה לו! בעינינו ראינו כי יש א-ל חי בקרבנו, עושה לנו ניסים ופלא בכל עת ושעה... וזה נראה בחוש".⁵²⁷

כ' האלשיך הק':⁵²⁸ ועל שתורתו אומנותו - אמר שאין לו לסמוך על הנס הגלוי, אלא יעסוק מעט ויתברך, ולא יגרום לחילול השם, שיאמרו על העוסק בתורה כי ירעב ללחם, ואיה פירותיה בעולם הזה. וכל זה נאמר על היחיד, אבל העוסקים עם הצבור אל יראה להם שום דבר נמנע, אלא יעשו לשם שמים ויבטחו בו והוא יעשה, וגם לא ינוכה להם משום כך משכרם ככל הסומך על הנס, כי זכות אבותם מסייעתם.

ט. "הכל לטובה" - מול הביטחון שיהיה טוב הנראה והנגלה

ת. מהיות יהודי קשור עם הקב"ה הנושא הפכים, גם יהודי נדרש בעבודתו לשני הפכים.

מצד אחד אמונה פשוטה כי הכל מהקב"ה, וכיון שהכל בא מאתו ית' שהוא תכלית הטוב, הרי הכל טוב בתכלית. **בד בבד** - תובעים מהאדם בטחון

⁵²¹. רמב"ן דברים כ' ה'.

⁵²². ס' המידות פ"ו.

⁵²³. קדושת לוי בשלח.

⁵²⁴. ערבי נחל פר' שלח.

⁵²⁵. מכתב מאליהו ח"א עמ' 173. וצ"ע מענין תפילת שוא.

⁵²⁶. בספרו כתונת פסים פר' שמות.

⁵²⁷. יוסף אומץ הקדמון פ' הבטחון.

⁵²⁸. ויקרא יג א.

גמור ללא כל ספק שיהיה לו טוב הנראה והנגלה. שפירושו של בטחון אינו שהקב"ה יעשה "דבר כזה שרק הקב"ה יודע שהוא טוב", אלא בוטח שייטיב עמו בטוב הנראה והנגלה, כזה שגם האדם יראה שהוא טוב, ובטחון כזה צריך להיות אפילו בזמן שאינו נראה בטבע ח"ו כל סיכוי לכך, ואעפ"כ הוא בוטח בהקב"ה שוודאי יעזרהו, כי הקב"ה אינו מוגבל ח"ו, ויכול לשנות הטבע.

אם כבר באו עליו ייסורים ח"ו - עליו לקבלם בשמחה, ולהאמין באמונה שלמה שהם טוב גמור, אבל כל זמן שלא באו ייסורים, עליו להיות בבטחון גמור שהקב"ה ייטיב עמו בטוב הנראה והנגלה.⁵²⁹ וכאשר יאמר על הדבר שנראה רע - והוא בוטח בו ית' - שהוא לטובה - אז יתן השי"ת את אותו רע - לטובה.⁵³⁰ ובירושלמי⁵³¹ מעשה שנפלה דליקה בחצר יוסי בן סימאי, וירדו לכבות ולא הניח להם, אמר להם הניחו לגבאי שיגבה חובו, מיד קשר עליו הענן וכיבהו.

ומעצם מצוות התורה על הבטחון אנו לומדים חידוש זה, שרצונו ית' הוא שנסמך עליו שיהיה טוב כפי ראות עיניו, ואף נצטוונו מדאורייתא ומדרבנן לעמוד בתפלה על כל צרה שלא תבוא, ולהפכה לטוב נגלה, גם אם אנו מאמינים שהיא הטבה גמורה, מ"מ על הטבה נגלית אנו מברכים הטוב והמטיב, ואילו על הטבה שהיא בצורת דין וצרה אנו מברכים דיין האמת.⁵³²

ובליקו"ה כ'⁵³³ שקודם שמתפלל - הכל טובה גדולה עבורו אפילו ייסורים ח"ו, כי כל זמן שאין לו כלים וצינורות לקבל שפע החסד - יכול להיות בבחינת ריבוי השמן מכבה הנר. אבל אחר התפלה כראוי מתקן עי"ז הכלים וצינורות השפע, ואז יבוא לו כל טוב רק לטובה ולברכה. ע"ע לקמן לגבי בטחון מול תפלה.

י. האם הבוטח נזקק גם לתפלה?

ת. "טוב אשר תאחז בזה וגם מזה אל תנח את ידיך"⁵³⁴

הקב"ה רוצה לתת לנו מה שטוב לנו על ידי תפלה דוקא, ומי שאינו מתפלל דומה למי שאינו מכניס האוכל לפיו ובוכה על רעבונו. ובמדרש:⁵³⁵ טוב ד' לכל, יכול לכל? תלמוד לומר לנפש תדרשנו.

כ' רמח"ל:⁵³⁶ "מן הסדרים שסדרה החכמה העליונה הוא, שלהיות הנבראים מקבלים שפע ממנו ית' צריך שיתעוררו הם אליו, ויתקרבו אליו ויבקשו פניו. וכפי התעוררותם לו, כן ימשך אליהם שפע. ואם לא יתעוררו - לא ימשך

⁵²⁹. ליקו"ש ח"ג בשלח.

⁵³⁰. מהר"ל נת"ע אהבת ד' פ"א.

⁵³¹. שבת טו יז.

⁵³². אחת שאלתי עמ' 97.

⁵³³. ה' מילה הלכה ה'.

⁵³⁴. קהלת ד' י"ח.

⁵³⁵. ויקרא רבה יז.

⁵³⁶. דרך ה' פ"ה א'.

להם". ויש דברים שנקצבו לאדם שיקבל מבוקשו דרך תפלה דווקא.⁵³⁷ ובזוה"ק⁵³⁸ על הפסוק "אשרי שא-ל יעקב בעזרו שברו על ה' אלקיו", דורש "שברו" גם בשי"ן ימנית, דהיינו שלבו נשבר ומתפלל לה'. ובמכילתא בשלח⁵³⁹ ברוך הגבר אשר יבטח בד' – מבטחון של ישראל בשעה שמתפללין לו. הרי שהבטחון והתפלה באים כאחד.

תפלות העולות בקיווי עולות בקו ישר ואינם מתייגעות בדרך,⁵⁴⁰ ותפלה שבאה מצד התקווה אליו ית' היא היותר נבחרת, כמו הקרבן היותר נבחר שבקרבנות, במקום היותר נבחר שבמקומות לגודל מעלתה.⁵⁴¹ וכשיתפלל אדם על דבר המקווה יורה שתקווה אמיתית, ובזה יוכל לקבל החסד המקווה,⁵⁴²

וכ' הראשונים⁵⁴³ שעל הבוטח לחזק בטחונו ע"י תפלה ותחינה אליו ית', שבפנימיותו בוטח, ובחיצוניותו מבקש, וכשמתפלל, חיצוניותו התפילה מחזקת פנימיותו הביטחון. שע"י התפלה מורה שסומך רק עליו ית' ותקוותו אמיתית, שזהו רצונו ית' – אשר עם הבטחון יתפלל ואז יהיו נשואות עיניו אל ד' כי יפיק רצון מאתו, וכמאמר הכתוב טוב ד' לקווי – לנפש תדרשנו⁵⁴⁴ ובחוה"ל מביא על אחד הצדיקים שאמר אחר תפלתו "ולא הודעתי לך את צרכי כדי לעורר אותך לתת לי אותם.... אלא כדי שארגיש כמה מאד אני זקוק לך וכדי להביע בפניך שאני בוטח בך, ואם מחמת סכלותי ביקשתי דבר שאינו לטוב לי, אל נא תמלא בקשתי אלא עשה מה שטוב בעיניך".⁵⁴⁵

ומהר"ל⁵⁴⁶ כ' שהבטחון בשעת מעשה הוא כמו תפלה אל השי"ת. וכ' השפ"א⁵⁴⁷ שדרך הצדיקים שאף שידועים הישועה, מ"מ יכולים לצעוק בלב שלם כמי שאינו יודע, וזה תליא באמונה שלמה שמבטל כל השכל להשי"ת, ויודע ומאמין שאין סתירה מזה שהישועה באה ע"י צעקת האדם, אף כי בוודאי השי"ת לא יעזוב את בני ישראל.

ורצונו ית"ש שעם הבטחון יתפלל האדם ויבקש רחמים תמיד ואז יהיו עיניו נשואות להשי"ת למלאות משאלות לבו לטובה, וז"ש טוב ד' לקווי לנפש תדרשנו, שעם הבטחון צריך גם לדרוש ולהתפלל תמיד.⁵⁴⁸ וראוי להתפלל באופן כללי שה' יעזרהו, לא כמי שמכריח רצון האלקי לעזרו רק

537. פלא יועץ ערך זיווג.

538. ויקהל קצ"ח סוף ע"א.

539. י"ד י.

540. רמח"ל.

541. ס' העיקרים סוף פ' מ"ט.

542. ספר העיקרים פמ"ח.

543. ר' סעדיה גאון ר"א בן הרמב"ם וספר העיקרים.

544. כוכבי אור ט'.

545. חוה"ל שער חשבון הנפש פ"ג.

546. נתיבות עולם עה"פ בטח אל ד' משלי ג'.

547. פורים תרל"ד ראה בארוכה הוד שמואל פרקי מחשבה בטח בד' בירור ו'.

548. ר"י בלאור כוכבי אור ט'.

בדרך מסוימת דווקא, כמ"ש אך לאלקים דומיה נפשי, שהוא יודע הטוב והמועיל לך יותר ממך.⁵⁴⁹

כ' המבי"ט:⁵⁵⁰ עיקר מטרת התפילה היא לא כדי שייענה, אלא לחזק אליו האמונה והבטחון, להכיר ולהורות כי אין בעולם מי שראוי להתפלל כי אם להשי"ת שהוא אדון העולם, ואין מי שיוכל לספק צרכינו כי אם השי"ת ועליו אנו משליכים יהבנו. וכ' החת"ס: אם לפניו הגון מה שלפנינו אינו הגון, מה יועיל תפלתנו להפוך דעתו ומחשבתו, נמצא שעל פי השכל אין מקום להתפלל כלל, לולי ד' חפץ ומתאוה לתפלתנו. נמצא שמצוות התפילה היא כחוק אשר אין יודע עניינה זולת המחוקק בעצמו, הבוית"ש, אשר הוא רוצה בתפלתנו כאב המתפתה בבקשת בנו כביכול.⁵⁵¹ וכ' באוהב ישראל⁵⁵² שיכוין בתפלתו לכבודו ית' שע"י שיסיר ממנו הצער והייסורים יכירו וידעו גדלותו שאין כמוהו ואין כמעשהו.

אמנם מובא בשם הבעש"ט,⁵⁵³ שלפעמים בעת שהצרה תקיפה וחזקה יש להגביר צד הבטחון ולמעט בתפלה וזעקה, "שבעת שצר לאדם מאד יתחזק בביטחון בלי שום פעולה אפילו תפילה או מקוה".

ואבוהון דכולהו "מה תצעק אלי" שנאמר בנס קריעת ים סוף ודברי האוחה"ק שם⁵⁵⁴ ונפה"ח⁵⁵⁵ דבדידהו תליא מילתא מעוצם בטחונם שוודאי יקרה הים לפניהם יגרמו התעוררות למעלה שיעשה להם הנס.

אמנם כח הבטחון יותר מכח התפלה, שפועל בכל אופן, ויכול לקוות שהקב"ה הכל יכול יהפוך הענין שיהיה לטובתו. גם בשעה ששערי תפלה נעולים וההסתר גדול, בחי' אקרא יומם ולא תענה וכו' יש עוד עצה פלאית והיא כח הבטחון, שבפניו אין הסתרים, ומפליא פלאות בהנהגה עילאית להשתיק מידת הדין והקטרוגים.⁵⁵⁶ ובתפלה בודקים אותו אם ראוי שתקובל תפלתו, משא"כ בטחון שהוא אפילו לרשע.⁵⁵⁷

ובאמת אם מתפלל על דבר שאינו לטובתו לא תתקבל התפלה, וכ' בס' העיקרים שהתפלה המובחרת היא "תן נחת רוח ליראיך והטוב בעיניך עשה".

ומרנא הבעש"ט הסדיר תפלתו בזה"ל: אני יודע שגם הרעה היא לטובה, אך שאתה א-ל ולא אדם, ותוכל לעשות מרעה טובה ממשי, שלא יהיה בחי' שום רע, ואעפ"כ יהיה לטובה בכל העניינים.⁵⁵⁸

⁵⁴⁹ ס' העיקרים ד' כ"ד.

⁵⁵⁰ בית אלקים שער התפלה פ"ב.

⁵⁵¹ דרשות חת"ס ח"ג פקודי תקצ"ב ועוד.

⁵⁵² כי תשא, בשם המגיד מקו"ניץ.

⁵⁵³ מדרש פנחס עמ' כ' אות ג'.

⁵⁵⁴ שמות י"ד ט"ו.

⁵⁵⁵ ש"א פ"ט.

⁵⁵⁶ נתיבות שלום יסודי התורה מאמר ב'.

⁵⁵⁷ שומר אמונים דרוש הבטון פ"ג.

⁵⁵⁸ משמרת איתמר וישלח ד"ה ואת אמרת היטב היטיב.

ובשל"ה⁵⁵⁹ כ' "ויתפלל תפלה קצרה: רבש"ע, בדברי קדשך כתוב לאמר הבוטח בד' חסד יסובבנו, וכתוב ואתה מחיה את כולם, חלוק לי מחסדך ליתן לי ברכה במעשה ידי בפעולה זו".

ובספר המידות⁵⁶⁰ הביא משל נפלא לזה, לתינוק הרואה את אמו מבקשת לצאת לשוק, והוא אינו רוצה שתעזבנו ובוכה וצועק מאד כדי לפעול על ליבה שלא תצא. אמנם אם היא כבר בשוק, והתינוק משער שלא תשמע את צעקתו שם, עם זאת יבכה אבל בלחש, כי יודע ומבין שאינה שומעת ויגיעו לריק. ומעתה הבא אל הבית ורואה תינוק הבוכה בעבור געגועיו לאמו, יוכל לשער על פי קול התינוק ועוצמת צעקתו אם כבר הלכה אמו או לא. והנמשל, כשהמתפלל סמוך לבו ובטוח שתפלתו נשמעת, ודאי מתמרמר ומתאמץ להרבות תפלה, אבל כשבעוונותינו הרבים מתקיים בנו "ניחר גרוני כלו עיני מייחל לאלקי", אז אילולא החובה להתפלל לא היינו מתפללים כלל...

וזהו דבר המסור ללב העובד האמיתי, לדעת מתי רצון ד' שירבה בתפלה, ומתי רצונו שימעט בתפלה כדי שלא יקשה עליו לקבל באהבה את

גזירת השי"ת.⁵⁶¹

יא. איך אפשר לצוות על אדם שלא לפחד?

ת. "לכאורה זה פלאי, ומה יעשה אם לבו הומה ומפחד בראותו דמי מלחמה?"⁵⁶² - לא נצטוונו לשנות בקרבנו את ה"מידה" של הרגשת הפחד שאינה כ"כ בשליטתנו, אלא את על מה שיש לנו שליטה, שהם **המחשבה דיבור ומעשים**, כאשר נחשוב שאנו בוטחים ובטוחים בחסד ד', פינו יהא מלא בקביעות בדיבורי בטחון ולא נחשוב בענין הפחד, לא לדבר בענייני מרה שחורה ח"ו רק אדרבא להראות בעצמו תנועות משמחות כאילו מלא שמחה בלבו, אעפ"י שאין בלבו כן בשעת מעשה, **סופו להיות כן**. ולגבי הפחד ומרה שחורה - המה מפיתויי היצר וצריך להשליכו כמו מחשבה זרה ורעה **ממש** כמ"ש ולא תתורו אחרי לבבכם - כמו"כ ממש יש להרחיק מזה. והגם שדיבוריו בתחילה אינו אמת לאמיתו, אבל הדיבור מעורר הלב, ואח"כ יזכה לזה באמת.⁵⁶³

האדם נתן בו ד' כח להיות מוח שליט על הלב... והמוח הוא בחינת חכמה השליט על המידות. המחזיק עצמו בעל כרחו ומגביר שכלו ודעתו בביטחון, יכול לדחות מלבו היראה שהיא רק מידה מהמידות. לא כל העתים שוות... אבל אדם שדעתו חזק ואמין בבטחון, והוא מוכן אצלו בכל זמן, אז

⁵⁵⁹. שער האותיות א' אמת ואמונה.

⁵⁶⁰. להמגיד מדובנא שער הבטחון פ"ה.

⁵⁶¹. קונט' בענין השגחה פרטית ובטחון מודיעין עילית תשע"ה, עמ' 110 בעילום שם המחבר.

⁵⁶². צמח צדק אג"ק ד' ע' שכב.

⁵⁶³. שומר אמונים מא' האמונה פ"ג.

בהגיע אליו פתאום רעה ח"ו, אינו צריך להתעמל על דחיית הפחד, כי מסייעין לו מן השמים, כי היראה ממילא בטל ומבוטל ע"י כח בטחונו בד', וזהו "נכון לבו" שמכין לבו בבטחון, עי"ז "משמועה רעה לא יירא".⁵⁶⁴

הסבלן נקל לו להיות בוטח, משל לאדם שמניח לוח צר לעבור על הנהר, שקרוב הוא אל הנפילה, משום שפחדו מהנפילה לנהר היא הממהרת נפילתו, כי מחשבת היראה גורמת הנפילה, משא"כ אם מניח אותו עץ על הארץ, לא היו רגליו נשמטות, שאינו ירא ליפול על הארץ.⁵⁶⁵

יב. בטחון בעד אחרים – האם מועיל?

בענין הנוגע לכלל לא יוכל להשתנות ע"י בטחונו של היחיד,⁵⁶⁶ אמנם בענין הנוגע לאדם יחיד, יכול להועיל רק באופן שהבוטח כ"כ מיצר בצרת חברו עד כדי שהופך להיות צרתו ממשי, בהגדרה של "הבך".⁵⁶⁷ כמו"כ מועיל ביטחון של אדם להחוסים ותלויים בו, כמו אדם על בניו הקטנים ואשתו ואשה על בעלה.⁵⁶⁸

וכשצריך לסייע לזולת ולעשות חסד, יש להשתמש במידת ההיפך מהבטחון ולדאוג עבורו כאילו הכל תלוי בחריצות, שהלא הקב"ה שלחו אלינו שנשתדל למלא את חסרונו, ובזה צריך לאחוז במידת האפיקורסות לצורך גבוה.⁵⁶⁹

יג. האם שייך ביטחון למותרות ועשירות?

ביטחון על המותרות אינו חיוב, ואם יבטח ד' ישלח לו, ובטחון על ההכרח הוא חיוב גמור, והוא קל יותר לבטוח ע"י⁵⁷⁰ אמנם גם על נישואי הילדים נאמר לו עלי ואני פורע⁵⁷¹ וכשיש לו מעות יקדים לשלם בהם חובותיו, ועי"ז לא יחסר לו ממזונותיו הקצובים, שהחובות אינם בכלל הקיצבה.⁵⁷²

לעשירות "להרבות לו ממון עד כי חדל לספור, אוצרות וסגולת מלכים" לא שייך ביטחון, כי מה מקום לבטחון הזה, האיש הזה יצא חוץ לדעת ובוודאי אין ענייניו על צד הבטחון⁵⁷³ וכ' הגרי"ז⁵⁷⁴ שמי שרוצה להשיג כזו עשירות עד שלא יצטרך עוד למדת הבטחון, זהו דבר שא"א לאמרו, כי

⁵⁶⁴. שומר אמונים דרוש הבטחון פי"א.

⁵⁶⁵. מהר"ל ח"א ב"מ לג'.

⁵⁶⁶. עיקרים פ' מ"ח וכע"ז מדברי הבעש"ט, מובא בדברי ישראל מודוץ פר' בהר.

⁵⁶⁷. אגרת על הבטחון בלאך עמ' 119 וכן חובת האדם בעולמו - בטחון עמ' 177.

⁵⁶⁸. ראה חובת האדם בעולמו - בטחון עמ' 177 מוכיח מדברי החו"א להחזיר מניעת השתדלות לבריאות בנו, והגריש"א שהתיר לחלל שבת ע"ס בטחון אשה לגבי בריאות בעלה ועוד.

⁵⁶⁹. שוה"ט בשם רמ"ל מסאסוב, וראה מכתב מאליהו ח"א ימים יגידו, אור ישראל נתיבות אור עמ' קעט.

⁵⁷⁰. הגרי"ל שטינמן ס' בטחון ואמונה עמ' כ"ט.

⁵⁷¹. שם.

⁵⁷². יסוד צדיק לר"ש מזוהיל.

⁵⁷³. של"ה שער האותיות ס' סיפוק.

⁵⁷⁴. עה"ת עמ' נ"ג.

מדת הבטחון יתירה על כל דבר אחר, ואיך נאמר שד' יתן לו בעד בטחונו דבר שהוא פחות במעלה מהבטחון.

יד האם שייך ביטחון ברוחניות?

ת. התורה סובבת על הבטחון ונשמרת באמצעותו.⁵⁷⁵ ולפי גודל הבטחון שיש לאדם כן יש לו השגה בהשי"ת⁵⁷⁶ גם ברוחניות ובעבודת ד' הבטחון נצרך ומועיל, אלא שבעוד בענייני גשמיות הבטחון הוא העיקר מתחילה ועד סוף, וההשתדלות אינה אלא קנס או תנאי לקבלת המקווה, ברוחניות מקומו של הבטחון אחרי היגיעה ואחר שאדם בחר בטוב ועשה כל המוטל עליו מתוך יגיעה ועמל ובדרכים שהתורה נקנית בהם, אח"ז שייך וצריך בטחון שהשי"ת ימציא לו האפשרויות לקיים את התורה בדברים שאינם תלויים באדם.⁵⁷⁷

ומעלת הבטחון הזה של הצדיקים הוא מידת הבטחון שהזהיר הכתוב, כי הוא לצורך גבוה לשלמות העבודת, ומעלת הבטחון הזה שהוא בטוח על ד' שיעזור לו בוודאי בלי ספק, כי הבא לטהר מסייעין אותו מן השמים.⁵⁷⁸

ברוחניות - יש להרבות בהשתדלות, שהיא עצמה מצוה, אך התוצאה רק בידי שמים, ועל זה יש לו לבטוח שיצליח המעשה,⁵⁷⁹ ואין לו להתרעם על התוצאה, כי תתקן החלבנה מה שלא תתקן הלבונה.⁵⁸⁰ וההצלחה - סייעתא דשמיא היא.⁵⁸¹

כשעושה לעולמו לעולם הבא יעשה בהשתדלות וחריצות כאילו הכל תלוי בו, ואם אין אני לי מי לי.⁵⁸² ובעוה"ר רוב האנשים מהפכים הסדר, שבענייני הגוף רוצים להיות בטוחים לעולמי עד, ובענייני הנשמה יש להם בטחון ואומרים ברוך ד' יום יום...⁵⁸³ והקב"ה רוצה שהאדם עצמו יתאמץ וישתדל בכל מה שאפשר בידו לעשות לצורך מצוה, כי זה תכלית הבריאה.⁵⁸⁴

טו. האם מועיל בטחון גם לרשע?

מצינו בג' מדרשים:⁵⁸⁵ רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד יסובבנו... אפילו רשע ובוטח בה' חסד יסובבנו. ובגמ'⁵⁸⁶ בכל דרכיך דעהו ואפילו לדבר עבירה, והיינו דאמרי אינשי גנב אפומא דמחירתא קרי ריבוינה.

575. המספיק לעובדי ד' וראה גם ר' בחיי כד הקמח בזה.

576. קדושת לוי ליקוטים.

577. משנת ר' אהרן מאמרים ח"א עמ' כ"א, קצ"ו ועוד.

578. תפארת שלמה תולדות ד"ה ויקרא יצחק.

579. חוה"ל שעהב"ט פ"ד.

580. הרש"ש בנהר שלום בשם מהר"ח.

581. ר"נ מברסלב ספר המידות אות הצלחה.

582. דרושים ואגדות חת"ס עמ' קטז.

583. חתן סופר הובא במנחת יצחק עה"ת פר' ויקרא.

584. חת"ס תו"מ ויצא לט ע"ד.

585. ילקוט ש' תהילים תשיט עה"פ בתהילים לב י, ויק"ר ט"ו ד', איכ"ר ד' כ"ג.

586. ברכות סג. עפ"י גירסת העין יעקב.

כ' הרמב"ן⁵⁸⁷ אף על פי שאין בידך מעשים ותדע שאתה רשע, עם כל זה בטח בה' כי הוא בעל רחמים וירחם עליך. ואפילו שירגיש בעצמו שאינו ראוי להצלה אל ימנע עצמו מן הבטחון מצד החסד והחנינה.⁵⁸⁸ וכ' רבינו יונה⁵⁸⁹ לבטוח ברחמי ד'... גם בהיות עוונותיו רבים ועצומים יקווה אל רחמי ד'. ובמדרש כל הבוטח בשמי אני מצילו אף על פי שאין ירא שמים.⁵⁹⁰

אמנם בחוה"ל⁵⁹¹ כ' אבל מי שיבטח על הבורא והוא ממרה אותו, כמה הוא סכל... כ"ש מי שעבר על חקי ה'... שתהיה תוחלת הבוטח עליו נכזבה כשימרהו, ולא יהיה ראוי להיקרא בשם בוטח בה'. וכ' בראשית חכמה⁵⁹² שע"ז נאמר⁵⁹³ 'וכסיל מתעבר ובוטח'. וכ"כ ר"א בן הרמב"ם: "אם מדמה אדם שהוא בעל בטחון ובאמת עובר על תורת ד' הריהו כמי שנא' עליו אל תבטחו לכם אל דברי השקר". וליישב הדברים עם המדרש שאפי' רשע הבוטח חסד יסובבנהו המובא בג' מדרשים. "א שרק רשע המורד בד' במרד ומעל ממש אינו שייך לזה,⁵⁹⁴ שאין הקב"ה מדקדק על האדם לומר "אושיעך רק אם תהיה צדיק" רק אומר לו אושיעך אם לא תהיה מורד ח"ו, וכל שאדם אינו מורד בכוונה, לעקור מצוותיו, יוכל לקוות לכל טוב. ובמשך חכמה⁵⁹⁵: אפילו רשע ובוטח בד' חסד יסובבנו שבענין שהוא בוטח יושיעהו ד' מצד החסד. ובלב האר"י על חוה"ל⁵⁹⁶ כתב שדברי רבינו אלו עוסקים במי שאינו בוטח באמת ונפשו אינה על השי"ת, אלא כמו אמצעי להשיג את צרכיו. וכעין זה כ' בלשם ש"ן.

וכ"ב ר' שלמה קלוגר⁵⁹⁷ שאם נקבל דברי חו"ה הנ"ל נפל הבטחון בבירא, אלא בכל אדם שייך ביטחון. וכן בליקוטי עצות⁵⁹⁸ ובלב אליהו.⁵⁹⁹

ועי' בזה בקונט' אגרת על בטחון לרי"ז בלאך בארוכה עמ' כ"ט.

וכ' באמרי פנחס שגם החוה"ל לא אמר שמי שחוטא ובוטח הוא רשע – אלא שהוא כסיל, ובוודאי צריך שיבטח בהש"י ואמר בזה"ל: "בין איך א נער" הריני כסיל ואני רוצה לבטוח בהשי"ת.⁶⁰⁰

587. האוה"ב פ"א.

588. דרשות ר"י אבן שעובי בהר בחוקתי.

589. משלי יג כו.

590. מדרש שוח"ט תהלים ל"א ילק"ש ישעיה תע"ג.

591. שער הבטחון פ"ג. וראיתי מביאים כיו"ב מר"צ הכהן בס' הזכרונות כ"ה.

592. שער האהבה פי"ב.

593. משלי יד טז.

594. אמרי פנחס ו' ח"ה, שמיה"ל שלה. מרפא לנפש שעה"ב פ"ב, דרך או"ב להרפ"ש.

595. דברים כ' י'.

596. עמ' קכ.

597. מעשה ידי יוצר ד"ה מצה זו.

598. ערך בטחון.

599. פר' יתרו.

600. אמרי פנחס שער אמת ואמונה נ"ה.

ומה שכ' ספרי מוסר "שלא יתכן שיבטח עבד באדוניו והוא מורד בו", לא תיפול מזה כלל, כי זה דוקא בעבד, אבל הלכה כמ"ד⁶⁰¹ בין כך ובין כך קרויין בנים⁶⁰² ורחמי אב על הבן אף שאינו הגון.⁶⁰³

עקירת מידת הבטחון היא רק בעבירות חמורות כגון שבת וג' עברות, אך הבטחון המושלם לא שייך בלי להיות סר מרע.⁶⁰⁴ וע"י שאדם מתחזק בביטחון ממילא כבר יתחזק בהכל, ו"הבוטחים בשמך באמת" על כרחק שהם צדיקים.

מי שמאמין שהקב"ה יכול לעזרו אך אין מאמין שיעזור לו כי הוא מלא עוון, גם זה הבל, כי המשמעות של זה היא שלא יעזור לו יותר מכפי מעשיו, אבל מה שיש לו לעת עתה הוא מה שכן מגיעו לפי מעשיו, והרי הוא יודע שגם מה שיש לו אינו אלא חסד, רק יבטח בהשי"ת וכו'⁶⁰⁵ ובכל רגע ורגע כל העולם כולו ניוזנין בצדקתו של הקב"ה ולא בזכות שבידן⁶⁰⁶ אף הגויים ובעלי חיים שאין להם זכות כלל.⁶⁰⁷ ומכיוון שהכל חסד "עזרונו - רחמיו ולא עזבונו - חסדיך" ע"כ אנו יכולים לבטוח שיתקיים גם "ואל תטשנו לנצח".⁶⁰⁸ וזו עצת יצה"ר, כי הוא ית"ש טוב ומטיב לרעים ולטובים, ולכן בטחון הוא לשון טיחה ודיבוק, שידבק האדם בבטחונו ולא יסור ממנו בשום סיבה ואופן.⁶⁰⁹ שאין קץ ותכלית לאהבתו ית' אותנו בנים ידידים חמודים חשוקים וצמודים אליו, והכתוב צווח ומכריז גודל אהבתו אותנו כמש"נ הבן יקיר לי.... המו מעי לו.⁶¹⁰ ואפילו אם עובר על רצונו במזיד ח"ו עדיין אוהב אותו כבן יחיד באהבה יתירה.⁶¹¹ ואינו תלוי בזכותים ובמעשים טובים⁶¹² אלא בין צדיק ובין רשע.

ובטחון כזה מועיל אפילו לרשע, מטעם "הואיל ובי בטח הניחו לו"⁶¹³ ומובא מהגר"א⁶¹⁴ וכ"כ בתולדות יעקב יוסף⁶¹⁵ ור' חייקא מאמדור⁶¹⁶ עפ"י הגמ', שיועיל אפילו לגנב שיצליח בגנבתו, שהוא מציאות שהוטבע בבריאה שהבוטח נושע, יהיה מה שיהיה.⁶¹⁷ והוטבע בבריאה שכך סדר ההשפעה

601. קידושין לו.

602. ראה שו"ת הרשב"א ח"א סי' קצד ורמב.

603. מנחת שמואל לתלמיד הגר"ח מוואלוז'ין עמ' לא.

604. ביטחון ואמונה להגרא"ל שטיינמן עמ' ב'.

605. אמרי פנחס שער אמת ואמונה אות נ"ה בשם ס' העקרים.

606. גמ' ורש"י ברכות יז.

607. ראשית חכמה.

608. הגר"א משלי כה טו.

609. ורע קדש חנוכה ליל ה' ד"ה מאי חנוכה.

610. יסוד האמונה לר"ב מקאסוב ויכוח השו"מ אות קכ"ד.

611. ח"י הרי"ם אמור ד"ה אלא הם.

612. הח"ח קוני' נפוצות ישראל פ"ח, בשם הגר"א וכ' שכן מוכח מפשטיה דקרא דאפי' אינו עדיין בכלל כת יראי ד' וכו'.

613. מדרש שוח"ט תהלים כה.

614. בשיעורי דעת ח"א נט, ח"ח קוני' נפוצות ישראל פ"ח רי"ל בלאך ועוד מקורות מתלמידי הגר"א, וכ"מ בר' יונה משלי ג' ו'.

615. פרי' שופטים.

616. חיים וחסד תורת המגיד ממעזריטש.

617. שיעורי דעת ח"א ל"א.

ומקור הברכה, ומי שיש לו בטחון מקבל לפי הסדר שהוקבע.⁶¹⁸ ועצם הבטחון גורם הכפרה.⁶¹⁹

יקר בעיני ד' אם אדם שם עליו מבטחו, והגם שלא נמצא עמו עוד דבר טוב מכל המצוות אשר יעשה האדם וחי בהם, בכל זאת גודל האמונה שבלבו, שבטח בד' הוא כדאי שלא יפול ביד אדם.⁶²⁰

וכ' הגרי"א ויינטרויב⁶²¹ הביאור בזה, כי יש הנהגה מידה במידה, איך שאדם פונה למעלה הוא זוכה שיפנו אליו. ואם שייך שהרשע יבטח בטחון גמור בחסדי ד' אף שידוע חשבון החטא, אך מבין שדרכי שמים עמוקים יותר ממה שמבינים בשכל, ויבטח בזה שיש רצון למעלה להיטיב בסבר פנים יפות, ושזה עמוק יותר מדרכי המשפט, ומעמיד עצמו בתמימות וכנגד השכל בדבר זה, יתנהגו עמו כן מידה במידה.

כ' בלשם שבו ואחלמה:⁶²² להיות ירא שמא יגרום החטא אינו כלל הוא במעלות הצדיקים, ועליהם מתרעם הכתוב⁶²³ כי לא האמינו באלקים ולא בטחו בישועתו, והגם שעיקר פחדם היה מחמת שלא האמינו בעצמם שהם כדאי לעשות להם ניסים תמיד, אך זה גופא היה הקלקול והפגם על מה שלא התחזקו לבטוח בד' עכ"פ, כי אין דבר העומד בפני הבטחון. וכ"כ ר"י מוואלוזין שהחשש שמא יגרום החטא הינו מנוגד לביטחון והוא חטא בפני עצמו.⁶²⁴

וכ' בשומר אמונים⁶²⁵ שבטחון הרשע יתכן רק לפעמים, אבל לבטוח בד' בתמידות אין כח זה לרשע.

טז. האם הבטחון שיהיה טוב אינו סותר ליראה ולעונשי התורה?

ת. זמן בטחון לחוד וזמן יראה לחוד

בשעה שעוסקים בבטחון מבטלים דעתנו לפני השי"ת, וכיון שהבטיחנו שיהיה טוב אין אנו מתייראים אז מיראת העונש, וחסדי ד' מכריעים כף המאזניים, שאין זה ספק השקול. ואילו בשעת הנסיון אנו פוחדים ורועדים מעונשי התורה, ומקיימים מצוות את ה"א תירא, ואין סומכים על חסד ד' לחטוא ח"ו.⁶²⁶

618. משנת ר"א מא' ח"א עמ' י"ז כ'.

619. עשרה מאמרות לרמ"ע מפאנו מא' אם כל חי א כח יעניי"ש.

620. שערי חיים לבעל שו"ת נפש חיה.

621. יראת חיים רפח.

622. לשם הדע"ה ב' דרוש ה' ענף ד ס"ג.

623. תהלים ע"ח.

624. פה קדוש ליקוטים רות א' כ'.

625. שו"א דרוש הבטחון פי"ג.

626. ס' מסייעין אותו עמ' נ"ו.

יז. ייסורים של אהבה או למירוק עוונות?

ת. ז"ל רמ"ד וואלי⁶²⁷ מי יתן ידעתי שייסורי הם יסורין של אהבה אפשר שיהיו לעונש עוונותי, ואיך אשמח בהם ואראה להם פנים שוחקות? **אל תאמר כדברים האלה** כי לא מחכמה שאלת על זה, הלא ידעת אם לא שמעת מה שאמרו רז"ל על פסוק ד' צילך על יד ימינך, במשל המראה, קחנו וענינך שים עלי, גם אתה אם תקבל את יסורין באהבה ותשמח בהם, לא די שיהיו מזבח כפרה, אלא ג"כ ייסורים של אהבה ויאהבך ד' אלקיך כי כאתערותא דלתתא כך אתערותא דלעילא.

הבסיס של הביטחון והקרקע שעליה צומח הכל היא ההכרה שד' מנהיג עולמו לטובה ואני מקבל הכל ברצון ובאהבה, אך מתוך שניתן לנו כח עפ"י רצונו ית' להמשיך ישועה וגילוי חסדו השלם ע"י תפלה ותקווה, צריך אדם לקוות ולצפות לישועת ד' שיושיעו, והתחזק מאד בתקווה מפני חסד ד' המקיף אותו.

מאידך גם בשעת התקווה הוא עדיין מחזיק את הצד השני כאפשרי, ומחזק את עצמו בהכרה זו שאם כך יהיה הוא מקבל עליו את רצון ד' ומאמין שהכל לטובה.

נמצא ב' החלקים של הבטחון משמשים בערבוביה תמיד, לפעמים מתחזק בצד התקווה ולפעמים בצד הקבלה, וכנראה דבר זה הוא בגדר "נשמת שד-י תבנים", והדבר מסור לכל אחד ואחד לפי מצבו ועניינו, וצריך כל אחד למצוא את הדרך שמרגיש בה יותר שמתדבק לד', לא הרי זה כהרי זה, וגם באותו אדם עצמו יתכן שלפעמים ישתנה. הרחמן הוא ישים חלקנו עם הבוטחים בו באמת, ולא נבוש כי כך בטחנו.⁶²⁸ והמקבל סבלו באהבה וירגיש עצמו מאושר שהביא קרבן כזה לפני קונו, **זוכה מצד מידת הדין, כי יחוננו עושהו וירבה ויוסיף לו כל טובה בעוה"ז** מצד הנהגת מידה כנגד מידה,⁶²⁹ ותכלית הבריאה שיהודי יהיה שמח ומרוצה בהנהגת הבורא איתו.⁶³⁰ ואז הקב"ה ג"כ מקבל ברצון את הנהגתו הוא,⁶³¹ וע"כ נאמר שהשמח בחלקו טוב לו גם בעוה"ב.

יח. האם שייך ביטחון שלא לשמה, רק כדי להרוויח השכר והתועלת של בעלי הבטחון?

ת. לא שייך לבטוח באמת כי אם כשיקנה בלבבו את האמונה בתמידות וכאילו רואה בחוש, וע"כ אפילו אם בתחילת דרכו היה שלא לשמה, מ"מ

⁶²⁷ תלמיד הרמח"ל, ס' הליקוטים ח"א עמ' ש"ח.

⁶²⁸ קונט' בענין השגחה פרטית ובטחון מודיעין עילית תשע"ה, עמ' 111 בעילום שם המוכר.

⁶²⁹ מכתב מאלהו ח"ה 532.

⁶³⁰ הרה"ק מאפטא מובא בנתי"ש.

⁶³¹ תורת אבות.

כעת הלא הוא מאמין בלב שלם ובוודאי יזכה לישועת ד'. וכ"מ במדרש תהלים: אמר דוד הואיל וכך הוא הבטחון שכל הבוטח בך אתה מצילו, כך אני בוטח.⁶³² ואפילו אם אינו ירא אלא על טובת העולם הזה, כיון שביראתו זו בטח בה' - ה' ימלא לו תאוותו וישען באלקיו שוודאי יתן לו כלבבו.⁶³³

יט. מה היחס של רבותינו לדברי החזו"א המפורסמים בס' אמונה ובטחון, והאם הם השיטה הרווחת והמקובלת?

ת. רבים מחכמי זמננו התאמצו לברר מקחו של צדיק בזה וליישב דבריו עם המדרשים ודברי רבותינו שהובאו לעיל, וקשה להצביע על מהלך מסויים שהוא מניח את הדעת לגמרי.

כמו"כ רבים נדחקו ליישב את דברי החזו"א עם דברי החוה"ל ולומר אחד הם. וכמו העלימו עין מדברי החזו"א המפורשים, שהבטחון "נותן לו אומץ להאמין באפשרות ההצלה, ושואץ לפניו נטיה לרעה יותר מלטובה", הא ותו לא. והחזו"א בכל דבריו באו"ב לא הזכיר כלל אפילו ברמז ענין ההיסמכות על חסדי ד' וטובו, שזהו עיקר העיקרים של מדת הבטחון עפ"י החוה"ל.⁶³⁴

גם רבינו המספיק לעו"ה שדבריו בהגדרת הדרגה הנמוכה של הבטחון, "הבטחון המוטל על כל שומרי הדת" קרובים ביותר לדברי החזו"א, מסיים "שיירא את מי שמעניש באמצעותם, ויבטח בחסדו יתעלה", ולא יכונן דברי האו"ב עם דבריהם, אלא אם נקבל מהלך של "חיסורי מחסרא והכי קתני".

נביא מעט מהמדברים בזה.

כ' באגרת על הבטחון מרי"ז בלאך: הנה העולם כולו תחת כוכב אחד הוא יושב, מרן בעל החזו"א זצ"ל אשר רבים טועים בדבריו, ונעשו דברים אלו של מרן כאבן פינה בכל מערכת הביטחון של כל עובד... אמנם דא עקא שלא הבינו דבריו ז"ל... ומתלמידיו שליט"א שמענו איך שחנכם בביטחון קיצונית ממש.

ולא בא רבינו אלא לאפוקי מביטחון המזויף של רבים שלא עבדו כל הצורך, ואך שמעו שיש ענין של 'בטחון' חבקה לעצמם - ואינם, ויש בזה חילול ד'. אך לא איירי במי שפועל בנפשו פעולת הביטחון באמת "לא תקפא בקוב"ה".

ורבים העמיסו במה שקורים בטעות שיטת חזו"א כל הטענות שיש להם על דרך הבטחון... איך יועיל ביטחון ללא זכויות, האיך יבטח בדבר שאפשר שהוא רע לו, ולמה סבלו צדיקי הדורות ייסורים. ובאמת אין רמז

⁶³² מסייעין אותו עמ' קפ"ד.

⁶³³ מגיד מישרים להב"י משלי סי' ו'.

⁶³⁴ אחת שאלתי פ"ג וכן במילי דחסידותא ח"א ועוד ממחברי זמננו.

ושמץ בדבריו מכל אלו, ואדרבה 'השמטה' זו של טענותיהם היא הוכחה שלא היתה כוונתו כלל למה שהבינו רבים בטעות מדבריו.⁶³⁵

ז"ל הגר"פ ארלנגר⁶³⁶: דברי ה"חזון איש האמורים, כי הבטחון אינו אמונה עיוורת שיהיה טוב... תמוהים ומוקשים עד מאוד בקושיה עצומה ואדירה המגובה במקורות רבים מדברי רבותינו בדברי חז"ל ורבותינו הראשונים והאחרונים.

במקומות רבים מצינו מפורשות כי אדם המאמין ובוטח בקדוש ברוך הוא בכל ליבו שייטיב עמו, יזכה ויקבל את אותה טובה גם אם לא ימצא ראוי לה, ולו בכוח בטחונו בה':

א. מצינו במדרש⁶³⁷ רבים מכאובים לרשע והבוטח בה' חסד יסובבנו... אפילו רשע ובוטח בה' חסד יסובבנו.

ב. וכן במדרש⁶³⁸ כל מי שבוטח בשמי אני מצילו אמר דוד הואיל וכן הוא הבטחון שכל הבוטח בך אתה מצילו - בך אני בוטח.

ג. הרמב"ן⁶³⁹ בטח בה' ועשה טוב שכון ארץ ורעה אמונה, מדוע הקדים המקווה אל השם יתברך בהיות לבו סמוך ונשען על ה' קדוש ישראל באמת שימלא שאלתו יוסיף אומץ ויתחזק כוחו

ד. רבינו יונה⁶⁴⁰: "ובוטח בה' ישוגב מן הצרה, בשכר הבטחון - אע"פ שהייתה הצרה ראויה לבא עליו".

ה. וכ"כ גם המהר"ל⁶⁴¹: כאשר בא דבר מה על האדם שהוא נראה רע והוא בוטח בו יתברך, ה' יתברך מהפך אותה לטובה מצד הבטחון בו יתברך.

ו. ספר העיקרים⁶⁴²: אבל התקווה לדבר שהאדם מובטח בו שיבא כמו שיקווה לאור הבקש לא יטריד הנפש אבל ישמחנה, בהיותה משערת הטוב ההוא המבוקש והיותה בוטחת שיגיע. ועל זה הדרך ראוי שתהיה התקווה להשם כשיהיה בוטח בו בטחון שלם שישלים תקווה בלי ספק, אחר שיש יכולת בידו ואין מי שיעכב על ידו, לא כמי שמקווה דבר שמסופק בו אם יגיע ואם לא יגיע. והתקווה הזאת תחזק הלב ותשמחהו.

ז. ר"ע ספורנו עה"פ זבחו זבחי צדק ובטחו אל ד' - בטחו אל ד' שיתן משאלותיכם.⁶⁴³

⁶³⁵. אגרת על הבטחון מהר"ז בלאך עמ' נ"ב.

⁶³⁶. דרך עץ החיים פר' במדבר.

⁶³⁷. ילקוט ש' תהילים תשיט עה"פ בתהילים לב י, ויק"ר ט"ו ד', איכ"ר ד' כ"ג.

⁶³⁸. שוחר טוב תהילים לא ב על הפסוק בך הי חסיתי אל אבושה.

⁶³⁹. בספרו האמונה והבטחון פרק א פירש כך את מאמר הכתוב בתהילים לו ג.

⁶⁴⁰. משלי ג' כו.

⁶⁴¹. נתיבות עולם נתיב אהבת ה' א.

⁶⁴². מאמר רביעי פ' מט.

⁶⁴³. ספורנו תהילים ד ו (הוספה זו אינה מובאת בס' דרך עץ החיים).

ח. ובשם הגר"א ד"ק החפץ חיים יסוד מופלא זה בכוחה של מידת הבטחון מהפסוק⁶⁴⁴ הנה עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו להציל ממוות נפשם ולחיותם ברעב, הפסוק אינו אומר יראיו המיחלים לחסדו אלא יראיו -למיחלים לחסדו, משום ששני דברים הם, ישנם יראי ה' - וישנם המיחלים לחסדו הגם שאינם יראי ה', והכתוב מלמדנו שהמיחל לחסדו של הבורא הגם שאינו ירא ה' זוכה לכך שהקדוש ברוך הוא יביט עליו בעינו הטובה יציל ממוות נפשו ויחיהו ברעב להידמות להקב"ה בכוח הבטחון.

ט. גם הגר"ח מוואלוז'ין⁶⁴⁵ עמד על יסוד זה, וביאר בעזרתו פסוק אחר: ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו... ר"ל בדבדיהו תליא מילתא. שאם המה יהיו בתוקף האמונה והבטחון ויסעו הלך ונסוע אל הים סמוך לבם לא יירא. מעוצם בטחונם שוודאי יקרע לפניהם. אז יגרמו עי"ז התעוררות למעלה שיעשה להם הנס ויקרע לפניהם. עכ"ל, וחידוש גדול ועצום הוא, לא רק הצלחה טבעית בפרנסה וכדומה ניתן להשיג ע"י התעצמות בביטחון, אלא אפילו נס ממש, היפוך כוחות הטבע ושידוד המערכות כקריעת ים סוף, אפשר להשיג ע"י ביטחון.

י. אכן כאשר נעייך בדברי חז"ל נמצא כי החידוש העצום הלזה בדבר כוחה של מידת הבטחון להשפיע נסים מעל הטבע אמור כבר בדברי רבותינו זכרונם לברכה במפורש ממש. וכך נאמר במדרש⁶⁴⁶: אמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי, כל מי שבוטח בקדוש ברוך הוא זוכה להיות כיוצא בו. מניין? שנאמר⁶⁴⁷ ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו, והרי הדברים אמורים במפורש, כי הבוטח בה' זוכה להיות כיוצא בו להשפיע נסים של ממש ולשנות את איתני הטבע על דרך שנאמר⁶⁴⁸ ישראל ממשלותיו.

לאור כל האמור נראים לכאורה דבריו של ה"חזון איש מוקשים ותמוהים עד מאוד.

כיצד יישב איפוא מרן ה"חזון איש את הכרעתו כי הבטחון אינו אמונה שיהיה טוב אלא ידיעה שגם הרע בא מאת ה' עם דברי רבותינו אשר הפליגו בשבחה של מידת הבטחון וביכולותיה להפך רע לטוב ומר למתוק?

אמנם עלינו לדעת כי קושייתנו על דברי ה"חזון איש מדברי חז"ל ומרבותינו הראשונים והאחרונים בנוגע לכוחה של מידת הבטחון להפך רע לטוב אינה אלא קושיה לכאורה, כי עסקו בשתי דרגות במידת הבטחון, וכאשר האדם בוטח בה' באופן מוחלט לגמרי שישפיע עליו טובה וברכה, כשם שהוא

644. תהילים לג יח יט.

645. נפש החיים א ט.

646. דברים רבה ה ט.

647. ירמיה יז ז.

648. תהילים קיד ב.

יודע שהיום הוא יום והלילה הוא לילה, יזכה בוודאי לכל האמור בדברי רבותינו, והגזירות הרעות יתהפכו על ראשו לטובה בכוח אמונתו התמימה.

מרן החזון איש דיבר על דרגה אחרת במידת הבטחון דרגה נמוכה יותר בדרגה זו המצויה והשווה לכל נפש, בה האדם בוטח בקדוש ברוך הוא אולם לא במידה כה מוחלטת, ועל כן אין בכוח בטחונו להפך רע לטוב, ועליו לדעת כי גם המאורעות הרעים באים לו מידו של הקדוש ברוך הוא.

אבן גם החזון איש עצמו דיבר על הדרגה הגבוהה שבמידת הבטחון בכתובו:⁶⁴⁹ יש עוד ממידת הבטחון כי על הבוטח שורה רוח הקודש ומתלווה עמו רוח עוז המבשרו כי אמנם יעזרהו ה', וכמו שאמר דוד המלך ע"ה אם תחנה עלי מחנה לא יירא לבי אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח, וזה הענין מתחלף לפי מעלת הבוטח ורב קודשו. עכ"ל. והרי דבריו מבוארים בפשטות כי ישנה דרגה גבוהה ונעלה בה האדם בוטח בקדוש ברוך הוא במידה מוחלטת ורוח הקודש מבשרתו שמצבו יתהפך לטובה, אלא שדרגה זו אינה מצויה בכל אדם ולא כל אחד שייך בה.

על דרגת בטחון גבוהה זו נשא ירמיהו הנביא את מאמרו ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו. עכ"ל.

וכ' הגרי"א וינטרויב⁶⁵⁰ שדברי החזו"א מתייחסים לשיעור המינימלי המתבקש למצוה זו של ביטחון, וז"ל: בטחון - פרי האמונה, רמב"ן - הוא הגבהת כח המוחש לנו ממוחש רגשי גופני, למוחש שכלי... ועי"ז ליתן אפשרות חיים מורגשים תוך רמת האמונה. ממילא מחייבת ענין הבטחון דאם נקלע האדם למאורע שהוא צריך ישועה ממנו, ומדרכי הילוכי הטבע נחשב שיש מישהוא יכול להרע לו, אל יחשוב שנקלע כאן לתוך ידי בעלים אחרים ונמצא הוא חוץ לידי הקב"ה, וממילא צריך לחפש עצות ודרכי השתדלות אין להפטר מזה, רק הבטחון מחייבת לחיות עתה עם תפיסת האמונה ולהכניס עצמן לתוך אוירת האמת דאין עוד מלבדו ית"ש ואתה רק בידיו והמצב היה רק ניצול לבוש הטבע = שליח השי"ת, לבצע רצונו. וא"כ עסקך הוא רק עמו, ואצלו הוי דרכי ההשתדלות תשובה תפלה וצדקה. זהו שורת הדין במצות תמים תהיה וכו'. ואמנם כיון דבלי האימון דהקב"ה רוצה רק טובתי לא אשען עליו, על כן מוכרח להתיחס להשגה זו שכל מה שיהיה כאן בין לטב ובין למוטב היה לטובתי ממש על אף שלא אבינהו אין. והם הם דברי מרן בעל החזו"א בנדון כי איש ההלכה הוא. אבל בודאי דיש דרגות הרבה לפני ולפנים בבטחון אשר בהם דברו הקדמונים ואין עסקנו בהם כאן. וכ"כ מ"ר הגרי"מ ארלנגר⁶⁵¹ "בלבול גדול נפל... הבטחון מדרגה היא, ונתבלבלו בין תחילת המדרגה לסוף המדרגה, ומתוך זה נסתבר העניין בקושיות וטענות, ולא מצאנו שום מחלוקת בדבר הבטחון האמיתי, והכל לדבר אחד נתכוונו.

649. אמונה ובטחון סוף פרק ב.

650. עת מלחמה עמ' קמ"ב עיני ישראל עמוד קכב.

651. קונט' אני מאמין - בזאת אני בוטח.

וכ' הקה"י⁶⁵²: להיות בטוח שהשי"ת יתן לו כך וכך, היא מדרגה גדולה מאד, ולא כל המאמין בוטח, אבל זהו חיוב כללי, שיאמין שהכל בידי שמים ויהא ברור אצלו שרוב ההשתדלות לא יועיל מאומה להשיג יותר ממה שנגזר עליו בר"ה.

ומרן הגר"ח ק"צ"ל נשאל בזה האם דברי החזו"א והגרי"ז הלוי הם ב' שיטות בעבודת ד'?

וענה⁶⁵³ כי בדברים אלו יש הרבה מדרגות וע' פנים לתורה, ולפעמים יש לנהוג כך ולפעמים כך, הכל לפי הענין והצורך.

ובספר אחת שאלתי: ואף שוודאי טענת החזו"א מוכרחת בסברא, שהרי יש מידת הדין בעולם, בכל זאת מוכח מדברי רבותינו הראשונים והאחרונים שלא הבינו את מידת הבטחון כדברי מרן החזו"א, וס"ל לסמוך על חסדי ד' שהישועה אכן תבא ולסמוך על חסדי ד' ש'יהיה טוב'. ובהגדרה של החזו"א לא מוזכר דבר על 'חסדי ד' כי לשיטתו ז"ל לבטוח פירושו להאמין שאינו נתון למקרים ח"ו ושהכל בידו ית'...

אמנם מצאנו מרביתנו ז"ל שכן תלו הבטחון בחסדי ד' דייקא, והיינו כי לשיטתם הבוטח סומך שהישועה תבוא שיהיה טוב בחסדי ד'.⁶⁵⁴

ובקונטרס בע' השגחה פרטית ובטחון⁶⁵⁵ כתב: כבר עמדו ע"ז בהרבה ספרים שנקודה זו שכ' החזו"א אינה ממצה את כל היקף הסוגיה של בטחון ויש רובד עמוק יותר שנוגע ג"כ למעשה לכל אחד ואחד. ומדברי הרמב"ן שהבוטח אינו ירא שמא יגרם החטא, מבואר להדיא דלא כהחזו"א⁶⁵⁶ ועוד, החזו"א כתב"ה האמונה והבטחון אחת היא" והרמב"ן כ' להדיא שלא כל המאמין בוטח.⁶⁵⁷

ומרגלא בפומיה דהגר"ט נוביק שליט"א: "טעות נושנת נתאזרח בלב רבים בהבנת שיטת החזו"א".

ויש להלומד לדעת כי הספר חזו"א או"ב נכתב ע"י רבינו כרשימות בלבד בעקבות מעשה שהיה, ולא הכינם לפרסום,⁶⁵⁸ וכ' הגר"ב זילבר⁶⁵⁹ שנדפס אחר פטירתו של החזו"א בניגוד לדעת גיסו הקה"י.

ומרן הגרי"ז כשראה הקטע על הבטחון אמר "דהוא אינו כן".⁶⁶⁰ ור"א לאפואן לא הניח לבני תורה ללמוד בקונטרס זה כי אמר שאין מבינים

⁶⁵². ברכת פרץ שופטים.

⁶⁵³. ספר הבוטח.

⁶⁵⁴. אחת שאלתי פ"ג.

⁶⁵⁵. בעילום שם, מודיען עילית תשע"ה.

⁶⁵⁶. שם, וכ"כ הגר"י זילברשטיין ווי העמודים וחשוקיהם ניסן תש"פ.

⁶⁵⁷. אחת שאלתי פ"ג.

⁶⁵⁸. בטח בד' לר"ד רוזן עמ' לו, בשם תלמיד החזו"א זצ"ל.

⁶⁵⁹. ישועת בנימין קס"ט.

⁶⁶⁰. אגרת על בטחון רי"ז בלאך עמ' גג.

מש"כ שם בענין הבטחון⁶⁶¹ וראה גם מכתב מאליהו⁶⁶² שמסתייג ממהלך זה בביטחון.

והגה"צ ר' שמואל הומינר זצ"ל הו"ל ספרו "מצוות הבטחון" לאפוקי מדברי החזו"א באו"ב.

הגה"צ רבי יהודה מאנדל שליט"א :

"אני שמעתי מהגה"צ רבי שלמה ברעוודא זצ"ל שמה שהעולם אומר שלפי החזו"א בטחון הוא רק לדעת שהכל לטובה, ושהכל יכול להיות יותר טוב. אבל אי אפשר לשנות את המצב ע"י בטחון, זו טעות! **וכן** שמעתי מעוד שני גדולים, ורק לאחרונה נכנסו להגר"ח קנייבסקי שליט"א והוא אומר, שהעולם אינו יודע שהחזון איש עצמו כתב במקום אחר שיש שינויים ע"י בטחון! כד תעיין היטב תווכח שהחזו"א לא כתב כדברים האלו מעולם!

כ. האם החזו"א חולק כביכול על ההבטחות שנאמרו לבוטח?

ת. גם לשיטת החזו"א ודעימיה, שכר הבטחון שינצל מכל רע:

כ' החזו"א: "יש עוד ממידת הבטחון, כי על הבוטח [כל בוטח!!!] שורה רוח קדש המבשרו כי אמנם יעזרוהו ד' "וזה ענין מתחלף לפי מעלת הבוטח ורוח קדשו". ודו"ק היטב.

החזו"א מדגיש שענין זה הוא לא עיקר חיוב הבטחון, אלא מציאות מתלווה אל הבטחון או שכר על הבטחון, ועוצמתו של השכר הזה הוא דבר המתחלף לפי דרגת הבוטח.

עפ"י כל הביאורים בדברי החזו"א, אף לשיטת החזו"א ודעימיה שכתבו שעיקר הבטחון הוא לסמוך על הקב"ה שאין שום מקרה בעולם, וכל מה שיעשה עמו הכל לטובתו, מכל מקום השכר של הבטחון הוא שהקב"ה יצילהו, וכמו שכתוב והבוטח בה' חסד יסובבנהו, אפילו רשע הבוטח בה' חסד יסובבנו, והמחלוקת ביניהם הוא רק מה צריך לבטוח, אבל הבוטח בוודאי יסובב אותו החסד. וכדברי רבינו יונה: "ובוטח בה' ישוגב"⁶⁶³ מן הצרה בשכר הבטחון, אף על פי שהיתה הצרה ראויה לבא עליו.

כי הבטחון עצמו הוא סגולה גדולה ושמירה גדולה על האדם מכל צער ונגע,⁶⁶⁴

ראה עוד: ספר בטח בד' עמ' ל"ד שמבאר עפ"י ס' חכמה ומוסר ח"ב קע"ד, בית יחזקאל עמ' קע"ג. ס' בד' בטחתי עמ' ז', בטחון איש פ"ב, אחת שאלתי פ"ג, בן מלך מאמר א'.

⁶⁶¹. מפורסם בין תלמידיו.

⁶⁶². ח"ה עמ' 66.

⁶⁶³. משלי כט כה.

⁶⁶⁴. הגר"י זילברשטיין ווי העמודים וחשוקיהם ניסן תש"פ.

כא. הבטחון האמיתי, הוא לבעלי מדרגה או שייך גם לפשוטי עם?

ת. אמר הגר"א לרח"ו "לא נאמר בפסוק אליהו ולא חיים" אלא כל החוסים בו!⁶⁶⁵ וכ' הגר"א⁶⁶⁶ כשאדם קטן בוטח על בוראו מאד, ומנהיגו ה' בהשגחה פרטית עצומה, וכשנתגדל בוטח בעצמו וכמו"כ ההשגחה נמעטת מעליו... וע"ז היו בקדש הכרובים "כרביא" תינוק, להיות שהקטנים הם קיום השכינה.

בשם הרה"ק מרימנוב, בטחון הוא מדרגה ככל המדרגות, רק שלזה יכולין כל ישראל לבוא ואפילו אנשים פשוטים.⁶⁶⁷ ומי שדבוק בהשגחה פרטית, לפעמים יותר חשוב בשמים ומושגח בהשגחה יתרה מצדיק גדול וירא שאינו במדרגה זו, וכבר ראינו קלי דעת בלי שיעור שמסרו נפשם לד' ועמדו בנסיונות גדולות מכח בטחונם בד' לפעמים יותר מגדולי צדיקים⁶⁶⁸ והגם כי בטחון מדרגה היא, אינה מסוג המדרגות הנקנים בתעניות סיגופים ופרישות, אלא מדרגת חוזק הנפש היא הנקנית מתוך יגיעה עצומה באמונה ותפלה, ואף איש פשוט שלא קרא ולא שנה אלא תמיד התאמץ באמונה פשוטה בתמימות עצומה ולא ידע מאומה, יכול לזכות לאלו המדרגות הנשגבות ביותר, כידוע שכמה וכמה יהודים תמימים זכו לבטחון מופלג.⁶⁶⁹ וכן מוכח ממעשה הטייח עם רבינו האלשיך⁶⁷⁰, ומוענין גנב שיצליח בגנבתו⁶⁷¹.

כב. האם יש להצניע את מידת הביטחון או לפרסמה?

ת. בשע"ת כ' אל יתהלל החכם, זולתי עבודת השי"ת והבטחון בו ובאהבתו⁶⁷² ובחור"ל⁶⁷³ והבוטח בד' איננו ירא משום אדם בבטחונו אבל הוא מתפאר בו. וכ"כ הבן יהוידע לגבי הילל.⁶⁷⁴

אמנם החזו"א⁶⁷⁵ כתב: הבטחון קנין הלב, ומטבע הבוטח באמת בהצנע לכת, ולא ישמע מפיו כי הוא מן הבוטחים.

⁶⁶⁵. כל הכתוב לחיים", הליכות חיים, תיקון המידות, עמ' קס"ט אות ח'.

⁶⁶⁶. בביאורי אגדות לב"ק צב ע"ב ב:.

⁶⁶⁷. יגל יעקב פר' תרומה.

⁶⁶⁸. שומר אמונים קונט' הביטחון.

⁶⁶⁹. קונט' בזאת אני בוטח ממור"ר הגרי"מ ארלנגר.

⁶⁷⁰. מעשה ידוע בבעה"ג שמכר את חמורו הובא במדרגות האדם, במאמר או"ב לרח"ש ועוד.

⁶⁷¹. הובא לעיל מקורותיו בשם הגר"א ותלמידי הבעש"ט.

⁶⁷². שער ג' ל"ד.

⁶⁷³. פתיחה לשעהב"ט.

⁶⁷⁴. בן יהוידע ביצה טז.

⁶⁷⁵. או"ב פ"ב אות ה'.

כג. האם כאשר אדם בעל בחירה עומד על האדם להזיקו, יכול להזיקו יותר ממה שגזר עליו?

לבאורה כך נראה מדברי אוהחה"ק⁶⁷⁶ לגבי יוסף הצדיק, שכ' והאדם בעל בחירה ורצון ויכול להרוג מי שלא נתחייב מיתה, משא"כ חיות רעות. ומקורו מהזוה"ק **שמעטים** הניצולים מבעל בחירה⁶⁷⁷ ובכ"מ באוה"ח משמע שמול בעל בחירה צריך נס גדול יותר כדי להינצל. ויש עוד כמה מקורות כיו"ב.

אמנם יש הרבה ראיות להיפך, רס"ג⁶⁷⁸ מבאר שהנזק לאדם הוא מעשה ה' כפי שגזרה החכמה, ורק האופן שבו יוזק ועל ידי ימי יוזק, זה נתון **לבחירת האדם המזיק**. וכן בחוה"ל⁶⁷⁹, ובס' חסידים, ספר החינוך⁶⁸⁰ ארחות צדיקים, כד הקמח, של"ה, וכן הכרעת ב' התניא⁶⁸¹, הגר"א⁶⁸² והחזו"א ורוב האחרונים⁶⁸³ וכמליצת מהר"ם חגיז: **שגת רופא – כוונת בורא!**

ויש הרבה מרבתינו שביארו שגם עפ"י האוהחה"ק ודעימיה אין הכוונה שאי אפשר להינצל, אלא כשעומד מול בעל בחירה הרוצה להזיקו, מעיינים בדינו, ויש מקום שידונו אותו עפ"י מידת הדין⁶⁸⁴ ואז צריך זכות יותר להנצל.⁶⁸⁵ עוד י"א שבחירה הכוונה **לבחירה של אמת**, כמו אצל אחי יוסף, לא כל בחירה של דחף טבעי של רשע,⁶⁸⁶ שזה אינו אלא כרצון החיות הטורפות, ואין בה ממש.

כד. מה הסימן לדעת שאוחז במידת הבטחון?

ת. שממעט בהשתדלות על דברים "רחוקים" שאולי יועילו⁶⁸⁷. הבוטח האמיתי אינו שואל שאלות, אלא בפשטות הוא נוהג כך בלי חשבונות.⁶⁸⁸ ומשול הדבר למי שנכנס בדלתות הנפתחות מעצמן, שהמתקרב אליהן אינו דואג כלל איך לפותחן, ואינו חושש שיכה את ראשו בזכותית, אלא הולך בתמימות בלי תחבולות, כך ההולך במידת הבטחון הכל נפתח בפניו.⁶⁸⁹

676. בראשית ל"ו כ'.

677. ח"א קפה.

678. אמונות ודעות ד ה.

679. פרק ג' ד' ה' משער הבטחון, ופ"ה מחשבוה"נ.

680. מצוה רמא.

681. אגה"ק כה.

682. אורות הגר"א בשם ר"ז מסלנט.

683. שו"א בטחון כט, פלא יועץ בכ"מ, תוכחת חיים לר"ח פלאגי קמט, ח"ח שער התבונה פ"ו ועוד, קריינא דאגרתא

ח"א נד קובץ מאמרים רא"ו מז. מדרגת האדם ח"א נקודת האמת פ"ג. יערות דבש ח"א דרוש ו' שם עולם להח"ח

ח"א פ"ג, חזו"א או"ב פ"ג.

684. ראה ממ"א ח"א עמ' 101-92, שפתי חיים אמונה והשגחה ח"א ת - תיג שיח יצחק בשם ר"י לוינשטיין.

685. העמק דבר בראשית לו יג, אילת השחר עה"ת וישב.

686. עקידת יצחק שער ט'.

687. הגר"א"ל שטינמן ס' בטחון ואמונה עמ' ב'.

688. עלי שור ח"ב תקעג וכ"כ מו"ר הגר"מ ארלנגר בקונט' בזאת אני בוטח.

689. שער הבטחון להר"מ קאהן רצו.

ובכל שמתקצר הזמן בין רגע הנסיון לרגע בו הבוטח מפנים שפעולה זו גם היא לטובה, קרוב הוא יותר למדת הבטחון.⁶⁹⁰

כה. עיקר מצוות הבטחון אימתי? בעת שיגרה או בעת צרה?

ת. עיקר מידת הבטחון הוא בבוא כשואה פחדנו, ואעפ"כ אנו בוטחים ברחמי שמים, כי יהפוך כרגע מספדנו למחול – זהו הבוטח בד' אשר חסד יסובבנו מצד שכר בטחונו.⁶⁹¹ אין לאיש חזקה באמונתו בהיותו שאנן ושליו בביתו ומעשיו מצליחים, אין פשתנו לוקה ולא יינו מחמיץ, אבל כי גם בהתהפך עליו בלהות הזמן ואחזוהו ימי עוני – לא יסיר תומתו ממנו, בזה יבחן הצדיק אם עובד מאהבה ויבטח בד' בכל עתותיו, כי בעת השלווה וההצלחה יכיר שהכל בא מאתו, ובעת צרה יוסיף ויבטח... וע"ז אמר המשורר בטחו בו **בכל עת**, ר"ל בעת ההצלחה ובעת צרה.⁶⁹² הבטחון הגמור בד' הוא **כשאינ שום צל מראה מקום ומקור גשמי מאין יבוא העזר**. אבל כשיש עדיין צל מראה מקום בגשמיות להיוושע, הנה עדיין אין זה בטחון גמור בד'.⁶⁹³

אמנם מדברי ר"א בן הרמב"ם משמע שעדיף בטחון בעת שגרה, שאז הוא בטחון מרצון ולא מכורח הנסיבות, והבטחון הרצוני הוא של אותם יחידי סגולה המייחדים את ד' ונותנים עליו משענתם וביטחונם אפילו כשהם בעלי עושר וכבוד ובריאות וכח.⁶⁹⁴ ותיכף שאדם נפטר מן העולם שואלים אותו "נשאת ונתת באמונה?" היינו האם עסקת תמיד במו"מ הזה לקנות מידת האמונה!⁶⁹⁵ וכן הוא בשפ"א.⁶⁹⁶ ובחת"ס: **אשרי שא-ל יעקב בעזרו, ויש לו הצלחה ושלווה, ובכל זאת שברו על ד' אלקיו**.⁶⁹⁷

כו. האם בטחון מועיל גם כשאנו בשלימות?

ת. הבטחון הוא מצוה גמורה מדאורייתא, לא עליך המלאכה לגמור – ואי אתה בן חורין להבטל הימנה. כשאין בטחונו חזק דיו, ומשאלתו לא התמלאה, מ"מ כל עבודה שיעבוד בעבודת הבטחון עבודת ד' היא, ומקצת בטחון אינו לבטלה – אלא נשאר מ"מ מקצת בטחון, והשכר ששיג על עבודה זו גדול לאין ערוך מהטובה אשר אליה שאף וביקש, גם אם לא השיג את הטובה – השיג את שכר בטחונו.⁶⁹⁸ עולם הזה הוא עולם העבודה, וככל שירבה וירגיל עצמו במחשבות הבטחון כך יקל עליו להגיע למנוחת נפש

⁶⁹⁰ ספר האמונה למעשה עמ' קטז וע"ש.

⁶⁹¹ יוסף אומץ הקדמון פ' הבטחון מר"י מפפד"מ.

⁶⁹² עיקרים מא' ד' פמ"ו.

⁶⁹³ אג' קדש להרי"צ ר' שצ"ח.

⁶⁹⁴ המספיק לעובדי ד' צו.

⁶⁹⁵ שב שמעתתא בהקדמה, שפתי חכמים ליקוטים.

⁶⁹⁶ עקב תרנ"ב.

⁶⁹⁷ מובא בעוללות יהודה תהלים כב.

⁶⁹⁸ אגרת על הבטחון בלאך עמ' קמ"ב בפירוש דברי ר' יונה.

ורגיעה, וכדברי בעל התניא, שבמצוות התלויות בלב התורה מצווה עלינו לחשוב מחשבות המביאות את הרגשת הלב, וההרגשה הנובעת מהן היא התוצאה התלויה בידי שמים.⁶⁹⁹ וגם מי שלא הגיע למידת הבטחון באמת, אבל כיון שברצונו הטוב עשה כל מה שבכוחו שיוכל להשיג מידה זו בשלמות, 'שליך על ד' יהבו שבוודאי יעזור לו שיקנה בנפשו מדת הבטחון בשלמות, וז"פ הפסוק: ברוך הגבר אשר יבטח בד', שבוזה עצמו בוטח בד' - שיתקיים אצלו "והיה ד' מבטחו" ויזכה לשלמות הבטחון.⁷⁰⁰

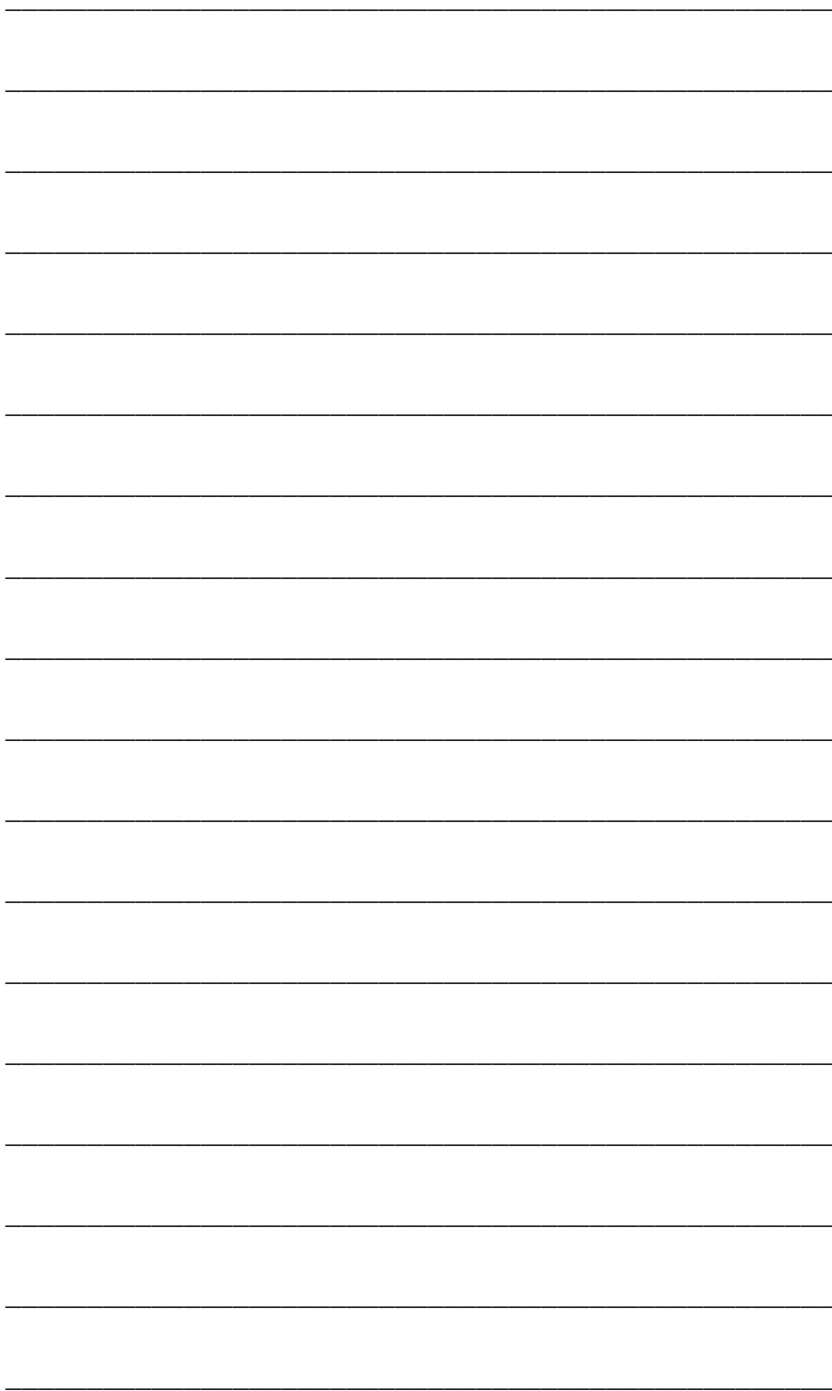
הורני ד' בְּרָפָךְ אֶחָלֶךְ בְּאַמְתֶּךָ יִחַד לְבָבִי לִירְאָה שְׁמֶךְ:

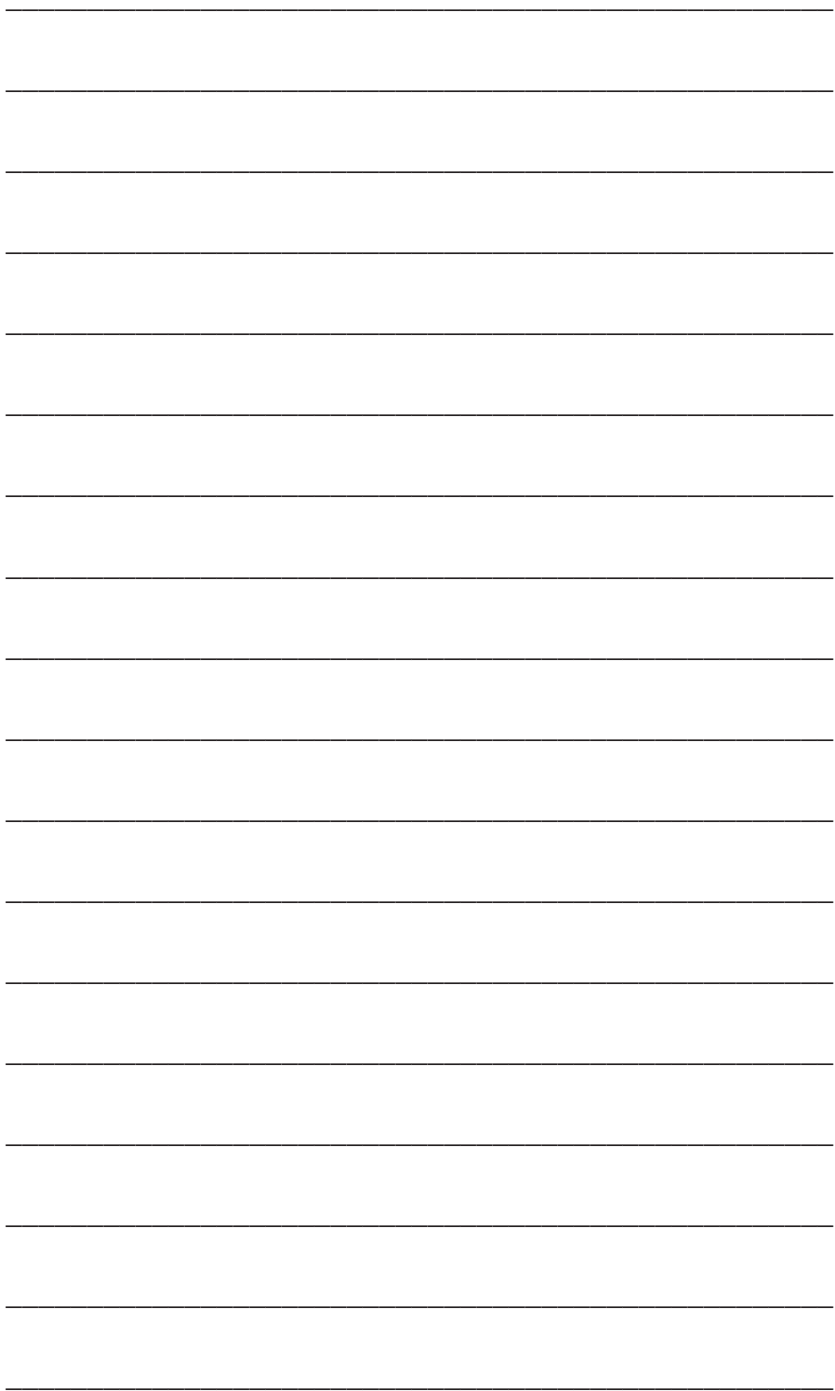

⁶⁹⁹. בטח בד' עמ' מב.

⁷⁰⁰. דברי יואל ויצא.

[illegible]

האם הבטחון הוא מצוה הוא מידת חסידות?
 לבעלי מדרגה או גם לפשוטי עם?
 האם יש לבטוח שבוודאי יהיה לי טוב?
 איך יבטח במה שלא הובטח?
 האם ייתכן שהבטוח לא יוושע?
 הלא ראינו קדושי עליון שוודאי היו בעלי ביטחון,
 שסבלו בעוה"ז?
 האם ראוי ונכון "להכריח את הקב"ה" לתת מה שלא
 מגיע לי בדין?
 ישנם כ"כ הרבה צרות וקושי בעוה"ז, מדוע שנחשוב
 שהם יפסחו עלינו?
 השתדלות, למה וכמה? מי שמתפרנס מאחרים האם
 הוא יכול להיות בעל ביטחון?
 אם "הכל לטובה" מה שייך לבטוח שיהיה טוב?
 איך אפשר לצוות על אדם שלא לפחד?
 האם מועיל ביטחון למותרות ועשירות? ולרוחניות?
 האם שייך ביטחון שלא לשמה,
 רק כדי להרוויח השכר והתועלת של בעלי הבטחון?
 מה היחס של רבותינו לדברי החזו"א המפורסמים
 בס' אמונה ובטחון, והאם הם השיטה הרווחת
 והמקובלת?
 האם יש מחלוקת לגבי ההבטחות למי שבוטח?
 האם כאשר אדם בעל בחירה עומד להזיקו,
 יכול להזיקו יותר ממה שנגזר עליו?
 איך ידע אדם אם אוחד במידת הבטחון?
 האם בטחון מועיל גם כשאינו בשלימות?

התשובות לשאלות אלו ועוד שאלות רבות, מוארות
 באור בהיר בציטוט מאות מקורות מלשונות רבותינו,
 בתמצות רב כשולחן הערוך עבור הקורא שאין
 עתותיו בידו לחפש אחר מקורי הדברים.

טַעֲמוּ וְרֹאוּ כִּי טוֹב!